

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ**

Η διεθνής οικονομική κρίση είναι μακριά ή κοντά;

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΜΑΡΙΑ
ΠΙΣΤΟΛΑ ΚΑΘΟΛΙΚΗ**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΚΑΪΜΑΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

ΠΑΤΡΑ, ΜΑΪΟΣ 2013

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ**

-ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ-

**Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΑΚΡΙΑ Ή
ΚΟΝΤΑ;**

**ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΜΑΡΙΑ
ΠΙΣΤΟΛΑ ΚΑΘΟΛΙΚΗ**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΚΑΪΜΑΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : ΟΡΙΣΜΟΣ ,ΣΤΑΔΙΑ

ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1. Οικονομική κρίση.....	6
1.1 Τι είναι Οικονομική Κρίση- Ορισμός.....	6
1.1.1 Χαρακτηριστικά της κρίσης.....	6
1.1.2 Στάδια ζωής μιας οικονομικής κρίσης.....	7-8
1.2 Ιστορική αναδρομή.....	8
1.2.1 Μια αναδρομή στις πρόσφατες κρίσεις.....	8-9
1.2.2 Συνοψίζοντας για την πρώτη παγκόσμια οικονομική κρίση του 21ου αιώνα.....	10-11
1.2.3 Τι διαφοροποιεί τη σημερινή οικονομική κρίση.....	11-12
1.3 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης	12
1.3.1 Η εξέλιξη της διεθνούς κρίσης και οι επιπτώσεις της.....	12-13
1.3.2 Φάσεις διεθνούς κρίσης.....	13-14
1.3.3 Τα αίτια της Κρίσης.....	14-16
1.3.4 Αίτια και αφορμές της τρέχουσας διεθνούς οικονομικής κρίσης.....	16
1.4 Χώρες που «υποδέχτηκαν» το ΔΝΤ.....	17
1.4.1 Τι είναι το ΔΝΤ;.....	17
1.4.2 Σκοποί του ΔΝΤ.....	17
1.5 Στατιστικά χωρών για το δημόσιο χρέος τους.....	20
1.5.1 Το δημόσιο χρέος της Πορτογαλίας, της Ιρλανδίας και της Ισπανίας.....	20-21
1.5.2 Το χρέος των χωρών BRIC.....	21-22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο :ΧΩΡΕΣ “ΧΡΕΟΥΣ”.

2.1 Αναλυτικά για τις χώρες που ζήτησαν βοήθεια από το ΔΝΤ.....	23-29
2.2 Η βιωσιμότητα χρέους των χωρών της Ευρωπαϊκής περιφέρειας.....	29-30
2.3 Επισκόπηση διεθνών εξελίξεων και προοπτικών.....	30-34
2.4 Μακροοικονομικές εξελίξεις σε οικονομίες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	34-35
2.5 Μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	36-37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο :ΕΛΛΑΔΑ

3.1 Μια σύντομη αναδρομή στις ξένες οικονομίες	38
3.2 Η ελληνική οικονομία.....	39
3.2.1 Η ελληνική οικονομία πριν την κρίση.....	39-41
3.2.2 Η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε.....	42-43
3.2.3 Η αρχή της κρίσης στην Ελληνική Οικονομία.....	43
3.3 Δημόσιο Χρέος.....	44
3.3.1 Πως δημιουργήθηκε το ελληνικό δημόσιο χρέος.....	44-45

3.3.2 Η πορεία αύξησης του δημοσίου χρέους την περίοδο 1975 –	
2012.....	45
3.3.2.1 Μεταπολίτευση, περίοδος 1975 – 1981.....	45
3.3.2.2 Η Ραγδαία Αύξηση, περίοδος 1981 – 1990 (Κυβέρνηση	
Α.Παπανδρέου).....	46-47
3.3.2.3 Η Προσπάθεια Δημοσιονομικής Εξυγίανσης, περίοδος 1990-	
1993.....	47
3.3.2.4 Η πορεία του δημοσίου χρέους εν όψει ΟΕ, περίοδος 1993-	
2000.....	48
3.3.2.5 Συρρίκνωση παραγωγής, περίοδος 2000-2010.....	48-49
3.3.2.6 Η πορεία του ελληνικού δημοσίου χρέους, περίοδος 2010-	
2012.....	49-50
3.3.3 Διαγράμματα Οδύνης και Ελπίδας για την Οικονομία της	
Ελλάδας.....	50-54
3.4 Πως η Ελλάδα προσπαθεί να αντιμετωπίσει την οικονομική	
κρίση.....	54
3.4.1 Ο μηχανισμός στήριξης.....	55
3.4.2 Το ύψος του δανείου.....	55-56
3.4.3 Η πορεία προς το 1ο μνημόνιο.....	57
3.4.3.1 Πρώτο πακέτο οικονομικών μέτρων.....	57
3.4.3.2 Δεύτερο πακέτο οικονομικών μέτρων.....	57-58
3.4.3.3 Τρίτο πακέτο οικονομικών μέτρων.....	58
3.4.4 Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-	
2015.....	59-60
3.4.4.1 Πακέτο μέτρων.....	60
3.4.5 Η πορεία προς το δεύτερο Μνημόνιο.....	61
3.4.5.1 Δημοψήφισμα.....	61-62
3.4.5.2 Νέα Κυβέρνηση.....	62
3.4.5.3 Νέα μέτρα.....	63
3.4.5.4 Ψήφιση.....	63
3.4.6 Νέες συμβάσεις EFSF.....	64-64
3.4.7 Εκλογικές αναμετρήσεις και νέα κυβέρνηση.....	65
3.5 Επιτάχυνση ανάκαμψης με αρωγό την Ευρώπη.....	65-66
3.6 Ένα σαφές μήνυμα.....	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4Ο: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΕΙΝΑΙ	
ΜΑΚΡΙΑ Η ΚΟΝΤΑ;	67-68
Επίλογος.....	69-70
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ-ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ.....	71-74
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	75-77

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παγκόσμια οικονομία διέρχεται μια σημαντική κρίση, τη χειρότερη μετά το μεγάλο 'κραχ' του 1929. Σύμφωνα με τους Kindleberger (1978) και Minsky (1972), οι κρίσεις περιλαμβάνουν μεγάλες πτώσεις των τιμών των μετοχών, αύξηση των επιτοκίων δανεισμού, καταρρεύσεις τραπεζών και άλλων ιδρυμάτων, αποπληθωρισμό, διαταραχές στις ξένες αγορές ή συνδυασμό των παραπάνω.

Η εν λόγω κρίση έγινε ορατή τον Σεπτέμβρη του 2008 με τη κατάρρευση (Lehman Brothers), τις συγχωνεύσεις (Merrill Lynch και Bear Sterns) και τις κρατικοποιήσεις χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (Fannie Mae και Freddie Mac). Είναι αξιοσημείωτο ότι σημάδια της επερχόμενης κρίσης υπήρχαν από το 2006, αλλά δυστυχώς δεν δόθηκε η απαιτούμενη προσοχή. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, η κρίση αυτή που αρχικά εκδηλώθηκε στην αμερικανική αγορά στεγαστικών δανείων μειωμένης εξασφάλισης, εξαπλώθηκε γρήγορα στις χρηματοπιστωτικές αγορές, ενώ έχει ήδη δείξει και σοβαρές επιπτώσεις στις πραγματικές οικονομίες, κυρίως με την εξελισσόμενη ύφεση του ανεπτυγμένου κόσμου. Από το 2008 έχουμε δει την κατάρρευση επενδυτικών και τραπεζικών κολοσσών, τη δραματική πτώση χρηματιστηριακών αξιών και τη μείωση των κερδών σε σημαντικούς κλάδους, όπως αυτοί της αυτοκινητοβιομηχανίας και των κατασκευών.

Φυσικά η ελληνική οικονομία και οι ελληνικές τράπεζες δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη από αυτή την κρίση. Συγκεκριμένα, οι τράπεζες καλούνται να λειτουργήσουν σε ένα περιβάλλον με σημαντικές προκλήσεις, όπως η περαιτέρω μείωση των ρυθμών ανάπτυξης, το ενδεχόμενο αύξησης των δανείων σε καθυστέρηση και οι δυσκολίες στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου λόγω αποπληρωμής δανείων ή άλλων χρηματοπιστωτικών αγαθών. Τα παραπάνω απαιτούν τις συντονισμένες προσπάθειες διεθνών οργανισμών, κυβερνήσεων και κεντρικών τραπεζών για την αντιμετώπιση της κρίσης. Ειδικότερα όσον αφορά στην ελληνική οικονομία, η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση αποτέλεσε την αφορμή για την εκδήλωση της κρίσης χρέους. Αν και η παγκόσμια οικονομία έδειξε τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης στα πρώτα τρίμηνα του 2010, η ελληνική αγορά πλήττεται ακόμη από αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης, αύξηση των επιτοκίων δανεισμού και πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, τα οποία οδήγησαν το ελληνικό κράτος στην ένταξή του στο μηχανισμό στήριξης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να δώσει μια εικόνα της διεθνούς κρίσης και πως αυτή δημιουργήθηκε ανά χώρα. Προς την επίτευξη του σκοπού αυτού, η εν λόγω πτυχιακή εργασία αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο μας εισάγει στις έννοιες που σχετίζονται με την κρίση του 2008, τον τρόπο που ξεκίνησε, τις αιτίες που την προκάλεσαν, και τις επιπτώσεις που είχε στην πραγματική οικονομία, παγκόσμια και ελληνική. Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναφερόμαστε στις χώρες που επλήγησαν από την διεθνή κρίση και σε ποιές από αυτές επενέβη το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Στο κεφάλαιο αυτό, επίσης, πραγματοποιείται ανασκόπηση των μακροοικονομικών και μικροοικονομικών εξελίξεων στην ευρωπαϊκή ένωση. Το τρίτο κεφάλαιο εξετάζει την ελληνική οικονομία πριν επέλθει στην φάση της κρίσης και συγκεκριμένα τις ελληνικές τις κυβερνήσεις που διαδέχτηκαν η μια την άλλη. Επιπρόσθετα αναφερόμαστε στην προσφυγή της χώρας μας στο ΔΝΤ καθώς και στις μετέπειτα εξελίξεις που ήταν απαραίτητες για την βιωσιμότητα της ελληνικής οικονομίας.

Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο συνοψίζουμε τα αποτελέσματα των προηγούμενων κεφαλαίων, απαντώντας στο ερώτημα που θέτει η πτυχιακή μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΟΡΙΣΜΟΣ ,ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1. Οικονομική κρίση

1.1 Τι είναι Οικονομική Κρίση- Ορισμός

Είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής δραστηριότητας (μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας όπως απασχόληση, εθνικό προϊόν, τιμές επενδύσεις κτλ.). Εν τούτοις, η έννοια της οικονομικής κρίσης, ως πολυδιάστατη που είναι, έχει αποδοθεί ποικιλοτρόπως, ακόμη και από απλούς ανθρώπους για να περιγράψουν με μια λέξη ότι αντιμετωπίζουν ένα δύσκολο οικονομικό πρόβλημα, ότι διανύουν περίοδο οικονομικής ανωμαλίας ή βρίσκονται σε δύσκολη οικονομική φάση. Δηλαδή, περιγράφει συνήθως, μια απρόβλεπτη οικονομική κατάσταση, η οποία χαρακτηρίζεται από ένταση, αφηνδιασμό και ανασφάλεια. Μπορεί να αφορά μια επιχείρηση ή και περισσότερες, ένα ολόκληρο κράτος καθώς επίσης να επηρεάσει τις οικονομικές συνθήκες περισσότερων κρατών ταυτόχρονα και πιθανολογείται ότι θα επιφέρει δυσμενή αποτελέσματα. Κατά τη διάρκεια της κρίσης περιορίζεται η εμπορική πίστωση, δημιουργούνται αναταραχές στο χρηματοπιστωτικό τομέα και η αδυναμία του να ανταποκριθεί στην κυκλοφορία χρηματικού κεφαλαίου, όπως στην τωρινή κρίση, π.χ. μειώνεται η προσφορά χρηματικού κεφαλαίου για δανεισμό. Περιορίζεται η πώληση εμπορευμάτων και αυξάνονται τα αποθέματά τους, τα απούλητα εμπορεύματα, ενώ πέφτουν οι τιμές. Παρουσιάζεται αδυναμία πληρωμής δανείων σε τράπεζες από επιχειρήσεις που έχουν δανειστεί. Ο όγκος της παραγωγής μειώνεται και διάφορες επιχειρήσεις χρεοκοπούν και κλείνουν. Έχουμε, δηλαδή, καταστροφή παραγωγικών δυνάμεων, με πρώτη απ' όλες την εργατική δύναμη συνεπώς: <<Η Ανεργία αυξάνεται>>.

1.1.1 Χαρακτηριστικά της κρίσης

Κάθε κρίση, ανεξάρτητα από την μορφή της, το κράτος ή υπηρεσία ή τον οργανισμό στον οποίο ανακύπτει, χαρακτηρίζεται από τα εξής:

- Είναι κλιμακούμενη σε ένταση.
- Επικρατεί υψηλό αίσθημα ανασφάλειας και κινδύνου.
- Επηρεάζονται οι συνήθειες λειτουργίες και ρυθμοί.
- Διακινδυνεύει να πληγεί η δημόσια/διεθνής εικόνα της μονάδας/χώρας.
- Θα καταλήξει σε έλεγχο από τα αρμόδια κρατικά-διακρατικά όργανα ή και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.).

1.1.2 Στάδια ζωής μιας οικονομικής κρίσης

Για να οριστεί η οικονομική κρίση χρησιμοποιούνται συνήθως οι έννοιες από τη θεωρία των οικονομικών διακυμάνσεων. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οικονομικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι είναι το φαινόμενο των επαναλαμβανόμενων διακυμάνσεων της γενικής οικονομικής δραστηριότητας, που παρατηρούνται για μια περίοδο ετών.

Μία κρίση μπορεί να αποτελείται από τέσσερα διαφορετικά και διακριτά στάδια. Ο συνήθης κύκλος ζωής μιας κρίσης ακολουθεί τα παρακάτω στάδια:

• Στάδιο διαμόρφωσης της κατάστασης ή Προδρόμων συμπτωμάτων.

Συνήθως, πριν οδηγηθούμε στην οικονομική κρίση, ορισμένες καταστάσεις ή επισημάνσεις, για τις οποίες δε ληφθούν μέτρα, ενέργειες ή παραλήψεις και μια ασυνήθης δραστηριότητα μπορεί να συμβαίνουν. Όλα τα παραπάνω που ενδεχόμενα να οδηγήσουν σε εκδήλωση οικονομικής κρίση, καλούνται πρόδρομα συμπτώματα. Κάθε δραστηριότητα έχει τα δικά της πρόδρομα συμπτώματα.

• Στάδιο εκδήλωσης-κορύφωσης της κρίσης.

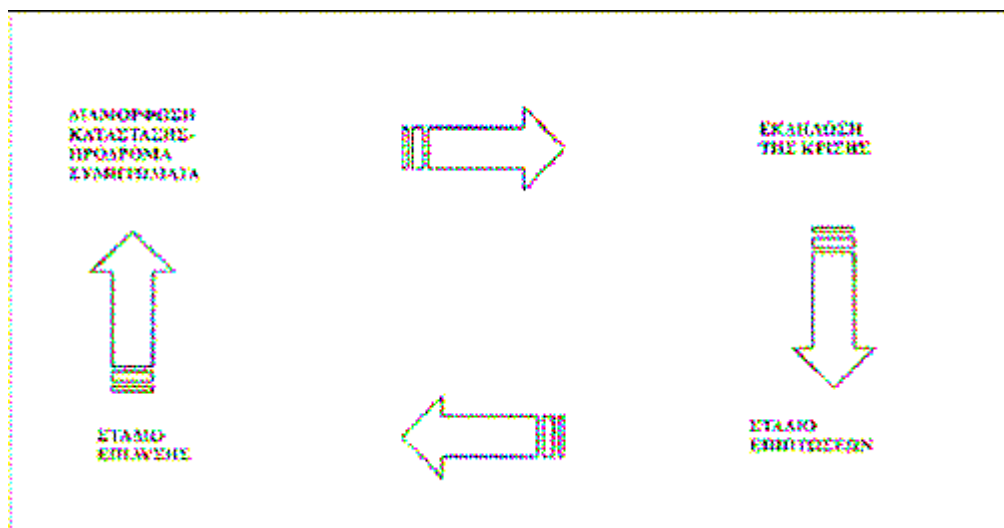
Η περίοδος κατά την οποία εκδηλώνεται και κορυφώνεται μια οικονομική κρίση. Διαρκεί όσο χρόνο τα χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης εκδηλώνονται.

• Στάδιο επιπτώσεων.

Η περίοδος κατά την οποία οι επιπτώσεις από την οικονομική κρίση εκδηλώνονται και οι συνέπειες είναι ορατές.

• Στάδιο επίλυσης –ομαλοποίησης.

Η τελευταία φάση της οικονομικής κρίσης κατά την οποία το «σύστημα» αρχίζει να ανακτά τους κανονικούς προ κρίσης ρυθμούς.

(Σχήμα 1)

(Σχήμα 2)

Σημείωση: Ο επιθυμητός Κύκλος Ζωής μιας Κρίσης παρουσιάζεται στο σχήμα 2. Κατ' αυτόν, από την εμφάνιση των Προδρόμων Συμπτωμάτων, με τις κατάλληλες ενέργειες και τακτικές οδηγούμαστε απ' ευθείας στο στάδιο επίλυσης.

1.2 Ιστορική αναδρομή

1.2.1 Μια αναδρομή στις πρόσφατες κρίσεις

Η μεγάλη κρίση του 1929 είναι το κυριότερο σημείο αναφοράς.

Οι αιτίες της ήταν:

1. η ανισορροπία στην οικονομία των ΗΠΑ, η οποία προήλθε από:

- α) τη σχετική υπερπαραγωγή πρώτων υλών γεωργικών προϊόντων που είχε ως αποτέλεσμα την πτώση των τιμών και μείωση της αγοραστικής δύναμης των αγροτών και
- β) τις υπεραισιόδοξες βιομηχανικές επενδύσεις σε τομείς όπως η παραγωγή αυτοκινήτων και ηλεκτρικών συσκευών.

2. η ευάλωτη διεθνής οικονομία, λόγω του γεγονότος ότι:

- α) η διεθνής οικονομία ήταν ήδη εξασθενημένη από τον Παγκόσμιο πόλεμο και
- β) ο αμερικανικός προστατευτισμός και η εμμονή στη αποπληρωμή του συνόλου των δανείων που είχαν δοθεί στις ευρωπαϊκές χώρες επιδείνωνε ακόμη περισσότερο το πρόβλημα.

Η αλυσιδωτή κατάρρευση επιχειρήσεων και τραπεζών έφερε την παγκόσμια οικονομική ύφεση. Κατά την κρισιμότερη καμπή αυτής της κρίσης οι άνεργοι έφθασαν τα 30.000.000.

Μία ακόμη από τις σημαντικότερες κρίσεις είναι αυτή του πετρελαίου τη δεκαετία του 1970. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70 έκαναν την εμφάνισή τους δύο πετρελαϊκές κρίσεις. Αυτές έφεραν στο προσκήνιο το φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού, δηλαδή τη συνύπαρξη πληθωρισμού και αυξημένης ανεργίας. Ως επίσημη ημερομηνία έναρξης της πρώτης κρίσης καταγράφεται η 17η Οκτωβρίου του 1973, όταν τα μέλη του ΟΑΠΕC (Οργανισμού

Αραβικών Χωρών - Εξαγωγέων Πετρελαίου Οργανισμού Αραβικών Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών) ανακοίνωσαν ότι δεν θα προμήθευαν πλέον με πετρέλαιο τις χώρες που υποστήριζαν το Ισραήλ στη διαμάχη του με τη Συρία και την Αίγυπτο. Σε αυτές τις χώρες συμπεριλαμβάνονταν οι ΗΠΑ, οι σύμμαχοι τους στη Ευτική Ευρώπη και η Ιαπωνία. Παρόλα αυτά, οι στοχευόμενες χώρες ανταποκρίθηκαν βρίσκοντας νέες πρωτοβουλίες για να περιορίσουν την εξάρτησή τους από τις παραπάνω χώρες.

Έξι χρόνια μετά, το 1979, ακολούθησε η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση. Έκανε την εμφάνισή της στις ΗΠΑ, στον απόηχο της ιρανικής επανάστασης. Οι χώρες του OPEC για να αντιμετωπίσουν την κατάσταση, αύξησαν την παραγωγή τους και η συνολική απώλεια έφτασε στο 4%. Ωστόσο, επικράτησε ένας διαδεδομένος πανικός που ανέβασε την τιμή πολύ περισσότερο από όσο θα αναμενόταν. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της μειωμένης ζήτησης και της υπερβολικής παραγωγής, οδηγώντας τον OPEC στο να χάσει την ενότητα του. Εξαγωγείς πετρελαίου, όπως το Μεξικό, η Νιγηρία και η Βενεζουέλα επεκτάθηκαν σημαντικά, ενώ οι ΗΠΑ και η Ευρώπη πήραν περισσότερο πετρέλαιο από το Prudhoe Bay και τη Βόρειο Θάλασσα.

Στη συνέχεια, εξετάζοντας τη λεγόμενη “ασιατική” κρίση του 1998-1999, βλέπουμε ότι άγγιξε σε μεγάλο βαθμό το τραπεζικό σύστημα, ωθώντας πολλές ασιατικές τράπεζες στα πρόθυρα χρεοκοπίας. Πρόκειται εδώ για μία τοπική κρίση, γεωγραφικά περιορισμένη, κάτι που τη διαφοροποιεί πολύ από την κρίση του 1929, καθώς και από τη σημερινή.

Μία άλλη κρίση στη δεκαετία του 1990 είναι αυτή της ιαπωνικής οικονομίας, η οποία είχε αντιμετωπιστεί με μερική ή πλήρη εθνικοποίηση τραπεζών. Είχε μεγάλη διάρκεια και οδήγησε σε ύφεση, διότι η αντίδραση των ιαπωνικών αρχών έφτασε με μεγάλη καθυστέρηση. Η καθυστέρηση των παρεμβάσεων κάνει την κρίση αυτή να έχει αναλογίες με αυτήν του 1929. Εντούτοις και αυτή διαφοροποιείται τόσο από τη σημερινή όσο και από αυτήν του 1929 λόγω του τοπικού χαρακτήρα της.

Μία άλλη κρίση είναι αυτή του 2000-2001 με την έκρηξη της “φούσκας” του Internet, που προκάλεσε πτώσεις στις τιμές των μετοχών ανάλογες με εκείνες της κρίσης του 1929. Παρατηρούμε ότι η σημερινή κρίση είναι ακόμη πιο σοβαρή και πλησιέστερη σε αυτήν του 1929, καθώς αγγίζει τον πυρήνα του τραπεζικού συστήματος προκαλώντας πτωχεύσεις τραπεζών.

Όντως η σημερινή κρίση δείχνει να έχει ομοιότητες με αυτήν του 1929. Σε μόλις τρεις εβδομάδες τα χρηματιστήρια έχασαν περίπου από 20% έως 25% της αξίας τους. Επίσης η κρίση του 1929 ήταν παγκόσμια, αγγίζοντας όλες τις χρηματοοικονομικές αγορές. Η σημερινή κρίση λόγω της παγκοσμιοποίησης φαίνεται να είναι ακόμη σοβαρότερη από αυτήν του 1929. Η παγκοσμιοποίηση εντείνει τη δυναμικότητα μιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και επηρεάζει πολύ πιο γρήγορα την παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα.

Πέραν όμως της παγκοσμιοποίησης, εάν πρέπει να αποκλείσουμε μία επανάληψη της κρίσης του 1929, είναι γιατί βρισκόμαστε σε ένα διαφορετικό περιβάλλον από εκείνο της δεκαετίας του 1930.

1.2.2 Συνοψίζοντας για την πρώτη παγκόσμια οικονομική κρίση του 21^{ου} αιώνα

Η πρώτη παγκόσμια οικονομική κρίση του 21ου αιώνα ξεκίνησε κατά το έτος 2006 ως κρίση πλεονάσματος και ως δομική κρίση στην αυτοκινητοβιομηχανία και ως κρίση των ακινήτων στις ΗΠΑ, Μ.Βρετανία, Ιρλανδία και Ισπανία. Αποτέλεσε το τέλος ενός πρωτοφανούς εξάχρονου παγκόσμιου μπουμ, το οποίο είχε οδηγήσει σε μια (ανέφικτη κατά τα φαινόμενα) περαιτέρω επέκταση της κεφαλαιακής σχέσης με όλες τις κλασικές αλλά και κάποιες νέες κερδοφόρες συνοδευτικές μορφές της. Οι φουσκωμένες τιμές για σπίτια, ιδιόκτητα διαμερίσματα και επαγγελματικά ακίνητα άρχισαν να πέφτουν ραγδαία. Και αυτή η πτώση τιμών κατέστησε επισφαλείς τις υποθήκες και τα παράγωγά τους που διασφαλιζόνταν από τα ακίνητα. Επιπροσθέτως η χαρακτηριστική απότομη πτώση των πωλήσεων στους τρεις αμερικανικούς, αλλά και σε ευρωπαϊκούς και ιαπωνικούς ομίλους αυτοκινητοβιομηχανιών, σήμαναν την έναρξη μιας παγκόσμιας κλαδικής κρίσης στον πιο εντατικό, από πλευράς κεφαλαίου, τομέα της βιομηχανικής παραγωγής.

Από τα τέλη του 2006 και τις αρχές του 2007 η κρίση μεταδόθηκε στον χρηματοοικονομικό τομέα. Η πτώση των τιμών στα σπίτια και στα επαγγελματικά ακίνητα επεκτάθηκε σε μια παγκόσμια κρίση ενυπόθηκων δανείων. Εξαιτίας μαζικών διαγραφών (επισφαλών δανείων) κάποιες περιφερειακές τράπεζες υποθηκών εισήλθαν στην περιοχή των οικονομικών ζημιών, και τον Ιούνιο του 2007 η αμερικανική επενδυτική τράπεζα Bear Stearns αναγκάστηκε να ρευστοποιήσει για πρώτη φορά δύο από τα hedge funds της (κεφάλαια αντιστάθμισης κινδύνου). Αφού τα επισφαλή αμερικανικά ενυπόθηκα δάνεια είχαν πακεταριστεί σε σημαντικό βαθμό σε αδιαφανή παράγωγα δάνεια (Collateralized Debt Obligations = CDO, *σμ: τίτλοι εγγυημένων δανειακών υποχρεώσεων*), και αφού στη συνέχεια είχαν πουληθεί έξω από τις ΗΠΑ σε όλο τον κόσμο, η κατάρρευση των τιμών τους και η συνδεδεμένη μ' αυτήν μαζική άνοδος της απόδοσης λόγω επιχειρηματικού κινδύνου προκάλεσαν μια παγκόσμια αλυσιδωτή αντίδραση, που συνέπεσε με τις κρίσεις των ενυπόθηκων δανείων σε Μ. Βρετανία, Ιρλανδία και Ισπανία. Η κρίση των subprime (δανείων χαμηλής εξασφάλισης) έφτασε στο αποκορύφωμά της το καλοκαίρι του 2007. Ο παγκόσμιος χαρακτήρας της εκφράστηκε ξαφνικά, όταν οι πρώτες ενέργειες στήριξης των υπό κατάρρευση τραπεζών έλαβαν χώρα στην περιφέρεια των γεγονότων. Η προβληματική κατάσταση των τραπεζών, όπως για παράδειγμα η έλλειψη ρευστότητας της Internationale Kreditbank του Ντύσελντορφ (IKB) ή της σαξονικής SachsenLB, αλλά και οι μαζικές διαγραφές απλήρωτων δανείων και οι επιχειρηματικές ζημιές της ελβετικής UBS, προήλθε από τα αγγλοσαξονικά κέντρα της κρίσης.

Από το καλοκαίρι του 2007 η κρίση των ενυπόθηκων δανείων επεκτάθηκε με πέντε έως έξι κύματα σε μια παγκόσμια πιστωτική κρίση. Και μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2008 μεταδόθηκε στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος. Τον Μάρτιο του 2008 κατέρρευσαν η αμερικανική επενδυτική τράπεζα Bear Stearns και η βρετανική τράπεζα υποθηκών Northern Rock. Στη συνέχεια, μετά τις πρώτες ενέργειες διάσωσης στη Γερμανία το καλοκαίρι του προηγούμενου έτους, ακολούθησαν για πρώτη φορά μαζικές κρατικές παρεμβάσεις στην Αγγλία και στις ΗΠΑ: η Northern Rock δέχτηκε μια εκτεταμένη κρατική εγγύηση στήριξης και η Bear Stearns εξαγοράστηκε από την παγκόσμια τράπεζα JP Morgan Chase, ενώ η Federal Reserve Bank (Fed), η κεντρική εκδοτική τράπεζα των ΗΠΑ, οργάνωσε το διαχωρισμό και την αναχρηματοδότηση των επισφαλών χρεογράφων. Τον Σεπτέμβριο ακολούθησε ένα ακόμη κύμα κλονισμού: στις αρχές του μήνα οι δύο μεγαλύτερες τράπεζες υποθηκών των ΗΠΑ, οι Fannie Mae και Freddie Mac, βρέθηκαν στα πρόθυρα κατάρρευσης, ενώ μπόρεσαν να διασωθούν και να

επανακεφαλαιοποιηθούν μόνο μέσα από ένα εκτεταμένο κρατικό σχέδιο σωτηρίας. Μετά από αυτό ακολούθησε στα μέσα του μήνα η κατάρρευση της επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers, ενώ η τράπεζα Merrill Lynch διασώθηκε με μια αναγκαστική πώλησή της στην παγκόσμια τράπεζα Bank of America. Όμως αυτό που συνέβει δεν ήταν μόνο ότι επλήγησαν θανάσιμα οι επενδυτικές τράπεζες και ότι τους επόμενους μήνες εξαφανίστηκαν από το προσκήνιο, με το να μετατραπούν ή να συγχωνευθούν με εμπορικές τράπεζες. Απειλήθηκε επίσης η περαιτέρω επιβίωση ηγετικών επιχειρήσεων του ασφαλιστικού κλάδου, όπως έδειξε μια βδομάδα αργότερα η πραγματική καταστροφή του μεγαλύτερου αμερικανικού ασφαλιστικού ομίλου American International Group (AIG). Στην περίπτωση της AIG έγιναν επισφαλή τα ειδικά παράγωγα δάνεια (Credit Default Swaps = CDS, *σμ:* δηλαδή το σύνολο των τιτλοποιημένων χρεών μιας τράπεζας). Με τα CDS ασφαλίζονται σε παγκόσμιο επίπεδο οι αγοραστές ομολόγων έναντι κινδύνων μη πληρωμής που διατρέχουν οι εκδότες τίτλων σε εξωχρηματοπιστηριακά διμερή συμβόλαια. Επειδή δεν υπάρχει κάποιος κεντρικός αντισυμβαλλόμενος και τα συμβόλαια CDS συνάπτονται έξω από τους παραδοσιακά συνηθισμένους όρους αντασφάλισης, παρουσιάζουν υψηλά ρίσκα. Εν τω μεταξύ τα CDS που ανέρχονται σε τουλάχιστον 60 τρισ. δολάρια και τα οποία έχουν κατανομηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο, θα μπορούσαν να προκαλέσουν μια μοιραία αλυσιδωτή αντίδραση σε περίπτωση οικονομικής αποτυχίας ενός από τους κύριους πυλώνες τους, στους οποίους ανήκει η AIG. Πράγματι η AIG στηρίχτηκε μέχρι τώρα με την παροχή αρκετών κρατικών πακέτων σωτηρίας, που ανέρχονται ήδη σε 153 δισ. \$. Παρόλα αυτά η επίδραση της παγκόσμιας κρίσης ενυπόθηκων δανείων (που ακολούθησε τον Σεπτέμβριο του 2008) πάνω σε ένα στοιχείο-κλειδί των παγκόσμιων αγορών παραγώγων, των οποίων ο συνολικός όγκος εκτιμάται τουλάχιστον σε 600 έως 1.000 τρισ. \$, έδειξε ότι ο χρηματοπιστωτικός κλάδος ως κύρια κινητήρια δύναμη του προηγούμενου αναπτυξιακού κύκλου κινείται προς την άβυσσο. Τον Σεπτέμβριο του 2008 ταρακουνήθηκε το σύνολο του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, δηλαδή οι εμπορικές τράπεζες και τα αμοιβαία κεφάλαια (Hedge Funds, Private Equity Funds και συνταξιοδοτικά ταμεία) που έχουν δημιουργηθεί από τη δεκαετία του 1970.

1.2.3 Τι διαφοροποιεί τη σημερινή οικονομική κρίση

Η Διεθνής Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2007 είναι μια παγκόσμια κατάσταση ύφεσης στον ευρύτερο χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό τομέα με γενεσιουργό χώρα τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Πρόκειται για ένα "**φαινόμενο ντόμινο**", κατάρρευσης των μεγάλων τραπεζών παγκοσμίως και προσπάθειας τόνωσης της ρευστότητάς τους από τις Κεντρικές Τράπεζες, παράλληλα με την άσκηση κατάλληλης νομισματικής πολιτικής διεθνώς.

Η κρίση αυτή έρχεται μετά από 78 χρόνια από την τελευταία μεγάλη κρίση του 1929, αλλά και παλαιότερες πετρελαϊκές κρίσεις. Χαρακτηριστικά αυτής της γενικευμένης κατάστασης είναι ο κίνδυνος κατάρρευσης τραπεζών από φημολογία, πώληση άλλων σε ιδιαίτερα χαμηλό τίμημα, αλλά κυρίως άσκηση νομισματικής πολιτικής από ΗΠΑ και Ευρωπαϊκή Ένωση, με σκοπό τη διάσωση του χρηματοοικονομικού συστήματος και όχι για διασφάλιση των τιμών, όπως παραδοσιακά οφείλουν να πράττουν.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί:

Το πρώτο στοιχείο που διαφοροποιεί τη σημερινή κρίση από αυτήν του 1929 είναι η οικονομική πολιτική που εφαρμόστηκε. Από τις αντιδράσεις των νομισματικών και δημοσιονομικών αρχών παγκοσμίως φαίνεται ότι το δίδαγμα της κρίσης του 1929 έγινε απόλυτα κατανοητό από το γεγονός ότι υπάρχει παγκοσμίως συντονισμένη αντίδραση των οικονομικών πολιτικών.

Το δεύτερο στοιχείο που υποδηλώνει τη μεγάλη διαφορά μεταξύ των δύο κρίσεων είναι ότι το μέγεθος των κρατών (δημόσιες δαπάνες και φόροι) είναι σήμερα πολύ μεγαλύτερο. Για παράδειγμα, το μέγεθος του αμερικανικού κράτους το 1929 ήταν 10%, ενώ σήμερα υπερβαίνει το 30%.

Το τρίτο στοιχείο το οποίο δείχνει τη διαφορά μεταξύ της σημερινής κρίσης και αυτής του 1929, καθώς και το κατά πόσο η σημερινή κρίση μάς επιβαρύνει με επιπλέον έναν κίνδυνο είναι η διείσδυση της χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας στη καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Το ποσοστό των νοικοκυριών που έχει σήμερα πρόσβαση σε πιστώσεις είναι πολύ μεγαλύτερο από αυτό της δεκαετίας του 1930. Σχεδόν κάθε άτομο στις δυτικές κοινωνίες έχει μία πιστωτική κάρτα. Η σύμπλεξη της χρηματοπιστωτικής και της πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας είναι σήμερα πολύ μεγαλύτερη.

1.3 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης

Μια οικονομική κρίση έχει καταστροφικές επιπτώσεις τόσο στον ανεπτυγμένο, όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Οι επιπτώσεις μπορούν να:

- Επηρεάσουν το διεθνές εμπόριο.
- Επηρεάσουν τα προσωπικά εισοδήματα.
- Δημιουργήσουν μείωση των τιμών και κερδών των επιχειρήσεων.
- Προκαλέσουν μείωση στην αγροτο-κτηνοτροφική παραγωγή και στην βιομηχανία.
- Προκαλέσουν αύξηση της ανεργίας.
- Προκαλέσουν πτώχευση τραπεζών, εταιριών και επιχειρήσεων.
- Προκαλέσουν μείωση ρευστότητας των τραπεζών.

1.3.1 Η εξέλιξη της διεθνούς κρίσης και οι επιπτώσεις της

Το μέγεθος της κρίσης αυτής και οι συνολικές επιπτώσεις της παραμένουν ακόμα αβέβαιες, αν και όλοι πλέον θεωρούν ότι πρόκειται για τη μεγαλύτερη χρηματοπιστωτική κρίση μετά το «κραχ» του 1929. Οι επιπτώσεις, πέραν των ζημιών στο τραπεζικό σύστημα, περιλαμβάνουν σημαντική μείωση των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης στις ΗΠΑ και στην ΕΕ και λιγότερο στον υπόλοιπο κόσμο, καθώς και σημαντική και απότομη διόρθωση των χρηματιστηριακών δεικτών.

Η κατάρρευση της αγοράς ακινήτων συνεπάγεται τον περιορισμό της δραστηριότητας ή και την διακοπή λειτουργίας πολλών κλάδων της οικονομίας που παράγουν ή εμπορεύονται οικοδομικά υλικά ή εξοπλισμούς κατοικιών. Ο περιορισμός της δραστηριότητας ή η διακοπή λειτουργίας πολλών κλάδων της οικονομίας προκαλεί ανεργία και μείωση εισοδήματος. Η μείωση εισοδήματος προκαλεί τη μείωση της ζήτησης πολλών προϊόντων και υπηρεσιών της αμέσου καταναλώσεως που οδηγεί σ' ένα δεύτερο κύμα ανεργίας και μείωσης του εισοδήματος. Αυτή η διαδικασία συνεχίζεται επηρεάζοντας σταδιακά δυσμενώς σχεδόν όλους τους κλάδους οικονομίας έως ότου η οικονομική ύφεση φθάσει στο τέλος της. Η κρίση μεταδίδεται διαδοχικά και σ' όλες τις χώρες του κόσμου. Αρχικά η ανεργία και η μείωση του εισοδήματος μεταδίδεται στις χώρες από τις οποίες η εν κρίσει χώρα εισάγει πολλά προϊόντα ή και υπηρεσίες. Στη συνέχεια επηρεάζονται όλες οι χώρες του κόσμου διότι όλες αποτελούν μια αγορά και κάθε μια εξαρτάται και επηρεάζεται από τις άλλες στις οποίες εξάγει προϊόντα ή και υπηρεσίες. Εάν η κρίση αφορά μια μικρή σχετικά χώρα δεν δημιουργείται πρόβλημα διότι οι θιγόμενες χώρες βρίσκουν άλλες αγορές. Εάν η κρίση αφορά μεγάλο πληθυσμό και υψηλό εισόδημα, τότε προκαλείται διαδοχικά διεθνής κρίση όπως είναι η σημερινή.

Η κρίση δεν πλήττει όλες τις χώρες με την ίδια ένταση, λόγω διαφόρου δομής της οικονομίας τους. Επί παραδείγματι οι κάτοικοι μιας χώρας της Αφρικής που ζουν σε καλύβες, τις οποίες κτίζουν οι ίδιοι και τρέφονται από τα προϊόντα της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και της αλιείας τους και η χειροτεχνία καλύπτει το 20% του συνόλου των αναγκών τους, μια διεθνής οικονομική κρίση δεν θα επηρεάσει σοβαρά την ζωή τους.

1.3.2 Φάσεις διεθνούς κρίσης

Η διεθνής κρίση ξεκίνησε από το τέλος 2007 και εκδηλώθηκε σε τρεις φάσεις. Η πρώτη αφορούσε την πρακτική χρεοκοπία μεγάλου μέρους του χρηματοπιστωτικού συστήματος των Δυτικών χωρών εξαιτίας του τεράστιου όγκου «τοξικών» χρεών που διατηρούσαν στο χαρτοφυλάκιό τους. Η ουσιαστική χρεοκοπία και η ολική κατάρρευση ολόκληρου του χρηματοπιστωτικού συστήματος απεφεύχθη χάρη στην έγκαιρη παρέμβαση των κρατών με την στήριξη των τραπεζών και την κρατικοποίηση μεγάλου μέρους των χρεών τους. Ακόμα και έτσι όμως η πιστωτική ασφυξία του φθινοπώρου του 2008 και η δραματική μείωση της ρευστότητας που ακολούθησε την εκδήλωση της κρίσης στις τράπεζες, επέδρασε άμεσα στην πραγματική οικονομία των αναπτυγμένων χωρών η οποία βρισκόταν ήδη στην καθοδική φάση του κύκλου από το τέλος του 2007, οδηγώντας σε μία οξεία ύφεση που διήρκεσε από 4 έως πέντε συναπτά τρίμηνα. Αυτή ήταν η δεύτερη φάση της κρίσης αποτέλεσμα της οποίας υπήρξε η σημαντική αύξηση της ανεργίας και η μεγάλη πτώση του ΑΕΠ της τάξεως του 4, 5 μέχρι και 7%. Η κρατικοποίηση των χρεών του τραπεζικού τομέα και τα πακέτα στήριξης των οικονομιών που εφάρμοσαν τα κράτη σε συνδυασμό με τα μειωμένα έσοδά τους εξαιτίας της ύφεσης οδήγησαν σε έκρηξη του δημόσιου δανεισμού για σχεδόν το σύνολο των ανεπτυγμένων (και όχι μόνο) χωρών δίνοντας έναυσμα στην τρίτη φάση της κρίσης που σηματοδοτεί η κρίση του δημόσιου χρέους. Η ξαφνική και κατακόρυφη αύξηση των αναγκών δανεισμού των κρατών αύξησε δραματικά τη ζήτηση για κεφάλαια στις διεθνείς χρηματαγορές, τη στιγμή που οι μεγάλες τράπεζες και τα επενδυτικά κεφάλαια, προσπαθώντας να αποκαταστήσουν τους ισολογισμούς τους περιόρισαν την προσφορά χρήματος και απέφευγαν την τοποθέτηση σε μακροχρόνιες

επενδύσεις, περιστέλλοντας έτσι την προσφορά χρήματος. Το αποτέλεσμα αυτής της έκρηξης της ζήτησης και της περιστολής της προσφοράς είναι η αύξηση του κόστους του χρήματος και η μεγαλύτερη επιλεκτικότητα των διεθνών επενδυτών στο που επιλέγουν να επενδύσουν. Εμφανίστηκε μία τάση προτίμησης ασφαλών επενδύσεων και περιορισμού του ρίσκου, με συνέπεια χώρες με αδύναμες οικονομίες να αδυνατούν να αντλήσουν κεφάλαια ή προκειμένου να το πετύχουν να πληρώνουν ιδιαίτερα υψηλό επιτόκιο σε σχέση με πριν.

1.3.3 Τα αίτια της Κρίσης

Στην πραγματικότητα η αγορά κατοικίας χαμηλής εξασφάλισης ήταν η αφορμή να πληγεί το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα που θεωρείτο από πολλούς ασφαλές και στηριζόταν στις αυτουρυθμιζόμενες αρχές της ελεύθερης οικονομίας. Εντούτοις, τα αίτια της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης είναι βαθύτερα και προέρχονται από την αδυναμία του παγκόσμιου πολιτικού, νομικού και ρυθμιστικού συστήματος να διαχειριστεί με επιτυχία τις προκλήσεις μιας παγκοσμιοποιημένης οικονομίας.

Ο πρώτος λόγος επαφίεται στις αστοχείς και υψηλού κίνδυνου πολιτικές των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων για την επίτευξη βραχυπρόθεσμων υψηλών κερδών, αδιαφορώντας για την πιθανή ύπαρξη μακροπρόθεσμων ζημιών. Με την χρήση πολύπλοκων μαθηματικών μοντέλων, αμφισβητούμενης αξιοπιστίας, οι επενδυτικές τράπεζες αποτιμούσαν με αυθαίρετο τρόπο προϊόντα σύνθετα στην μορφή τους και αγνώστου περιεχομένου για το μεγαλύτερο μέρος των επενδυτών που τα αγόραζαν. Ένα από τα κίνητρα για την επιπόνη τέτοιων τεχνασμάτων αποτελούσαν οι υπέρογκες αμοιβές των στελεχών τους, που εξαρτώνταν άμεσα από την κερδοφορία των τραπεζών τους. Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι πολλοί αναλυτές την περίοδο 2005-2006 ήταν ενήμεροι για μια πιθανή πτώση στην αγορά ακίνητης περιουσίας των ΗΠΑ. Ανάλογα ήταν και τα οικονομικά κίνητρα για τις εμπορικές τράπεζες, οι οποίες προέβησαν σε ανεπαρκή εκτίμηση και τιμολόγηση πιστωτικού κινδύνου, αύξησης του λόγου του δανείου προ της αξία της κατοικίας κοντά στο 100% αδιαφορώντας για τις πιθανές επιπτώσεις στην αποπληρωμή του δανείου από πιθανή μείωση στην αγορά κατοικίας και θυσιάζοντας μια σταθερότερη μακροπρόθεσμη πορεία στον βωμό της γρήγορης ανάπτυξης. Αξίζει να σημειωθεί πως το σύνολο των bonus που δόθηκαν στα στελέχη της Wall Street ανέρχονται στο ποσό των 23,9 δισεκατομμυρίων δολαρίων για το έτος 2006. Ανάλογες υψηλές αμοιβές πραγματοποιήθηκαν και στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο δεύτερος λόγος είναι το ανεπαρκές ρυθμιστικό, οργανωτικό και κανονιστικό πλαίσιο καθώς επίσης και η ελλιπής λειτουργία των εποπτικών αρχών που διέπουν τις χρηματοοικονομικές αγορές. Συγκεκριμένα, η δυσανάλογη ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας μετά το 1995 προήλθε από την τάση απελευθέρωσης των αγορών με την περίφημη πολιτική της απορρυθμίσεως (deregulation), η οποία παρείχε «χαλαρότερο» πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς. Επιπροσθέτως η μη ολοκληρωμένη εφαρμογή της Βασιλείας II οδήγησε τα τραπεζικά ιδρύματα σε μη ορθό υπολογισμό των πιστωτικών κινδύνων που αντιμετώπιζαν. Σημαντικό ρόλο στη δημιουργία πλασματικών στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις πολλών εταιρειών έπαιξε και η μη ικανοποιητική εφαρμογή των διεθνών λογιστικών προτύπων. Πολλά τραπεζικά ιδρύματα είχαν δημιουργήσει μονάδες εκτός ισολογισμού (SPE) για την απόκρυψη των τοξικών προϊόντων ώστε να ξεπερνούν τους περιορισμούς κεφαλαιακής επάρκειας των εποπτικών αρχών.

Τρίτον, έντονη κριτική έχει ασκηθεί και στην νομισματική πολιτική που ακολούθησαν οι κεντρικές τράπεζες. Η Fed θεωρείται από πολλούς ειδικούς υπαίτια για την κρίση στην αγορά κατοικίας, καθώς διατήρησε τα επιτόκια σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα για μεγάλο χρονικό διάστημα, δημιουργώντας στους δανειστές την ψευδαίσθηση της εύκολης μακροχρόνιας αποπληρωμής των δανείων. Το επιχείρημα που αντιπαραβάλλει η αμερικάνικη κεντρική τράπεζα στην κριτική αυτή ήταν ο φόβος του ενδεχόμενου αποπληθωρισμού την περίοδο εκείνη. Από την άλλη μεριά, η ΕΚΤ θεωρείται υπεύθυνη για την επέκταση της χρηματοοικονομικής κρίσης στην Ευρώπη, την οποία φάνηκε να αγνοεί διατηρώντας τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα. Η Fed, από το φθινόπωρο του 2007, μείωσε τα επιτόκια με στόχο την αύξηση της ρευστότητας στην αγορά με τη βεβαιότητα όμως ότι δε θα δημιουργηθούν πληθωριστικές τάσεις καθώς αντισταθμίζονται από τη μείωση του τραπεζικού χρήματος. Αντίθετα, η ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα θέτοντας ως πρωταρχικό της στόχο την αντιμετώπιση των πληθωριστικών τάσεων αύξησε τα επιτόκια της υπερεκτιμώντας τις ικανότητες της ισχυρής της οικονομίας. Άμεση συνέπεια ήταν η σταδιακή υποτίμηση του δολαρίου σε σχέση με το ευρώ και η εκτίναξη των τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων. Συνεπώς, η εξέλιξη αυτή σε συνδυασμό με την πιστωτική στενότητα συνέβαλλε στην ανατροπή της αναπτυξιακής δυναμικής των οικονομιών της ευρωζώνης. Η μη κοινή οικονομική πολιτική που εφήρμοσαν οι δύο κεντρικές τράπεζες όχι μόνο δε βοήθησαν να αντιμετωπιστεί η κρίση, αλλά χειροτέρεψαν την παγκόσμια οικονομία.

Πιο συγκεκριμένα, η διεθνής οικονομική κρίση οφείλεται:

- α) Στην κατάρρευση της αγοράς στεγαστικών δανείων υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου και την κατάρρευση ομολόγων καλυμμένων με τα ως άνω δάνεια τα οποία αργότερα ονομάστηκαν τοξικά, σε δυο βασικά χώρες: τις Η.Π.Α. και την Μ. Βρετανία και
 - β) Στην κακή πορεία της οικονομίας των Η.Π.Α. λόγω του συνεχώς αυξανόμενου Δημοσίου χρέους που οφείλετο
- Στην παθητικότητα του Εμπορικού Ισοζυγίου τους, δηλαδή στο γεγονός ότι για πολλά χρόνια οι εισαγωγές των Η.Π.Α. ήσαν μεγαλύτερες των εξαγωγών και στην παθητικότητα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, δηλαδή του συνεχώς αυξανόμενου χρέους των Η.Π.Α. προς άλλες χώρες οφειλομένου εκτός της παθητικότητας του εμπορικού ισοζυγίου και
 - Στη μεγάλη μείωση της αποταμιεύσεως των Αμερικανών η οποία έκανε αναγκαίο τον δανεισμό κεφαλαίων από άλλες χώρες για την ανάπτυξη της οικονομίας τους.
 - Στις πολύ μεγαλύτερες από κάθε άλλη χώρα δαπάνες εξοπλισμών, ώστε οι Η.Π.Α. να είναι υπερδύναμη στρατιωτική για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της χώρας διεθνώς. Ας σημειωθεί ότι οι δαπάνες εξοπλισμού δεν είναι παραγωγικές (δεν συμβάλλουν θετικά, αλλά αρνητικά στο εισόδημα και την ανάπτυξη της χώρας) και χάνονται γρήγορα λόγω της συνεχώς αναπτυσσόμενης πολεμικής τεχνολογίας.
 - Στη χορήγηση οικονομικών ενισχύσεων προς χώρες που εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα των Η.Π.Α. και
 - Στους πολυδάπανους πολέμους στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν.

Για πολλά χρόνια καμιά κυβέρνηση δεν έλαβε μέτρα για ν' απαλλαγούν οι Η.Π.Α. από το χρέος. Ο σημερινός πρόεδρος για να σώσει τις Η.Π.Α. από την κρίση κατήρτισε με τους συμβούλους του ένα μεγάλο πρόγραμμα με το οποίο το χρέος θα αυξηθεί σημαντικά. Όμως το χρέος στο πρόγραμμα προβλέπεται να εξοφληθεί σε σχετικά σύντομο χρόνο.

1.3.4 Αίτια και αφορμές της τρέχουσας διεθνούς οικονομικής κρίσης

- Διαρκής άνοδος του ΑΕΠ(Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος) και των Χρηματιστηρίων από το 2002 έως το τέλος του 2007. Αύξηση τιμών μετοχών και ακινήτων πολύ πάνω από τις ιστορικές μέσες τιμές. Αναζήτηση αφορμών για 'διόρθωση'.
- Χαλάρωση εποπτείας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα με αιχμή την κατάργηση της νομοθεσίας Glass-Steagall. Έλλειψη εποπτείας του 'σκιάδους' χρηματοπιστωτικού συστήματος (hedge funds κ.λπ.).
- Έλλειψη συντονισμού μεταξύ των διεθνών εποπτικών κέντρων του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
- Σύστημα κινήτρων και αμοιβών που ενθάρρυνε την υπερβολική ανάληψη κινδύνων, τις βραχυπρόθεσμες αποδόσεις και τον υπερβολικό δανεισμό.
- Έλλειψη διαφάνειας και εισαγωγή πολύπλοκων παράγωγων προϊόντων
- Χρήση, από τις τράπεζες, πολύπλοκων μαθηματικών υποδειγμάτων για τον υπολογισμό των πιστωτικών κινδύνων και των κινδύνων αγοράς με λάθος τρόπο.
- Ενθάρρυνση "τιτλοποιήσεων", που μείωσε τα κίνητρα για αυστηρή διαχείριση κινδύνων.
- Προ-κυκλικότητα 'των κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Χαλαρή νομισματική πολιτική στις ΗΠΑ για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα μετά το 2001.
- Διεθνείς οικονομικές ανισοροπίες, όπως κυρίως εκφράζονται στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών των ΗΠΑ και της Κίνας.
- Κατάρρευση της αγοράς κατοικιών και ακινήτων στις ΗΠΑ και σε άλλες χώρες τον Αύγουστο του 2007 (Αφορμή).

1.4 Χώρες που «υποδέχτηκαν» το ΔΝΤ

1.4.1 Τι είναι το ΔΝΤ;

Το **Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)**, (διεθνής ονομασία "**IMF**"), είναι ένας διεθνής οργανισμός ο οποίος επιβλέπει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα παρακολουθώντας τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα ισοζύγια πληρωμών και προσφέροντας οικονομική και τεχνική βοήθεια όταν του ζητηθεί. Το ΔΝΤ ιδρύθηκε στις 27 Δεκεμβρίου του 1945 στην Ουάσιγκτον, πρωτεύουσα των ΗΠΑ κατόπιν συνολόγησης 29 Χωρών που είχαν συμβάλει στο 80% του κεφαλαίου. Η ίδρυση του Οργανισμού αυτού είχε προπαρασκευαστεί κατά τη Διεθνή Νομισματική και Χρηματοδοτική Συνδιάσκεψη που συνήλθε στο Μπρέτον Γουντς, του Νιού Χαμσάιρ των ΗΠΑ, ενάμισι χρόνο πριν, από 1ης Ιουλίου μέχρι 22 Ιουλίου του 1944. Έδρα του Οργανισμού ορίστηκε η Ουάσιγκτον ως πρωτεύουσα της χώρας με το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής.

1.4.2 Σκοποί του ΔΝΤ

Κύριος σκοπός του εν λόγω οργανισμού είναι η προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών με ισόρροπη ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου. Για τον σκοπό αυτό προωθούνται συγκεκριμένα μέτρα, ή οσάκις κρίνεται αναγκαίο αποφασίζονται ιδιαίτερα μέτρα, μεταξύ των οποίων είναι:

1. Η ενιαία διαδικασία ομαλής προσαρμογής εκάστου κράτους μέλους στις συναλλαγματικές ισοτιμίες.
2. Διεθνείς διαβουλεύσεις σε περιπτώσεις σημαντικών αλλαγών των ακολουθουμένων συναλλαγματικών πρακτικών.
3. Επιβολές ορισμένων περιοριστικών συναλλαγματικών μέτρων και τέλος
4. Άρση των παραπάνω περιοριστικών μέτρων κατόπιν διαπιστωμένης βελτίωσης οικονομικής θέσης του συγκεκριμένου κράτους-μέλους.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ

Οι παρεμβάσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

-Ασιατική κρίση (1997-1998: ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ) Την ώρα που το ντόμινο της ασιατικής κρίσης απειλεί να φτάσει μέχρι την Ιαπωνία, το ΔΝΤ δίνει δάνεια 55 δισ. δολαρίων στην Κορέα, 17 δισ. στην Ταϊλάνδη και 23 δισ. στην Ινδονησία. Είναι η μεγαλύτερη μέχρι στιγμής διάσωση του ΔΝΤ και συνοδεύεται από το πρόγραμμα που έμεινε γνωστό ως SAP (structural adjustment policies), μέσω του οποίου επιβάλλονται μέτρα λιτότητας όπως η περικοπή των κρατικών δαπανών, η αύξηση των επιτοκίων, η αναδιάρθρωση του χρηματοοικονομικού συστήματος, η ανάκληση αποφάσεων για την προστασία του εμπορίου και η ρευστοποίηση αφερέγγυων επιχειρήσεων. Τα

προγράμματα προκαλούν σημαντική υποτίμηση των νομισμάτων, κύμα χρεοκοπιών, δραματική απώλεια θέσεων εργασίας και αύξηση των τιμών στα είδη καθημερινής κρίσης, πυροδοτώντας κοινωνική αναταραχή και βίαιες εκδηλώσεις.

-Αργεντινή (1999-2001: ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ) Στα τέλη του 2000 και υπό την απειλή χρεοκοπίας, εξασφαλίζει δάνειο 40 δισ. δολαρίων από το ΔΝΤ. Η διαχείριση της κρίσης εκ μέρους του οργανισμού θεωρείται αποτυχημένη, κυρίως γιατί επέβαλε τους ίδιους όρους λιτότητας που είχαν χρησιμοποιηθεί και κατά την ασιατική κρίση του '97. Το 2001 η χώρα δεν αποφεύγει τη χρεοκοπία και το τραπεζικό της σύστημα καταρρέει. Ακολουθούν τρία χρόνια επώδυνης οικονομικής συρρίκνωσης και πολιτικής κρίσης. Με την αποπληρωμή μεγάλου μέρους των δανείων, το 2006, η Αργεντινή κάνει το πρώτο βήμα για την ανάκτηση της οικονομικής της ανεξαρτησίας.

-Τουρκία (κατ' επανάληψη) Αποτελεί τακτικό «πελάτη» του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, καθώς έχει λάβει κατ' επανάληψη δάνεια. Μερικά παραδείγματα αποτελούν τα 4 δισ. δολάρια του 1999, τα 7,5 δισ. δολάρια του 2000 και το 3ετές πρόγραμμα των 10 δισ. δολαρίων που συμφωνήθηκε το 2004. Το ΔΝΤ θεωρεί ότι η εμπλοκή του στην οικονομία της Τουρκίας έχει στεφθεί από επιτυχία, όμως, εξαιτίας των αυστηρών όρων που θέτει, αποτελεί «κόκκινο πανί» για τους Τούρκους, με αποτέλεσμα οι διαδηλώσεις διαμαρτυρίας κατά του οργανισμού να αποτελούν συχνό φαινόμενο. Έτσι, ο Erdogan απέφυγε με κάθε τρόπο κατά τη διάρκεια της τελευταίας οικονομικής κρίσης να προσφύγει στο ΔΝΤ, γνωρίζοντας ότι οι απαιτήσεις του οργανισμού για μειώσεις κρατικών δαπανών και αναδιάρθρωση προϋπολογισμού θα στοίχιζαν πολιτικά και μάλιστα σε μία εποχή που η χώρα διένυε προεκλογική περίοδο.

-Ισλανδία (2008: ΕΚΒΙΑΣΜΟΣ) Ήταν η πρώτη βιομηχανική χώρα που χρειάστηκε τη διάσωση του ΔΝΤ από τη συμφωνία της Βρετανίας το 1976. Υπό την απειλή χρεοκοπίας, η Ισλανδία πήρε δάνειο 2,4 δισ. δολαρίων. Ο οργανισμός, όμως, καθυστερεί την εκταμίευση των δόσεων σε μια εκβιαστική κίνηση που στοχεύει να πιέσει τη χώρα να αποζημιώσει τη Βρετανία και την Ολλανδία για τα χρήματα που έχασαν οι πολίτες τους στις ισλανδικές τράπεζες. Παράλληλα, επιβάλλει σκληρούς όρους, όπως μείωση κατά 10% των δαπανών όλων των υπουργείων και αύξηση των επιτοκίων.

-Ουκρανία (2008: ΚΡΙΣΗ) Εν μέσω προβλημάτων ρευστότητας λόγω της κρίσης του 2008, πήρε δάνειο 16,5 δισ. δολαρίων. Όμως, οι απαιτήσεις του ΔΝΤ για περικοπές δαπανών, πωλήσεις τραπεζών και ενίσχυση του χρηματοοικονομικού συστήματος ενέτειναν την πολιτική κρίση της χώρας. Βλέποντας ότι οι όροι του δεν ακολουθούνται, το ΔΝΤ πάγωσε τη συνεργασία του.

-Ουγγαρία (2008) Η αύξηση των επιτοκίων, η κατάργηση του 13ου μισθού στο δημόσιο, η μείωση της 13ης σύνταξης και η περικοπή των δαπανών των υπουργείων ήταν μερικοί από τους όρους που έθεσε το ΔΝΤ για το δάνειο των 25 δισ. δολαρίων.

-Λευκορωσία (2008: ΥΠΟΤΙΜΗΣΗ) Για το ασυνήθιστα μεγάλο (για τα δεδομένα της χώρας) δάνειο των 2,5 δισ. δολαρίων, συμφώνησε να προχωρήσει στην υποτίμηση του νομίσματος κατά

20% και να παγώσει τους μισθούς.

-Λετονία (2008: ΑΔΙΕΞΟΔΟ) ΔΝΤ και ΕΕ αποφάσισαν να στηρίξουν από κοινού τη χώρα κατά την κρίση του 2008, με ένα δάνειο 1,7 δισ. δολαρίων. Ενώ οι κινήσεις περικοπής δαπανών ικανοποίησαν τους Ευρωπαίους, το ΔΝΤ θεώρησε ότι η Λετονία δεν επιδεικνύει επαρκή πολιτική βούληση, με αποτέλεσμα να επιβάλει αυστηρότερους όρους. Το ρήγμα ανάμεσα σε ΔΝΤ και ΕΕ προκάλεσε καθυστερήσεις στην εκταμίευση των δόσεων.

-Πακιστάν (2008: ΑΔΙΕΞΟΔΟ) Εξασφάλισε δάνειο 7,6 δισ. δολαρίων. Ως αντάλλαγμα αναγκάστηκε να αναστείλει τις επιδοτήσεις σε ενέργεια, πετρέλαιο και λιπάσματα, να μειώσει τις κρατικές δαπάνες, να αυξήσει τους φόρους και τα επιτόκια.

-Σερβία (2009: ΑΝΕΡΓΙΑ) Χρειάστηκε δάνειο 3 δισ. ευρώ για να ξεπεράσει την κρίση του 2008. Για να το εξασφαλίσει συμφώνησε σε σκληρούς όρους, όπως η απώλεια του 1/5 των 70.000 θέσεων εργασίας του δημοσίου τομέα και το πάγωμα των μισθών.

-Ρουμανία (2009: ΚΡΙΣΗ) Οι όροι λιτότητας που επέβαλε το ΔΝΤ για το δάνειο των 20 δισ. ευρώ, το 2009, έριξαν την κυβέρνηση της Ρουμανίας, προκαλώντας την αναστολή της εκταμίευσης των δόσεων. Η ροή της χρηματοδότησης φαίνεται να αποκαθίσταται, καθώς η νέα κυβέρνηση ενέκρινε μέτρα όπως η σύνδεση των συντάξεων με τον πληθωρισμό, έναντι του μέσου όρου των μισθών.

-Σρι Λάνκα (2009: ΑΝΕΡΓΙΑ) Αν και οι διαπραγματεύσεις των δύο πλευρών είχαν πολλά σκαμπανεβάσματα, το ΔΝΤ συμφώνησε να δώσει δάνειο 2,5 δισ. δολαρίων στη Σρι Λάνκα για να αντιμετωπίσει την τελευταία οικονομική κρίση και να ανοικοδομήσει τη χώρα μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου.

-Μεξικό (1995: ΦΤΩΧΕΙΑ 50%) Το ΔΝΤ συνεργάστηκε με το υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ για το δάνειο των 30 δισ. δολαρίων που έδωσε το 1995. Ως αποτέλεσμα των μεταρρυθμίσεων που επέβαλε, ο αριθμός των Μεξικανών που ζούσαν κάτω από το όριο της φτώχειας ξεπέρασε το 50% και ο κατώτατος μισθός μειώθηκε κατά 20%.

-Ρωσία (κατ' επανάληψη) Το ιστορικό του ΔΝΤ στη Ρωσία δεν είναι το καλύτερο. Η χώρα έλαβε δάνεια τουλάχιστον 20 δισ. δολαρίων από το 1992 έως το 1996 και άλλα 41,5 δισ. δολάρια το 2008, όμως, δεν προχώρησε ποτέ στις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις. Λανθασμένες οικονομικές πολιτικές και κακοδιαχείριση (αφού αρκετά δισ. από τα δάνεια εκλάπησαν), οδήγησαν στη χρεοκοπία.

-Βραζιλία (1998, 2002: ΑΝΕΡΓΙΑ) Έλαβε 41,5 δισ. δολάρια το 1998 και άλλα 30 δισ. δολάρια το 2002. Το ΔΝΤ ζήτησε από τη Βραζιλία να εμφανίσει πλεονασματικό προϋπολογισμό, κάτι που σήμαινε χρόνια περικοπών στις δαπάνες και τις θέσεις εργασίας του δημοσίου.

-Βρετανία (1976) Η κατάρρευση της στερλίνας έναντι του δολαρίου το 1976 έριξε τη Βρετανία σε μία οικονομική και πολιτική κίνηση. Η κυβέρνηση των Εργατικών προχώρησε στην ταπεινωτική κίνηση της προσφυγής στο ΔΝΤ (που μέχρι τότε βοηθούσε οικονομικά μόνο χώρες του τρίτου κόσμου) και ζήτησε δάνειο 2,3 δισ. στερλινών. Το τίμημα ήταν βαρύ, καθώς το ΔΝΤ απαίτησε από το Λονδίνο επώδυνες περικοπές κρατικών δαπανών

-Πορτογαλία. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ενέκρινε ένα δάνειο ύψους 26 δισεκατομμυρίων ευρώ για την Πορτογαλία και ανακοίνωσε ότι αποδεσμεύει αμέσως 6,1 δισεκατομμύρια ευρώ από τα χρήματα αυτά προκειμένου η χώρα-μέλος της ευρωζώνης να μπορέσει να κατευνάσει τις ανησυχίες των επενδυτών για τα χρέη της.

Το ΔΝΤ ανέφερε σε ανακοινωθέν του ότι η συνολική χρηματοδότηση στην Πορτογαλία το 2011 θα συμπεριλαμβάνει περίπου 12,6 δισεκατομμύρια ευρώ από τα δικά του διαθέσιμα και άλλα 25,2 δισεκατομμύρια ευρώ από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η χρηματοδότηση αυτή είναι μέρος του πακέτου της λεγόμενης 'διάσωσης' της Πορτογαλίας από την ΕΕ και το ΔΝΤ.

Σε ανακοινωθέν του το ΔΝΤ υποστήριξε ότι το πακέτο χρηματοδότησης είναι σχεδιασμένο ώστε να δώσει στην Πορτογαλία λίγο χώρο για να αναπνεύσει πριν επιχειρήσει ξανά να δανειστεί από τις αγορές, ενώ επιδεικνύει την εφαρμογή των βημάτων της πολιτικής η οποία απαιτείται ώστε να επανέλθει η οικονομία στη σωστή πορεία.

-Ιρλανδία. Το 2010 η χώρα ήρθε αντιμέτωπη με την παγκόσμια οικονομική κρίση. Οι υπουργοί Οικονομικών της ΕΕ ενέκριναν στις 21 Νοεμβρίου 2010 τριετές πρόγραμμα, ύψους σχεδόν 90 δισ. ευρώ, για οικονομική στήριξη της Ιρλανδίας έπειτα από αίτημα της ίδιας της χώρας για ένταξη στον μηχανισμό στήριξης.

-Ελλάδα. Τον Μάιο του 2010 υπογράφηκε Μνημόνιο με το ΔΝΤ την ΕΕ και την ΕΚΤ ώστε να καλυφθεί η δανειακή ανάγκη της χώρας.

1.5 Στατιστικά χωρών για το δημόσιο χρέος τους

1.5.1 Το Δημόσιο Χρέος της Πορτογαλίας, της Ιρλανδίας και της Ισπανίας

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται το Δημόσιο χρέος της Πορτογαλίας, της Ισπανίας και της Ιρλανδίας. Το πρόβλημα Δημόσιου Χρέους στις χώρες αυτές είναι μικρότερο από ότι είναι στην Ελλάδα. Πρέπει να σημειωθεί όμως ότι η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ιρλανδία επιβαρύνονται συνάμα από ένα πολύ μεγάλο Ιδιωτικό Χρέος γεγονός που δεν ισχύει στην περίπτωση της Ελλάδας. Το ιδιωτικό χρέος στην Ελλάδα βρίσκεται πλησίον του μέσου όρου της ζώνης του ευρώ.

Πίνακας: Το Δημόσιο Χρέος της Πορτογαλίας, της Ισπανίας και της Ιρλανδίας το 2011

2011	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ
ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ (Government Debt)	\$ 181 δις	\$ 152 δις	\$ 838 δις
ΠΟΣΑ ΧΡΩΣΤΑΕΙ ΚΑΘΕ ΚΑΤΟΙΚΟΣ	\$ 17.017.03	\$ 36.435.99	\$ 18.224.44
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	10.600.000	4.173.150	45.953.698
ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ	78,8%	81,6%	66,1%
ΡΥΘΜΟΣ ΑΥΞΗΣΗΣ	9,3%	2,5%	4,4%

1.5.2 Το χρέος των χωρών BRIC

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται στοιχεία για το Δημόσιο Χρέος στις πιο αναπτυσσόμενες χώρες του πλανήτη, στις λεγόμενες BRIC (Brazil, Russia, India, China).

Πίνακας: Το Δημόσιο Χρέος των χωρών B.R.I.C. (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία και Κίνα)

2011	ΚΙΝΑ	ΡΩΣΙΑ	ΒΡΑΖΙΛΙΑ	ΙΝΔΙΑ
ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ (Government Debt)	\$ 1.029 δις	\$ 1.140 δις	\$ 1.134 δις	\$ 918 δις
ΠΟΣΑ ΧΡΩΣΤΑΕΙ ΚΑΘΕ ΚΑΤΟΙΚΟΣ	\$ 767.92	\$ 987.33	\$ 5.815.70	\$ 771.78
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	1.340.945.205	141.646.301	195.044.383	1.188.932.876
ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ	17.5%	8.8%	59.6%	55.4%
ΡΥΘΜΟΣ ΑΥΞΗΣΗΣ	18.0%	22.7%	33.6%	15.3%

Ο μέσος όρος του Δημοσίου Χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ στις χώρες αυτές (BRIC) είναι μόλις 33,3%. Υπενθυμίζεται ότι στην Δύση ο αντίστοιχος μέσος όρος προσεγγίζει ταχέως το 100% ενώ στο μέλλον, τα δεδομένα προδιαγράφονται ακόμα χειρότερα. Οι οικονομίες των χωρών BRIC πλεονεκτούν σε επίπεδο ανταγωνιστικότητας έναντι των Δυτικών Οικονομιών, καθώς προσφέρουν στο διεθνές επενδυτικό κεφάλαιο πλεονεκτήματα όπως:

- Φτηνό εργατικό κόστος και νομοθετικό κενό εργατικού δικαίου
- Ευέλικτες Νομισματικές Ισοτιμίες με τάσεις διολίσθησης (διευκόλυνση εξαγωγών)
- Ευέλικτο φορολογικό περιβάλλον και μεγάλα κίνητρα για αλλοδαπές επενδύσεις
- Χαλαρότατες περιβαντολλογικές πολιτικές που δεν κοστίζουν στη βιομηχανία
- Πλούσιες πλουτοπαραγωγικές πηγές (ειδικά η Ρωσία και η Βραζιλία)
- Μεγάλα περιθώρια εφαρμογής Δημοσίων Επενδυτικών Προγραμμάτων στο μέλλον
- Μεγάλα περιθώρια πιστωτικής επέκτασης του ιδιωτικού τομέα στο μέλλον

Η Δυτικές οικονομίες μη διαθέτοντας τίποτα από όλα τα παραπάνω βιώνουν την αποβιομηχάνισή τους και την μεταφορά του παραγωγικού τους ιστού προς Ανατολάς. Αποτέλεσμα είναι η κατ' εξακολούθηση μείωση της ανταγωνιστικότητας και το υψηλό εμπορικό έλλειμμα της Δύσης που πληρώνεται από τα κράτη με νέο χρέος. Πολλοί πιστεύουν ότι ο παγκόσμιος χάρτης χρέους πρέπει να επανασχεδιαστεί και τα κράτη της Δύσης να προχωρήσουν σε «κούρεμα» του χρέους τους. Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας όμως των Δυτικών Οικονομιών αργά ή γρήγορα θα οδηγούσε ξανά σε υψηλό χρέος, και όταν θα γινόταν αυτό, οι αγορές θα χρέωναν πολύ υψηλότερα επιτόκια δανεισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο :ΧΩΡΕΣ “ ΧΡΕΟΥΣ ”

Όπως επισημαίνουν ειδικοί, η παρέμβαση του ΔΝΤ αφήνει "διαφορετική γεύση" σε κάθε χώρα και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα προβλήματά της. Η παρέμβαση στη Βραζιλία, για παράδειγμα, θεωρείται από τις επιτυχημένες αλλά στη γειτονική Αργεντινή, ταυτίζεται με την απόλυτη αποτυχία. Παρακάτω αναλύουμε την κάθε χώρα ξεχωριστά τόσο για το χρέος της όσο και για την βιωσιμότητά της στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

2.1 Αναλυτικά για τις χώρες που ζήτησαν βοήθεια από το ΔΝΤ

1. ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ

Η κατάρρευση της Αργεντινής έχει τα αποτυπώματα του ΔΝΤ σε όλο το εύρος της. Ο πρώτος και συντριπτικά σημαντικός λόγος των προβλημάτων της χώρας ήταν η κυβερνητική απόφαση να διατηρήσει μία κλειδωμένη ισοτιμία του πέσο με το δολάριο Αμερικής. Στα επόμενα χρόνια, το δολάριο κάλπασε με αποτέλεσμα να ακολουθήσει και το πέσο την υπερτίμηση.

Η διαχείριση της κρίσης στην Αργεντινή προκάλεσε σοβαρό πλήγμα στο κύρος του ΔΝΤ, το οποίο χορήγησε δάνεια 7,2 δισ. δολ. το 1999 και 39,7 δισ. δολ. τον Δεκέμβριο του 2000. Η ανεργία εκτινάχτηκε στο 40% καθώς οι οροί του ταμείου ήταν ασφυκτικοί. Τον Δεκέμβριο του 2001 η κυβέρνηση της Αργεντινής ανακοίνωσε νέα μέτρα όπως μείωση των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων κατά 20% και πάγωμα των καταθέσεων. Τα μέτρα προκάλεσαν κοινωνική αναταραχή και ακολούθησε παραίτηση της κυβέρνησης, ενώ η νέα κυβέρνηση υπό συνθήκες πανικού κήρυξε πτώχευση. Η Αργεντινή έφτασε στην οικονομική κατάρρευση και εξαθλίωση το 2001.

Στους επόμενους μήνες, το εθνικό νόμισμα υποτιμήθηκε κατά 70% σε σχέση με το δολάριο. Το ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 11% το 2002 και το βιοτικό επίπεδο επέστρεψε στα επίπεδα του 1968. Η ανεργία σκαρφάλωσε στο 25%, και σε μερικούς μήνες, το 60% του πληθυσμού βρέθηκε κάτω από το όριο της φτώχειας. Το Φεβρουάριο του 2002, η Αργεντινή κήρυξε στάση πληρωμών σε \$155 δις δημοσίου χρέους. Όταν έγινε αυτή η στάση πληρωμών, το χρέος προς το ΑΕΠ της χώρας αυτής ήταν 65%. Σήμερα μετά από 10 χρόνια, το ποσοστό του πληθυσμού που είναι κάτω από το όριο της φτώχειας έχει μειωθεί στο, προ της κρίσεως, επίπεδο του 18%.

Αλλά πώς έφτασε η Αργεντινή σε αυτό το σημείο; Στην αρχή της δεκαετίας του 1990, και μετά από μακρά περίοδο πληθωρισμού, η Αργεντινή αποφάσισε να επιστρατεύσει τη βοήθεια του ΔΝΤ. Μεταξύ άλλων, συνδέθηκε το νόμισμα της χώρας με το δολάριο και έγιναν μεγάλες παρεμβάσεις στην κρατικοδίαιτη οικονομία της χώρας. Αρχικά, τα αποτελέσματα ήταν θετικά. Ο πληθωρισμός μειώθηκε και οι αποκρατικοποιήσεις έδειχναν ότι η οικονομία είχε μπει σε θετική τροχιά. Αργότερα, όμως, και με την κρίση του 1995 στο Μεξικό, τα πράγματα άλλαξαν. Η μεγάλη άνοδος του δολαρίου σε σχέση με το νόμισμα της Βραζιλίας, καθώς και των άλλων γειτονικών νομισμάτων έκαναν την οικονομία της Αργεντινής μη ανταγωνιστική. Επιπλέον, η διαφθορά, η έλλειψη αποτελεσματικών φορολογικών μηχανισμών, η σπατάλη πόρων και η αναποτελεσματική κρατική μηχανή επιδείνωσαν την κατάσταση. Πολλοί ψέγουν το ΔΝΤ για τα

γεγονότα που οδήγησαν στο 2002, αλλά η αλήθεια είναι πολύ διαφορετική. Το γεγονός είναι ότι η Αργεντινή ποτέ δεν εκμεταλλεύτηκε την καλή επίδοση της οικονομίας για να βάλει τη χώρα σε μια σειρά.

Ουδέποτε οι κυβερνήτες της χώρας προσπάθησαν να καταπολεμήσουν τη διαφθορά και την αναποτελεσματικότητα της κρατικής μηχανής. Στο τέλος, όμως, η μεγάλη άνοδος του δολαρίου σε συνδυασμό με τη μείωση της ανταγωνιστικότητας, έφεραν τη χώρα σε πολύ δύσκολη δημοσιονομική θέση και δεν μπορούσε να εξυπηρετήσει το χρέος της, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου, ήταν σε δολάρια.

Όμως, η χρεοκοπία της Αργεντινής δε σήμανε το τέλος του κόσμου. Το αντίθετο. Η οικονομία της αυξήθηκε, κατά μέσο όρο 9% από το 2003 μέχρι και το 2008. Οι επενδύσεις έχουν τριπλασιαστεί από το 2003 και έχουν δημιουργηθεί πάνω από 3 εκατομμύρια θέσεις εργασίας, με την ανεργία να παραμένει σταθερή περίπου στο 8%. Η δε κατανάλωση έχει αυξηθεί κατά 66%, σε σχέση με την προ της κρίσης, περίοδο.

Η βιομηχανική παραγωγή, επίσης, έχει αυξηθεί εντυπωσιακά. Αυξήθηκε 60% από το 2002, αν και μειώθηκε 1,5% την περίοδο 2008-2009. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η αυτοκινητοβιομηχανία, όπου η παραγωγή από 159.000 μονάδες το 2002, σκαρφάλωσε στις 597.000 μονάδες το 2008, με τις πραγματικές πωλήσεις να έχουν αυξηθεί ακόμα περισσότερο. Όλα αυτά ήταν το αποτέλεσμα ενός υποτιμημένου νομίσματος, που επέτρεψε στη βιομηχανία να παράγει ανταγωνιστικά προϊόντα για τις παγκόσμιες αγορές.

2. ΒΡΑΖΙΛΙΑ

Αν η Αργεντινή θεωρείται παράδειγμα αποτυχημένης παρέμβασης του ΔΝΤ, η Βραζιλία θεωρείται ακριβώς το αντίθετο. Είναι, όμως, έτσι; Κι αν ναι, ποιους ωφέλησε, τελικά, η παρέμβαση; Και εδώ το πρόβλημα ξεκίνησε από τον υπερπληθωρισμό. Το 1994, υιοθετήθηκε ένα πρόγραμμα σταθερότητας βασισμένο στην εισαγωγή νέου νομίσματος (του νέου ρεάλ), με ανώτατη ισοτιμία με το δολάριο το ένα προς ένα. Ταυτόχρονα, προωθήθηκε εκτεταμένο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων το οποίο έφερε ξένα κεφάλαια στη χώρα. Αυτές οι εισροές κεφαλαίων ισοφάριζαν το έλλειμμα στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών, που έφτασε το 1997 στα 33,4 δισ. δολάρια. Ένα έλλειμμα που προερχόταν και από τον πληθωρισμό, αλλά και από τις μεγάλες διακυμάνσεις της ισοτιμίας του ρεάλ. Σημειωτέον ότι τέτοιο έλλειμμα δεν είχε ποτέ η Βραζιλία, μια μεγάλη χώρα με σημαντικό φυσικό, ορυκτό και ενεργειακό πλούτο. Η στήριξη στα ξένα κεφάλαια και στην εκποίηση του εθνικού πλούτου είχε, βέβαια, κοντά ποδάρια. Όταν γύρω στο 1998 ξέσπασε η κρίση των "τίγρων της Ανατολής", το κεφάλαιο άρχισε να χάνει συνολικά την εμπιστοσύνη του στις λεγόμενες αναπτυσσόμενες αγορές, μέσα σε αυτές και στη Βραζιλία. Έτσι, τα κεφάλαια άρχισαν να αποσύρονται μαζικά και οι γνωστοί διεθνείς οίκοι αξιολόγησης υποτιμούσαν συνεχώς τη δανειοληπτική ικανότητα της χώρας. Η Κεντρική Τράπεζα της Βραζιλίας έδινε επιτόκια σχεδόν 50% (!), αλλά δεν μπόρεσε να προσελκύσει κεφάλαια. Το χρηματιστήριο του Σάο Πάολο κατέρρευσε το Γενάρη του 1998, ενώ, ως τις αρχές το 1999, τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας είχαν σχεδόν μηδενιστεί. Το ΔΝΤ παρέβηκε στα τέλη του 1998, με δάνειο 42,6 δισ. δολαρίων. Η κυβέρνηση δεσμεύτηκε σε μείωση του ελλείμματος κατά

3,4% σε ένα χρόνο. Για να γίνει αυτό, το αντίστοιχο πρόγραμμα σταθερότητας προέβλεπε αυξήσεις φόρων, μειώσεις δημοσίων δαπανών, αλλαγές στο ασφαλιστικό, μειώσεις μισθών και απολύσεις δημοσίων υπαλλήλων. Η κυβέρνηση υποσχέθηκε μια πολιτική προς όφελος των ασθενέστερων τάξεων. Όμως οι δαπάνες για την υγεία μειώθηκαν κατά 6,6%, για την παιδεία κατά 12,3%, για τη γεωργία κατά 47,1% και για το περιβάλλον κατά 47,4%. Επιπλέον, περικόπηκε δραστικά ο αριθμός των άπορων οικογενειών που λάμβαναν ένα ελάχιστο εισόδημα από το κράτος (από 14,8 εκ. σε 2,5 εκ. οικογένειες). Ταυτόχρονα, αυξήθηκαν οι επιχορηγήσεις και μειώθηκε η φορολογία των επιχειρήσεων. Η ισοτιμία του ρεάλ έμεινε σταθερή για 2 μήνες. Ήταν ο ελάχιστος απαιτούμενος χρόνος για να προλάβουν να τραβήξουν τα λεφτά τους οι κεφαλαιοκράτες (αυτοί που ονομάζονταν και τότε και τώρα κερδοσκόποι). 20 δισ. δολάρια αποσύρθηκαν από τη χώρα, δηλαδή, ουσιαστικά, όσα είχε αποταμιεύσει το κράτος με τα μέτρα. Η εξυγίανση είχε στόχο να απεγκλωβίσει την άρχουσα τάξη από μια οικονομία που κατέρρεε! Το ξένο κεφάλαιο επέστρεψε αμέσως στη Βραζιλία, με νέους όρους πλέον, ιδιοποιούμενο όλους τους κερδοφόρους κλάδους της οικονομίας. Ως το 2001, οι κοινωνικές αντιθέσεις είχαν ενταθεί τόσο, που η βία βασίλευε στη χώρα. Όσο εξαθλιωνόταν ο κόσμος στις φαβέλες, τόσο πλούτιζαν οι επιχειρηματίες. Οι συμπλοκές και οι θάνατοι ήταν συνηθισμένα φαινόμενα. Το 2002, που χρεοκόπησε η Αργεντινή, υπήρχαν εκτιμήσεις που ανέβαζαν τους εξαθλιωμένους ως και στο 30% του πληθυσμού. Το χρέος ήταν στο 52% του ΑΕΠ, κάτι που οδήγησε σε νέο δάνειο από το ΔΝΤ το 2001 (15 δισ. δολάρια). Νέες περικοπές ακολούθησαν σε παιδεία και υγεία και νέα εκποίηση όσου δημόσιου πλούτου είχε απομείνει. Το 2002, το Εργατικό Κόμμα του Λούλα Ντα Σίλβα κέρδισε τις εκλογές. Η νέα κυβέρνηση αποδέχθηκε τη συμφωνία με το ΔΝΤ και δανείστηκε άλλα 30 δισ. δολάρια. Η υποτίμηση του ρεάλ (έφτασε ως και τα 0,25 δολάρια) και η άνοδος των τιμών του πετρελαίου (η Βραζιλία παράγει 1,5 εκ. βαρέλια πετρέλαιο την ημέρα και αυτή ήταν η μόνη δραστηριότητα που παρέμεινε στο κράτος) και των μετάλλων (έχει τεράστια αποθέματα σιδήρου) άρχισαν να διορθώνουν τους οικονομικούς δείκτες. Η ευημερία, ωστόσο, αφορά το κεφάλαιο, ντόπιο και κυρίως ξένο. Η Βραζιλία έγινε παράδεισος κερδοφορίας για τις αμερικάνικες και ευρωπαϊκές πολυεθνικές (47 δισ. δολάρια ήταν οι ξένες επενδύσεις πέρσι), όμως ο λαός της είναι όσο φτωχός ήταν και πριν 10 χρόνια, στο ζενίθ της κρίσης.

3. ΜΕΞΙΚΟ

Η παρέμβαση του ταμείου στη χώρα έγινε το 1995 όπου και έδωσε δάνειο 30 δισ. δολ. Εξαιτίας των μέτρων που υιοθετήθηκαν, οι πολίτες που ζούσαν κάτω από το όριο της φτώχειας ξεπέρασαν το 50% και ο κατώτατος μισθός μειώθηκε κατά 20%.

4. ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Το μακρινό 1976 και υπό την κατάρρευση της στερλίνας έναντι του δολαρίου το η κυβέρνηση των Εργατικών προσέφυγε στο ΔΝΤ και ζήτησε δάνειο 2,3 δισ. Στερλινών. Για άλλη φορά το αντάλλαγμα ήταν επώδυνες περικοπές κρατικών δαπανών.

5. ΙΣΛΑΝΔΙΑ

Τον Οκτώβριο του 2008 και υπό την απειλή χρεοκοπίας, η Ισλανδία προσέφυγε στο ΔΝΤ για δάνειο 1,7 δισ. δολ. Το Ταμείο όμως καθυστέρησε την εκταμίευση των δόσεων λόγω του

κόστους που συνδέεται με την αποζημίωση επενδυτών, οι οποίοι έχασαν χρήματα από την κατάρρευση των ισλανδικών τραπεζών.

Το ΔΝΤ επιβάλλει σκληρούς όρους, όπως μείωση των δαπανών όλων των υπουργείων κατά 10% και αύξηση των επιτοκίων.

6. ΤΑΙΛΑΝΔΗ

Η ασιατική κρίση του 1997 ονομάστηκε και "κρίση του ΔΝΤ", γιατί οι επιλογές του οργανισμού για την αντιμετώπιση της νομισματικής κρίσης στην Ταϊλάνδη επηρέασαν και τη Ν. Κορέα και την Ινδονησία. Οι <<Τίγρεις της Ανατολής>> ήταν το "καμάρι" του ΔΝΤ με τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης που πετύχαιναν για αρκετά χρόνια. Το 1997 το νόμισμα της Ταϊλάνδης (το μπατ) δέχθηκε πιέσεις με αποτέλεσμα να χάσει το μισό της αξίας του σε λίγους μήνες. Το δάνειο από το ΔΝΤ έφτασε τα 20 δισ. δολάρια και συνοδεύτηκε από μεγάλο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, κυρίως προς ξένες τράπεζες και πολυεθνικές. Τα λεφτά του δανείου πήγαν στις τσέπες των επενδυτών, ενώ ο λαός έπρεπε να υποστεί μειώσεις στις κοινωνικές δαπάνες (ούτε φάρμακα στα νοσοκομεία δεν υπήρχαν), τεράστια ανεργία, πείνα και υποσιτισμό.

7. ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ

Η Ινδονησία ήταν το επόμενο θύμα, παρότι φαινόταν να πηγαίνει καλά ως τότε. Το νόμισμά της (ρουπία) κατέρρευσε και τα 23 δισ. δολάρια του δανείου από το ΔΝΤ δόθηκαν (και εδώ) για να στηρίξουν την άρχουσα τάξη. Η φτώχεια γιγαντώθηκε και προκάλεσε σημαντικές λαϊκές αντιδράσεις που οδήγησαν στο διώξιμο του δικτάτορα Σουχάρτο, που είχε 30 χρόνια στην εξουσία.

8. Ν.ΚΟΡΕΑ

Η Ν. Κορέα, η πιο εκβιομηχανισμένη χώρα της περιοχής, έπεσε σε κρίση ρευστότητας, αποτέλεσμα της οποίας ήταν η χρεοκοπία της Daewoo, της δεύτερης μεγαλύτερης εταιρίας στη χώρα, η οποία δεν μπορούσε να αποπληρώσει οφειλές 84 εκ. δολαρίων, ποσό μικρό για να δικαιολογεί χρεοκοπία μιας τόσο μεγάλης επιχείρησης. Το ΔΝΤ ζήτησε σε αντάλλαγμα των δανείων που έδωσε να αλλάξει το μοντέλο εταιρικής οργάνωσης στη χώρα, ώστε να ευνοηθεί η είσοδος ξένων επενδυτών. Όπως και έγινε τα επόμενα χρόνια, με την κορεάτικη βιομηχανία να μην ελέγχεται, πλέον, από Κορεάτες.

9. ΤΟΥΡΚΙΑ

Η Τουρκία έχει συνάψει, από το 1961 ως σήμερα, 19 συμφωνίες με το ΔΝΤ. Η τελευταία εξέπνευσε το 2008 και από τότε η κυβέρνηση Ερντογάν άρχισε διαπραγματεύσεις για την επόμενη. Ωστόσο, στις 9 Μάρτη φέτος, ανακοίνωσε ότι δεν πρόκειται να συνάψει νέα συμφωνία, τουλάχιστον προς το παρόν. Συνολικά η Τουρκία έχει δανειστεί από το ΔΝΤ 50 δισ. δολάρια σε 47 χρόνια. Η κυβέρνηση επιδιώκει την οικονομική ανάκαμψη χωρίς το ΔΝΤ, βασισμένη στη βαριά βιομηχανία, τις εξαγωγές, την ευκολία υποτίμησης της λίρας, τις διευκολύνσεις στους ξένους επενδυτές. Αυτό, βέβαια, σημαίνει ότι, με τις παρεμβάσεις του ΔΝΤ, έχει ήδη

διαμορφωθεί ένα πλαίσιο που είναι ευνοϊκό για το κεφάλαιο και άρα δυσμενές για τους εργαζόμενους. Τα τελευταία χρόνια, σταθμός ήταν η νομισματική κρίση του 2001, η οποία, κατά βάση, προήλθε από τις τράπεζες, πολλές από τις οποίες οδηγήθηκαν στη χρεοκοπία, ως αποτέλεσμα του ανεξέλεγκτου δανεισμού τους. Τη χρονιά εκείνη το χρέος είχε φτάσει το 105,2% και το έλλειμμα το 29,8%. Το κράτος εθνικοποίησε 20 ιδιωτικές τράπεζες και στήριξε τις δυο μεγαλύτερες κρατικές, την Ziraat και την Halkbank (μια συνταγή που είδαμε να επαναλαμβάνεται διεθνώς και στην τωρινή κρίση, από ισχυρές αλλά και αδύναμες χώρες). Η παρέμβαση του ΔΝΤ έθεσε κάποιους περιορισμούς στο δανεισμό των τραπεζών, αλλά περιλάμβανε και πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης και λιτότητας στο δημόσιο, με πάγωμα και μείωση μισθών, μείωση δαπανών, μαζικές απολύσεις, αύξηση της φορολογίας, εφαρμογή ελαστικών σχέσεων εργασίας και ιδιωτικοποιήσεις. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της TEKEL, πρώην κρατικού μονοπωλίου καπνού και αλκοολούχων ποτών, το οποίο πουλήθηκε στη British American Tobacco, με τη συνεργασία και του ΔΝΤ. Τα περισσότερα εργοστάσιά της έκλεισαν και στους 12.500 εργαζόμενους προτάθηκε να δουλέψουν σε άλλες υπηρεσίες με το μισό μισθό και με εγγύηση της δουλειάς τους για ένα χρόνο μόνο! Επίσημα η ανεργία στην Τουρκία είναι σήμερα στο 14%, όμως συνδικαλιστές εκτιμούν ότι το πραγματικό νούμερο είναι γύρω στο 20%.

10. ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Η Ουγγαρία είναι από τους νέους "πελάτες" του ΔΝΤ. Το συνολικό δάνειο των 20 δισ. ευρώ (από ΔΝΤ, ΕΕ και Παγκόσμια Τράπεζα) εγκρίθηκε το Νοέμβριο του 2008, με τον όρο το ΔΝΤ να παρακολουθεί την εκτέλεση του προϋπολογισμού. Ήδη από το 2006, ο τότε πρωθυπουργός ανακοίνωσε ότι θα ακολουθήσει σκληρή πολιτική λιτότητας, υπό το βάρος του ελλείμματος του 8%. Και προχώρησε σε ιδιωτικοποιήσεις σε υγεία και κοινωνική ασφάλιση, ενώ επέβαλε πληρωμή της εγγραφής στα πανεπιστήμια. Η εξέλιξη των οικονομικών δεικτών από το 2008 ως το 2009 είναι αρκετά ενδιαφέρουσα: ανάπτυξη από 0,6% σε 6,4%, ανεργία από 7,8% σε 11% και χρέος από 67% σε 72,4%. Αν την αύξηση του χρέους τη δικαιολογεί το δάνειο, την ανάπτυξη τη δικαιολογεί η αύξηση της ανεργίας! Τα μέτρα που συνόδευαν το δάνειο περιλάμβαναν μειώσεις μισθών και 10.000 απολύσεις στο δημόσιο, μειώσεις σε επιδόματα, μείωση αγροτικών επιχορηγήσεων, αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης και μείωση των συντάξεων. Επίσης, αύξηση του ΦΠΑ (18% σε ψωμί, γαλακτοκομικά και θέρμανση!), των φόρων σε βενζίνη, ποτά και τσιγάρα και της άμεσης φορολογίας, με ελαφρύνσεις, όμως στο 15% από το τρίτο παιδί και πάνω. Ταυτόχρονα, μειώθηκαν οι εργοδοτικές εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία (από 32% σε 27%), ενώ μειώθηκε και η φορολογία των επιχειρήσεων κατά 1%. Μέσα στο 2010 αναμένεται αναβάθμιση της χώρας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, ενώ και το ΔΝΤ θεωρεί ότι τα πράγματα πάνε καλά. Ο πρωθυπουργός της χώρας πρόσφατα δήλωσε ότι η Ουγγαρία έχει ξεπεράσει την χειρότερη φάση της οικονομικής κρίσης και ότι δε θα πάρει την τελευταία δόση του δανείου από το ΔΝΤ, ενώ υποστηρίζει την ένταξη της χώρας στην ευρωζώνη το συντομότερο δυνατό. Η οικονομία της Ουγγαρίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ξένες επενδύσεις, πράγμα που σημαίνει ότι είναι κρίσιμο να διατηρήσει το ανταγωνιστικό αυτό περιβάλλον.

11. ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Η Ρουμανία έχει πάρει, συνολικά κοντά στα 20 δισ. ευρώ δάνεια από το ΔΝΤ. Από το 2008 ως το 2009 η ανάπτυξη ανέβηκε από 7,1% σε 7,2% (για φέτος η εκτίμηση του ΔΝΤ αναθεωρήθηκε από 1,3% σε 0,8%), η ανεργία από 4,4% σε 7,6% και το χρέος από 14,7% σε 20%. Η ανεργία αναμένεται να ανέβει ακόμα περισσότερο φέτος, μετά την απόφαση για 3.545 απολύσεις στο δημόσιο και την υποχρέωση για 100.000 απολύσεις συνολικά φέτος. Ο αριθμός αυτός ίσως απαιτηθεί (από ΔΝΤ και ΕΕ) να ανέβει στις 150.000, σε συνδυασμό και με νέες απαιτήσεις για μείωση των δαπανών του προϋπολογισμού και περικοπές στις συντάξεις. Η κινδυνολογία για κατάρρευση του ασφαλιστικού συστήματος δίνει και παίρνει, τη στιγμή που η μέση σύνταξη είναι κάτω από 200 ευρώ (οι μεγαλύτερες συντάξεις είναι στα 1000 ευρώ). Το έλλειμμα ήταν πέρσι στο 7,2% του ΑΕΠ (άλλες εκτιμήσεις αναφέρουν και 7,9%) και ο στόχος είναι το 2010 να πέσει στο 5,3%. ΔΝΤ και ΕΕ εκβιάζουν ότι δε θα καταβάλλουν τις επόμενες δόσεις του συμφωνημένου δανείου αν δεν παρθούν νέα, σκληρότερα μέτρα. Πάντως οι εκπαιδευτικοί ετοιμάζονται για απεργία διαρκείας αν η κυβέρνηση προχωρήσει σε 15.000 απολύσεις στον κλάδο, όπως έχει δηλώσει.

12. ΛΕΤΟΝΙΑ

Η Λετονία πήρε δάνεια 7,5 δισ. ευρώ από το ΔΝΤ, τη Σουηδία και άλλες χώρες, με αντάλλαγμα μια κυριολεκτικά ισοπεδωτική πολιτική. Οι μισθοί στο δημόσιο μειώθηκαν κατά 20%, αντίστοιχα και οι συντάξεις. Οι δαπάνες για τα νοσοκομεία μειώθηκαν κατά 40% και πολλά έκλεισαν. Έκλεισαν, επίσης, εκατοντάδες σχολεία και μειώθηκαν οι μισθοί των εκπαιδευτικών κατά 60%. Το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 4,6% το 2008 και κατά 17,8% το 2009. Η ανεργία, από 5,6% το 2007 ανέβηκε στο 7,5% το 2008 και στο 16,6% το 2009, ενώ τώρα βρίσκεται στο 22,8% (η υψηλότερη στην ΕΕ). Το χρέος αυξήθηκε από 19,5% το 2008 σε 32,5% το 2009.

13. ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Το "χαϊδεμένο" παιδί του ΔΝΤ στην Ουκρανία ήταν ο μετέπειτα ηγέτης της "πορτοκαλί επανάστασης" Βίκτορ Γιουστσένκο. Το 1993 διορίστηκε κεντρικός τραπεζίτης και την επόμενη χρονιά ανέλαβε τη συμφωνία με το ΔΝΤ, η οποία αφαιρούσε κάθε δυνατότητα του κράτους να ελέγχει τη διακύμανση του νομίσματος. Η οικονομία της χώρας κατέρρευσε ραγδαία. Μέσα σε μια νύχτα, το ψωμί ανέβηκε 300%, το ηλεκτρικό 600% και οι συγκοινωνίες 900%. Το 1995, το ΑΕΠ ήταν μόλις το 40% του 1992! Το ΔΝΤ εκβίασε ότι μόνο αν γίνει πρωθυπουργός ο Γιουστσένκο θα δώσει δάνειο με ευνοϊκούς όρους. Ο Γιουστσένκο πράγματι εξελέγη και ξεκίνησε μια διαδικασία πτώχευσης, με τη βοήθεια του ΔΝΤ, με στόχο την παραγωγική βάση της Ουκρανίας, πολλές από τις βιομηχανίες της οποίας έκλεισαν. Ο Γιουστσένκο καθαιρέθηκε, αλλά οι Αμερικάνοι, με την ευθεία παρέμβαση της πορτοκαλί επανάστασης, τον έφεραν στη θέση του προέδρου.

14. ΡΩΣΙΑ

Αφήσαμε για το τέλος την ξεχωριστή περίπτωση της Ρωσίας. Ξεχωριστή γιατί εκεί η παρέμβαση του ΔΝΤ είχε πολύ πιο σημαντικούς στόχους από την κερδοφορία του κεφαλαίου. Το ΔΝΤ ήταν ο μηχανισμός που επέλεξε το καπιταλιστικό-ιμπεριαλιστικό σύστημα της Δύσης για

να αντιμετωπίσει τον παλιό του μεγάλο αντίπαλο, προσπαθώντας να τον ελέγξει οικονομικά πριν αυτός γίνει ξανά επικίνδυνος. Προϋπόθεση γι' αυτό ήταν να εξαγοραστούν τα βασικά στελέχη της Νέας Αστικής Τάξης που κυβερνούσε τη χώρα. Αλλά και να τεθεί ένα πλαίσιο οικονομικής εξάρτησης τέτοιας που να κρατήσει τη Ρωσία ακίνδυνη. Εγχείρημα δύσκολο, ως και αδύνατο, δεδομένων των τεράστιων μεγεθών της Ρωσίας, που δε θα είχε περάσει καν από το μυαλό των Δυτικών αν δεν υπήρχε ο Γέλτσιν. Η Ρωσία, με απόφαση του Γέλτσιν, είχε αναλάβει όλο το εξωτερικό χρέος της ΕΣΣΔ. Από το 1991 ακολούθησε μια πολιτική βασισμένη στις συστάσεις του ΔΝΤ, η οποία είχε κύρια αιχμή τις ιδιωτικοποιήσεις, το ξεπούλημα, δηλαδή, όλου του πλούτου που με ιδρώτα και αίμα είχαν πράξει οι σοβιετικοί λαοί τις προηγούμενες δεκαετίες. Η Δύση ήθελε να εισβάλει οικονομικά στη Ρωσία, το ΔΝΤ ήταν το όχημα, ενώ ο Γέλτσιν της έδειχνε το δρόμο. Το 1998 η Ρωσία χρεοκόπησε, παρότι το ΔΝΤ είχε ήδη διοχετεύσει αρκετά κεφάλαια στη χώρα, τα οποία, βέβαια, κυρίως κατέληξαν στις τσέπες των εκλεκτών της Δύσης. Πολλοί ήταν οι κεφαλαιοκράτες (Ρώσοι και ξένοι) που κατάλαβαν τους κινδύνους και φρόντισαν να αποσύρουν έγκαιρα τα κεφάλαιά τους, τα οποία ευχαρίστως δέχτηκαν οι αμερικάνικες και αγγλικές τράπεζες (περίπτωση Αμπράμοβιτς). Το τελευταίο δάνειο από το ΔΝΤ (22,5 δισ. δολάρια) εξασφαλίστηκε το 2008, για να πληρωθούν, όμως, οι ξένοι δανειστές και όχι τα 12,5 δισ. που όφειλε το κράτος σε μισθούς και συντάξεις. Η ανάκαμψη των τελευταίων χρόνων έχει να κάνει ακριβώς με τα τεράστια μεγέθη της Ρωσίας και με την πολιτική παρουσία του Πούτιν, ο οποίος εκφράζει εκείνες τις μερίδες της Νέας Αστικής Τάξης (κυρίαρχες πλέον) που έχουν άλλο όραμα για τη χώρα τους και το ρόλο της στο διεθνές σκηνικό. Πάντως το ρούβλι κουβαλάει ακόμα την υποτίμηση του 85%, ενώ το ΑΕΠ από την αύξηση του 5,6% το 2008 έφτασε στη μείωση του 7,5% το 2009. Οι συνέπειες της χρεοκοπίας είναι παρούσες τόσα χρόνια μετά, ειδικά στην περίοδο της κρίσης. Κάτι που δε σημαίνει ότι η Ρωσία μπαίνει στην ίδια κατηγορία με την Αργεντινή. Σημαίνει, όμως, ότι τις επιδιώξεις της Νέας Αστικής Τάξης για να αναλάβει η χώρα το ρόλο που αντιστοιχεί στα μεγέθη της, θα τις πληρώσει ο ρώσικος λαός με τη φτώχεια και την εξαθλίωσή του.

2.2 Η βιωσιμότητα χρέους των χωρών της Ευρωπαϊκής περιφέρειας

Αναλύοντας μακροχρόνια στατιστικά στοιχεία του δημοσίου χρέους των χωρών της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας (Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Ελλάδα και Ισπανία) από το 1850 μέχρι σήμερα μπορούμε να βγάλουμε πολύτιμα συμπεράσματα.

1. Στη διάρκεια των τελευταίων 160 ετών η δημοσιονομική πολιτική τόσο της Ελλάδας όσο και της Ιταλίας παραμένει ιδιαίτερα χαλαρή για όσο χρονικό διάστημα το δημόσιο χρέος κινείται κάτω από το 90% του ΑΕΠ. Ιταλία και Ελλάδα λαμβάνουν τα απαραίτητα δημοσιονομικά μέτρα αντιμετώπισης του αυξανόμενου χρέους εάν και εφόσον το παραπάνω σημείο αναφοράς ξεπερασθεί. Σε αντίθεση, Ιρλανδία και Ισπανία λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα αντιμετώπισης του αυξανόμενου χρέους μόλις το δημόσιο χρέος ξεπεράσει το 60% του ΑΕΠ.

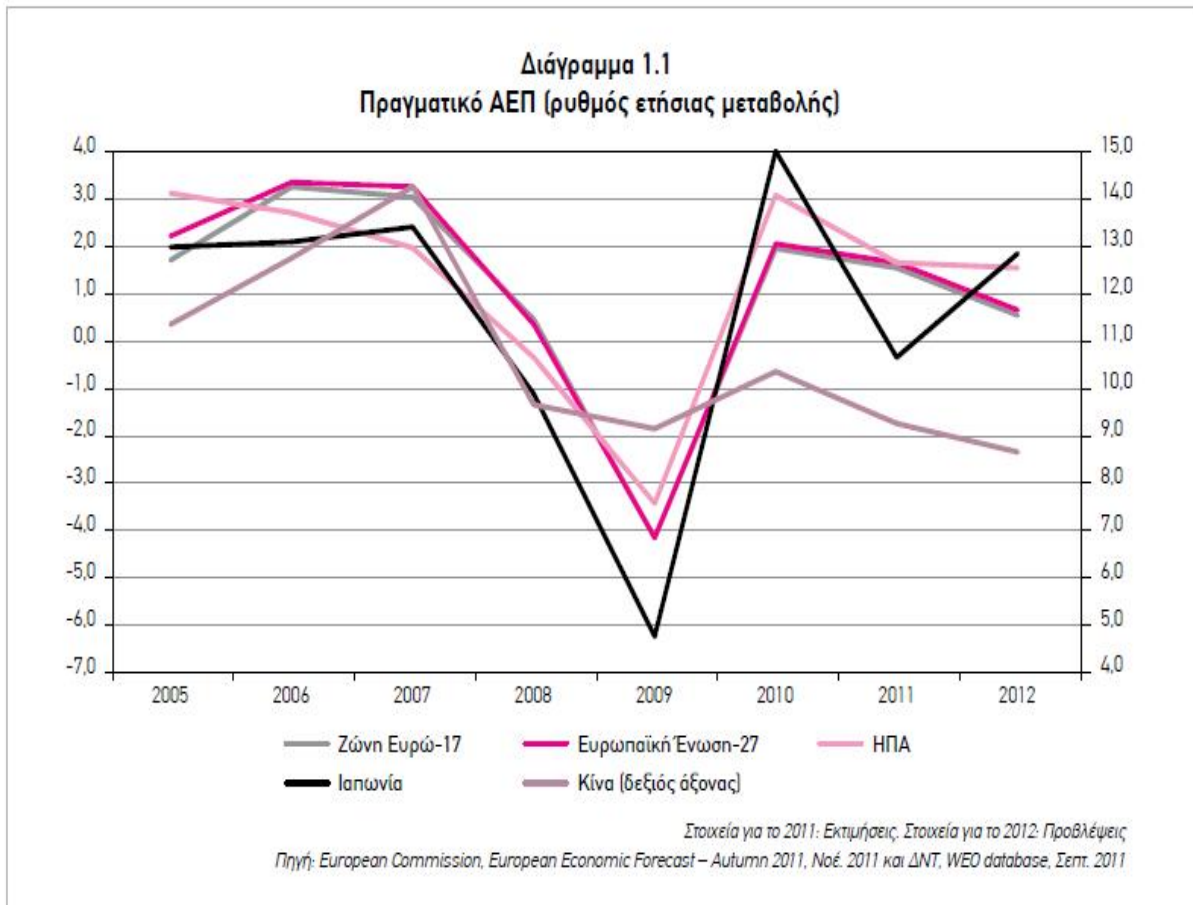
2. Οι παραπάνω διαφορές στην άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής εξηγούν, σε μεγάλο βαθμό, την ισχυρή πίεση στο κόστος δανεισμού που υφίστανται Ελλάδα και Ιταλία σε σχέση με Ισπανία και Ιρλανδία. Αφενός, το 90% ως σημείο αναφοράς αποτελεί τροχοπέδη στην αύξηση του ΑΕΠ (όπως έχουν διαπιστώσει οι έγκριτοι οικονομολόγοι *Kenneth Rogoff* και *Carmen Reinhart*). Αφετέρου, το 90% ως σημείο αναφοράς ερμηνεύεται από τις διεθνείς αγορές ως κατ' εξακολούθηση παράβαση του «θεσμοθετημένου» 60% ορίου της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Η πολιτική της Ελλάδας και της Ιταλίας αντιμετώπισης του αυξανόμενου χρέους μόνο όταν αυτό ξεπεράσει το 90% ερμηνεύεται, καλώς ή κακώς, από τις αγορές ως οφθαλμοφανής ένδειξη μη βιωσιμότητας του χρέους. Η ερμηνεία των αγορών μετατρέπεται εν συνεχεία σε κρίση εμπιστοσύνης ενισχύοντας περαιτέρω τις πιέσεις για υψηλότερες αποδόσεις στα ελληνικά και ιταλικά ομόλογα. Καθώς λοιπόν Ελλάδα και Ιταλία μετακυλύουν τα δάνειά τους σε συνθήκες απαγορευτικού κόστους δανεισμού εκτινάσσεται η πιθανότητα χρεοκοπίας και κατά συνέπεια η κρίση εμπιστοσύνης μετατρέπεται σε αυτοεκπληρούμενη προφητεία.
3. Το νέο πακέτο σωτηρίας 130 δισ. ευρώ σε συνδυασμό με το «κούρεμα» 53,5% της ονομαστικής αξίας του υπό ιδιωτικής κατοχής ελληνικού χρέους θα πρέπει να εξετασθεί υπό το πρίσμα της επίδρασης-ντόμινο που θα ασκούσε μια ενδεχόμενη χρεοκοπία της Ελλάδας στην Ιταλία.

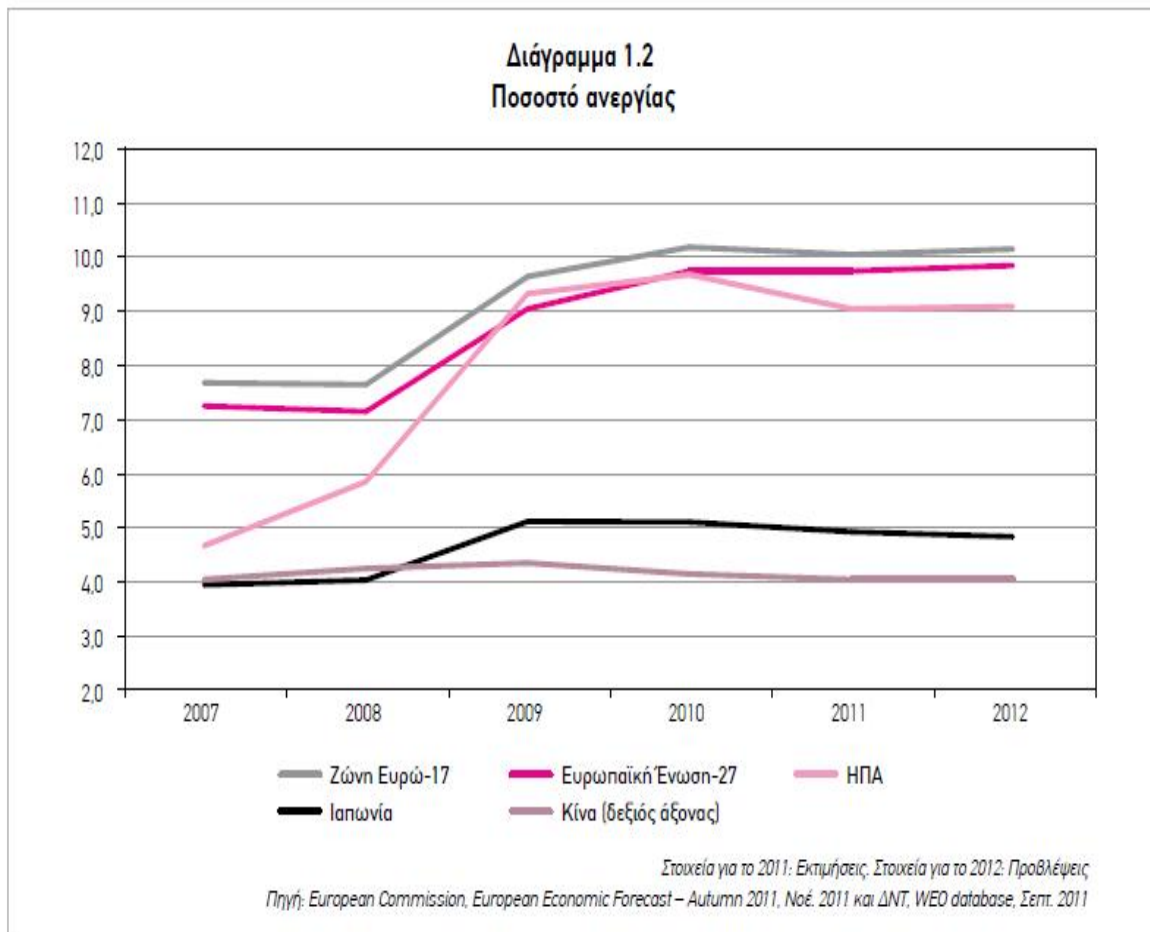
2.3 Επισκόπηση διεθνών εξελίξεων και προοπτικών

Η παγκόσμια οικονομία, έχοντας ανακάμψει δυναμικά το 2010 από τη διεθνή κρίση, όπως αναμενόταν επιβραδύνθηκε το 2011 (βλ. [Διάγραμμα 1.1](#)). Μια σειρά έκτακτων γεγονότων επέτειναν ωστόσο την επιβράδυνση αυτή. Αρχικά, η «Αραβική Άνοιξη» με τις αναταραχές και τις ένοπλες εξεγέρσεις, αφού οδήγησε σε πολιτική αστάθεια τη Μέση Ανατολή, προκάλεσε νέο γύρο ανόδου της διεθνούς τιμής του αργού πετρελαίου το πρώτο τετράμηνο του έτους, πλήττοντας την παγκόσμια βιομηχανική παραγωγή. Στη συνέχεια, οι μεγάλες φυσικές καταστροφές στην Ιαπωνία έπληξαν καίρια τις υποδομές και τις εξαγωγές της Ιαπωνίας, προκαλώντας πρόσκαιρες, πλην όμως σοβαρές ανωμαλίες στις εφοδιαστικές αλυσίδες πολλών κλάδων του διεθνούς εμπορίου. Ο κυριότερος παράγοντας επιδείνωσης του διεθνούς περιβάλλοντος ωστόσο ήταν η εκ νέου αύξηση της αβεβαιότητας στις διεθνείς αγορές λόγω της εντεινόμενης κρίσης δημοσίου χρέους σε Ελλάδα και Ιταλία και πρόσκαιρα στις ΗΠΑ, αλλά και λόγω της έκδηλης πολιτικής αδυναμίας ως προς την έγκαιρη, αποτελεσματική και βιώσιμη διαχείριση της κρίσης αυτής. Η αύξηση της αβεβαιότητας προκάλεσε επιδείνωση των προσδοκιών των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, μεγάλη υποχώρηση στα διεθνή χρηματιστήρια και μεγάλη υποχώρηση της καταναλωτικής και επενδυτικής δαπάνης, κυρίως στη ζώνη του ευρώ.

Οι εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών για την άνοδο του παγκόσμιου ΑΕΠ το 2011 και το 2012 αναθεωρούνται επί το δυσμενέστερο, ιδίως από τον Οκτώβριο του 2011, και περιβάλλονται από υψηλή αβεβαιότητα. Το παγκόσμιο ΑΕΠ εκτιμάται ότι επιβραδύνθηκε το 2011 στο 3,7% από 5,0% το προηγούμενο έτος. Η επιβράδυνση έγινε περισσότερο αισθητή στις προηγμένες οικονομίες (1,5% από 2,8% το 2010) οι οποίες επλήγησαν περισσότερο από τα

έκτακτα γεγονότα που προαναφέρθηκαν. Η επιβράδυνση ήταν εντονότερη στις ΗΠΑ, ηπιότερη στη ζώνη του ευρώ, ενώ το ΑΕΠ στην Ιαπωνία μειώθηκε λόγω των δυσμενών εξελίξεων το

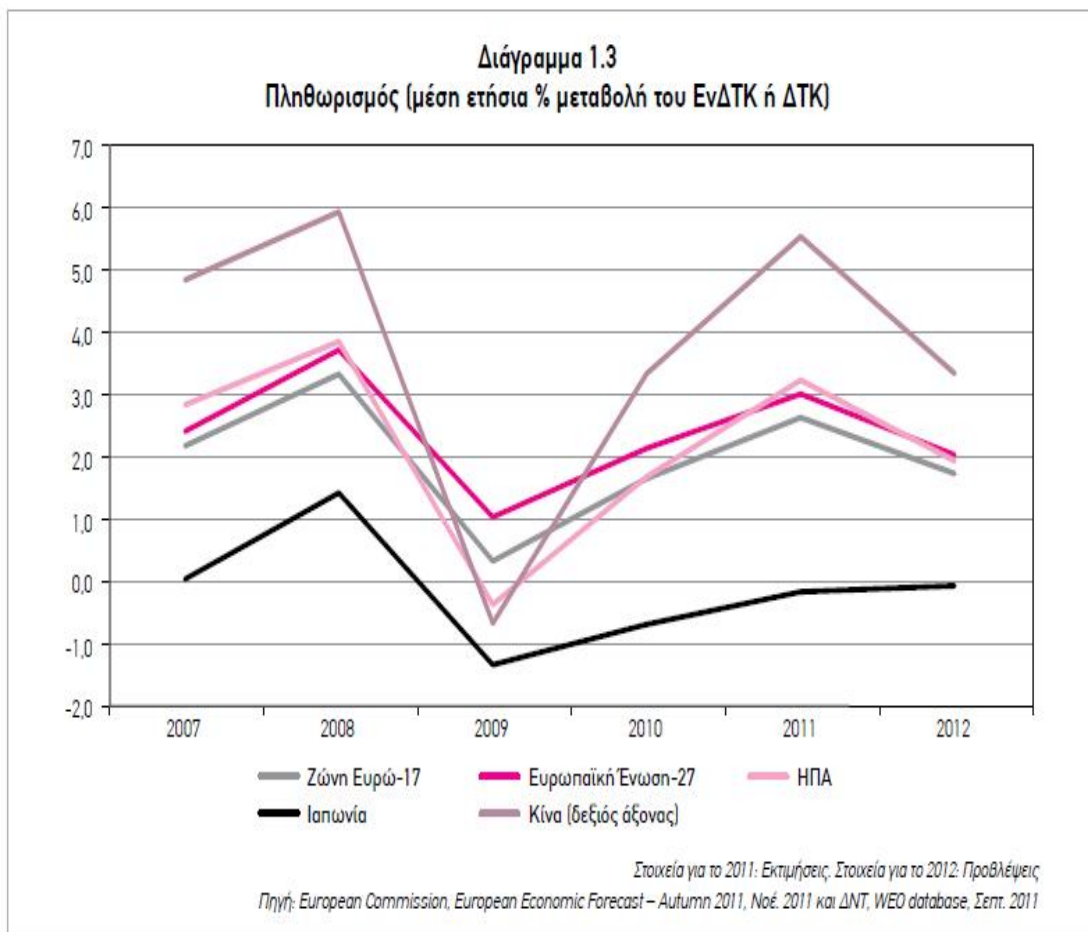

πρώτο εξάμηνο του έτους. Αντιθέτως, η οικονομική δραστηριότητα στις αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες οικονομίες, αν και επιβραδύνθηκε το 2011, παρέμεινε έντονη (6,0% από 7,3% το 2010), με κινητήρια δύναμη τις αναδυόμενες οικονομίες της Ασίας, κυρίως την Κίνα και την Ινδία, το πραγματικό ΑΕΠ των οποίων αυξήθηκε κατά 9,2% και 7,5% αντιστοίχως το 2011.

Η απασχόληση επλήγη σοβαρά κατά τη διετία 2009-2010, ανέκαμψε όμως το 2011. Η συνέχιση της ανάκαμψης, παρά την επιβράδυνση του ΑΕΠ, επέτρεψε τη μικρή αύξηση της απασχόλησης στην ΕΕ-27 και στις ΗΠΑ (κατά 0,4%), ενώ στην Ιαπωνία εκτιμάται ότι υποχώρησε ελαφρώς και πάλι (-0,2%). Το ποσοστό ανεργίας στις προηγμένες οικονομίες ως σύνολο υποχώρησε στο 7,9% από 8,3% το 2010. Το ποσοστό ανέργων παρέμεινε πολύ υψηλό και αμετάβλητο στην ΕΕ-27 (9,7%), ενώ στις ΗΠΑ υποχώρησε σημαντικά (9,0% από 9,6%) λόγω του υψηλού βαθμού ευελιξίας στην αγορά εργασίας. Από τις μεγάλες προηγμένες οικονομίες η Ιαπωνία και η Αυστραλία εξακολουθούν να παρουσιάζουν σχετικά χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας, 4,9% και 5,0% αντιστοίχως το 2011, ενώ οι τέσσερις «νέες βιομηχανικές ασιατικές οικονομίες» (Κορέα, Σιγκαπούρη, Ταϊβάν και Χονγκ Κονγκ), επίσης εμφανίζουν εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά ανεργίας, από 2,3% έως 4,3%. Η προβλεπόμενη περαιτέρω επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας εκτιμάται ότι θα εμποδίσει την περαιτέρω υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας στις προηγμένες οικονομίες το 2012 (βλ. Διάγραμμα 1.2).

Ο πληθωρισμός (με βάση τον ΔΤΚ) ενισχύθηκε περαιτέρω το 2011 τόσο στις προηγμένες (2,6% από 1,6% το 2010) όσο και στις αναπτυσσόμενες οικονομίες (7,6% από 6,1% το 2010) κυρίως ως αποτέλεσμα της μεγάλης ανόδου των διεθνών τιμών των βασικών εμπορευμάτων. Στις προηγμένες οικονομίες ο πληθωρισμός ενισχύθηκε επιπλέον από την υποχώρηση του παραγωγικού κενού και την ανάκαμψη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, ενώ στις αναδυόμενες οικονομίες οι πληθωριστικές πιέσεις παρέμειναν πολύ έντονες, τόσο λόγω της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία διατηρείται ισχυρή παρά τις προσπάθειες ανάσχεσης μέσω της νομισματικής πολιτικής, όσο και λόγω του αυξανόμενου μεριδίου των τροφίμων και των καυσίμων στην κατανάλωση, οι τιμές των οποίων αυξήθηκαν σημαντικά (βλ. Διάγραμμα 1.3).

Η οικονομική πολιτική στις προηγμένες οικονομίες το 2011 επικεντρώθηκε στη λήψη μέτρων αποκατάστασης της εμπιστοσύνης ως προς τη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών, η οποία επλήγη από την εντεινόμενη κρίση δημοσίου χρέους κυρίως σε χώρες της Ζώνης του Ευρώ, αλλά και στην παράλληλη διατήρηση των εξαιρετικά ευνοϊκών χρηματοπιστωτικών συνθηκών για τη διευκόλυνση της συνέχισης της ανάκαμψης. Η προοδευτική εξάντληση μεγάλου μέρους των διαθέσιμων «όπλων» από πλευράς δημοσιονομικών και νομισματικών αρχών κατά την περίοδο 2008-2010 για την αντιμετώπιση της διεθνούς κρίσης έθεσε νέα διλήμματα μακροοικονομικής πολιτικής. Η περιπλοκότητα του εντεινόμενου προβλήματος, ιδίως στη Ζώνη του Ευρώ, και η αρνητική αλληλεπίδραση της οποιασδήποτε λύσης του, τόσο με τον

ήδη εύθραυστο τραπεζικό τομέα όσο και με το διαθέσιμο εισόδημα, επιβάρυνε εκ νέου τις προσδοκίες και τους δείκτες εμπιστοσύνης νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Η κρίση εμπιστοσύνης, η επιβράδυνση πολλών οικονομιών, οι νέες απαιτήσεις για υψηλότερη κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών έως τα μέσα του 2012 και οι αποφάσεις για «κούρεμα» τμήματος του χρέους της Ελλάδας επιβάρυναν περαιτέρω το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα, οδηγώντας σε νέο κύκλο ανόδου των επιτοκίων δανεισμού κρατών όπως η Ιταλία και περιορισμού της ρευστότητας προς τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, επιταχύνοντας έτσι την οικονομική επιβράδυνση, ιδίως από το φθινόπωρο του 2011 και μετά.

Το δημοσιονομικό έλλειμμα εκτιμάται ότι υποχώρησε περαιτέρω, παρέμεινε όμως ιδιαίτερα υψηλό στις προηγμένες οικονομίες επιβαρύνοντας περισσότερο το δημόσιο χρέος και επιτείνοντας την αβεβαιότητα στις διεθνείς αγορές. Στις προηγμένες οικονομίες ως σύνολο το έλλειμμα υποχώρησε στο 6,7% του ΑΕΠ από 7,5%, ενώ το ακαθάριστο δημόσιο χρέος αυξήθηκε στο 102,9% του ΑΕΠ, από 98,1% το 2010. Στις αναπτυσσόμενες οικονομίες που επλήγησαν λιγότερο από τη διεθνή κρίση, το έλλειμμα υποχώρησε στο 2,6% του ΑΕΠ από 3,7% το 2010, ενώ το δημόσιο χρέος περιορίστηκε στο 37,8% του ΑΕΠ από 40,9% το 2010. Η νομισματική πολιτική παρέμεινε και το 2011 εξαιρετικά χαλαρή στις προηγμένες οικονομίες, παρά τη μικρή αλλά πρόσκαιρη αύξηση των βασικών επιτοκίων στη Ζώνη του Ευρώ και την ολοκλήρωση του δεύτερου κύκλου «ποσοτικής χαλάρωσης» στις ΗΠΑ. Οι Κεντρικές Τράπεζες των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και του Ηνωμένου Βασιλείου διατήρησαν αμετάβλητα τα βασικά τους επιτόκια, μεταξύ του 0,0% και 0,5%, ενώ όλες ανανέωσαν ή και επέκτειναν το ύψος του προγράμματος αγοράς ομολόγων που εφαρμόζουν. Στη Ζώνη του Ευρώ, όπου αρκετές οικονομίες σημείωσαν επιτάχυνση του ΑΕΠ το 2011 και ο πληθωρισμός ξεπερνούσε κατά πολύ το 2%, κυρίως λόγω ανόδου της τιμής του αργού πετρελαίου, η ΕΚΤ προέβη σε αύξηση του βασικού επιτοκίου δύο φορές, στις μέσες Απριλίου και Ιουλίου, από 25 μονάδες βάσης (μ.β.), καθορίζοντάς το στο 1,5%. Στις αρχές Νοεμβρίου όμως, μετά τη νέα χρηματοπιστωτική αναταραχή που προκλήθηκε από την πολιτική αστάθεια στην Ελλάδα, αλλά και τη σοβαρή επιβράδυνση που διαπιστώθηκε σε πολλές οικονομίες, η ΕΚΤ προέβη σε μείωση του βασικού επιτοκίου κατά 25 μ.β., στο 1,25%.

2.4 Μακροοικονομικές εξελίξεις σε οικονομίες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στις **ΗΠΑ** το ΑΕΠ εκτιμάται ότι επιβραδύνθηκε στο 1,6%, από 3,0% το 2010, ως αποτέλεσμα της μεγάλης μείωσης των αποθεμάτων (από 1,7% στο -0,1%, το 2011), παρά τη διατήρηση του ρυθμού ανόδου της εγχώριας ζήτησης (αύξηση κατά 1,9% και το 2010 και το 2011) και τη βελτίωση των καθαρών εξαγωγών λόγω υποχώρησης της σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας του δολαρίου για δεύτερο συνεχόμενο έτος. Η δημόσια κατανάλωση και επένδυση υποχώρησαν υπό το βάρος ενός ήδη εξαιρετικά υψηλού δημοσιονομικού ελλείμματος, ενισχύθηκαν όμως οι ιδιωτικές επενδύσεις.

Η ανεργία υποχώρησε, παρέμεινε όμως υψηλή (9,0% το 2011), και σε συνδυασμό με την άνοδο του πληθωρισμού περιόρισε το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, τα οποία μείωσαν το ποσοστό αποταμίευσης. Η νομισματική πολιτική παρέμεινε εξαιρετικά χαλαρή, με διατήρηση των σχεδόν μηδενικών επιτοκίων, ενώ μετά την ολοκλήρωση του δεύτερου προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης τον Ιούνιο αποφασίστηκε η υλοποίηση ενός τρίτου τέτοιου προγράμματος από τον Οκτώβριο του 2011. Αντιθέτως, τα περιθώρια συνέχισης της τόνωσης της οικονομίας μέσω της δημοσιονομικής πολιτικής περιορίστηκαν σημαντικά, αφενός λόγω του

δημοσιονομικού ελλείμματος, το οποίο, αν και μειώθηκε, παρέμεινε σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα (10,0% του ΑΕΠ από 10,6% το 2010), αφετέρου λόγω της αλματώδους αύξησης του ακαθάριστου δημόσιου χρέους, το οποίο ήδη από το καλοκαίρι έφτασε στο ανώτατο θεσμικά επιτρεπόμενο ποσοστό του 100% του ΑΕΠ, προκαλώντας φόβους και αβεβαιότητα στις διεθνείς αγορές. Στις 2 Αυγούστου του 2011 τελικά συμφωνήθηκε η δραστική μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος της χώρας με αντάλλαγμα την αύξηση της επιτρεπόμενης οροφής του δημόσιου χρέους.

Στην **Ιαπωνία**, η οποία χτυπήθηκε από τον μεγαλύτερο σεισμό της ιστορίας της στις 11 Μαρτίου του 2011 με αποτέλεσμα χιλιάδες θύματα και εκτεταμένες καταστροφές στις οικονομικές και ενεργειακές της υποδομές, η ιδιωτική κατανάλωση και οι εξαγωγές επλήγησαν σοβαρά. Η προβλεπόμενη για το 2011 ύφεση (-0,4% από +4,0% το 2010) εκτιμάται ότι θα προέλθει κυρίως από την αρνητική συμβολή των καθαρών εξαγωγών και της ιδιωτικής κατανάλωσης η οποία θα υπεραντισταθμίσει τη θετική συμβολή της αύξησης των ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων για την αποκατάσταση των υποδομών. Το χαμηλό ποσοστό ανεργίας εκτιμάται ότι υποχώρησε περαιτέρω στο 4,9% από 5,1% το 2010, ενώ το γενικό επίπεδο τιμών συνέχισε να υποχωρεί (ο ΔΤΚ μειώθηκε κατά 0,2% το 2011). Το δημοσιονομικό έλλειμμα αυξήθηκε λόγω των έκτακτων συνθηκών που η κυβέρνηση εκλήθη να αντιμετωπίσει, με συνέπεια το ακαθάριστο δημόσιο χρέος της Ιαπωνίας, το ήδη υψηλότερο στον κόσμο, να υπερβεί για πρώτη φορά το 200% του ΑΕΠ (206,2% από 197,6% το 2010). Παρά το γεγονός ότι το καθαρό δημόσιο χρέος (που προκύπτει όταν αφαιρεθεί από το ακαθάριστο η αξία των χρηματοπιστωτικών περιουσιακών στοιχείων που κατέχει το ιαπωνικό Δημόσιο) εκτιμάται στο 130% του ΑΕΠ και παρ' ότι η ετήσια επιβάρυνση των τόκων δεν ξεπερνά το 2,7% του ΑΕΠ, η ανάγκη για σταθεροποίησή του, σε ένα περιβάλλον εξαιρετικής νευρικότητας στις διεθνείς αγορές ομολόγων, καθίσταται επιτακτική.

Στην **Κίνα**, η οικονομική δραστηριότητα, αν και επιβραδύνθηκε στο 9,2% από 10,3% το 2010, παρέμεινε ισχυρή. Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, οι οποίες συνιστούν το 48% του ΑΕΠ της Κίνας, υπήρξαν ο κινητήριος μοχλός της μεγέθυνσης, αφού εκτιμάται ότι το πρώτο εξάμηνο του 2011 ο ρυθμός ανόδου του όγκου τους επιταχύνθηκε στο 25% από 19,5% το 2010. Παρά τα μέτρα περιορισμού της νομισματικής και πιστωτικής επέκτασης, η επενδυτική δραστηριότητα στα ακίνητα συνέχισε την αλματώδη άνοδο (34% το πρώτο εξάμηνο του 2011) και ο πληθωρισμός εκτιμάται ότι αυξήθηκε στο 5,5% το 2011 από 3,3% το προηγούμενο έτος. Το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, λόγω της επιβράδυνσης του παγκόσμιου εμπορίου, εκτιμάται ότι θα υποχωρήσει στο 3,7% του ΑΕΠ από 5,2% το 2010.

Στην **Ινδία** –μια χώρα όπου οι εμπορικές και επενδυτικές ευκαιρίες για τις ελληνικές επιχειρήσεις, ενώ είναι σημαντικές, δεν αξιοποιούνται– η οικονομία επίσης παρουσίασε μικρή επιβράδυνση (7,5% από 8,5% το 2010), ενώ το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών περιορίστηκε στο 2,2% του ΑΕΠ. Αντιθέτως, σχεδόν αμετάβλητος παρέμεινε ο ρυθμός ανόδου της οικονομίας της Ρωσίας (περί το 4%), ενώ το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε περαιτέρω, στο 5,9% του ΑΕΠ από 4,8% το 2010.

2.5 Μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 (ΕΕ-27) σημειώθηκε επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ (1,6% έναντι 2,0% το 2010), η οποία έγινε αισθητή περισσότερο το δεύτερο εξάμηνο του έτους. Παρατηρήθηκε ωστόσο μεγάλη διαφοροποίηση ως προς τις οικονομικές επιδόσεις μεταξύ των κρατών, τόσο στην εξέλιξη του ΑΕΠ όσο και της απασχόλησης. Μόνο δύο οικονομίες βρέθηκαν σε ύφεση το 2011 (Ελλάδα και Πορτογαλία), έναντι πέντε οικονομιών το 2010, ενώ 12 από τις 27 χώρες, παρά το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον, σημείωσαν βελτίωση της οικονομικής δραστηριότητας το 2011. Παρά τις επιπτώσεις της δημοσιονομικής κρίσης της Ελλάδας, ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ επιταχύνθηκε το 2011 σε 4 από τις 17 οικονομίες της Ζώνης του Ευρώ, ενώ επιπλέον η Ιρλανδία και η Ισπανία ξεπέρασαν την ύφεση, επιτυγχάνοντας θετική μεταβολή του ΑΕΠ το 2011.

Η εγχώρια ζήτηση, με εξαίρεση τις επενδύσεις, άρχισε να εξασθενεί ήδη από το δεύτερο τρίμηνο του 2011 και οι καθαρές εξαγωγές έγιναν ο σημαντικότερος παράγοντας ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας στην ΕΕ-27. Συνολικά για το 2011 οι ρυθμοί ανόδου της ιδιωτικής και δημόσιας κατανάλωσης εκτιμάται ότι υποχώρησαν σημαντικά, ενώ οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, που επί τρία έτη υποχωρούσαν, ανέκαμψαν (+1,9% από -0,3% το 2010). Οι καθαρές εξαγωγές επίσης βελτιώθηκαν και πρόσθεσαν περί τις 0,7 εκατοστιαίες μονάδες στο ΑΕΠ (από 0,5 μονάδες το 2010).

Ειδικότερα, η ιδιωτική κατανάλωση, η οποία επιδρά καθοριστικά στην εξέλιξη της ζήτησης στον τομέα του λιανικού και του χονδρικού εμπορίου, εκτιμάται ότι στην ΕΕ-27 επιβραδύνθηκε στο 0,4% από 1,0% το 2010. Στη Ζώνη του Ευρώ, όπου η αβεβαιότητα των νοικοκυριών λόγω του κοινού νομίσματος είναι μικρότερη, η επιβράδυνση ήταν ηπιότερη (0,5% από 0,9%). Το υψηλό επίπεδο ανεργίας, η διάβρωση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος από την άνοδο του πληθωρισμού και την αύξηση των έμμεσων φόρων σε κάποιες οικονομίες, αλλά και η μεγάλη μείωση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων λόγω της υποχώρησης των ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων, κυρίως μετά το καλοκαίρι, επέδρασαν αρνητικά στην ιδιωτική κατανάλωση το 2011. Μεταξύ 31 χωρών της Ευρώπης, εκτιμάται ότι τις χειρότερες επιδόσεις σημείωσαν η Ελλάδα (-6,2%) και η Πορτογαλία (4,2%), λόγω της ύφεσης που αντιμετωπίζουν. Τις καλύτερες επιδόσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών σημείωσαν οι τρεις χώρες της Βαλτικής, καθώς και η Ισλανδία, η Φινλανδία, και η Πολωνία. Στοιχεία για την προστιθέμενη αξία του εμπορίου ως κλάδου του τριτογενούς τομέα δεν έχουμε για το 2011. Οι διαθέσιμες εκτιμήσεις για το 2010 για τους κλάδους εμπορίου, εστιατορίων, ξενοδοχείων και μεταφορών αθροιστικά δείχνουν ανάκαμψη στην ΕΕ-27, με άνοδο κατά 2,4%, έναντι πτώσης κατά 5,2% το 2009 (σε σταθερές τιμές), κατ' αντιστοιχία δηλαδή των εξελίξεων στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας το 2010. Στην Ελλάδα και στη Ρουμανία καταγράφηκε το 2010 η μεγαλύτερη πτώση της προστιθέμενης αξίας των κλάδων αυτών. Αντιθέτως, η ταχύτερη ανάκαμψη της δραστηριότητας των κλάδων αυτών σημειώθηκε στην Τουρκία, τη Σουηδία και τη Σλοβακία. Υπό το φόβο των σοβαρών συνεπειών που μπορεί να έχει για ιδιώτες, επιχειρήσεις και κράτος μια πιθανή εξάπλωση του δημοσιονομικού προβλήματος της Ελλάδος, της Πορτογαλίας και της Ιταλίας, οι προσπάθειες των κρατών-μελών της ΕΕ-27 να βελτιώσουν τα δημόσια οικονομικά τους εντάθηκαν μέσα στο 2011. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της ΕΕ-27 μειώθηκε εντονότερα το 2011, στο 4,7% του ΑΕΠ από 6,6% το 2010, αντανακλώντας κυρίως τη μεγάλη υποχώρηση του πρωτογενούς ελλείμματος (1,8% του ΑΕΠ από 3,9% το 2010) σε περιβάλλον αύξησης της επιβάρυνσης για τόκους (2,9% του ΑΕΠ από 2,7% το 2010). Τη μεγαλύτερη βελτίωση στο

δημοσιονομικό έλλειμμα εκτιμάται ότι σημείωσαν η Ιρλανδία (στο 10,3% του ΑΕΠ από 31,3% το 2010), η Λετονία (4,2% από 8,3% το 2010) και η Πορτογαλία (5,8% από 9,8% το 2010), ενώ η Ουγγαρία σημείωσε θεαματική βελτίωση, αφού εκτιμάται ότι πέτυχε πλεόνασμα 3,6% του ΑΕΠ, έναντι ελλείματος 4,2% το 2010.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο :ΕΛΛΑΔΑ

Αναμφισβήτητα σύμφωνα με τους Blundell-Wignal και Atkinson (2008), το τελευταίο διάστημα το παγκόσμιο ενδιαφέρον περιστρέφεται γύρω από μια έντονη χρηματοπιστωτική κρίση. Πριν από λίγο καιρό και συγκεκριμένα τον Αύγουστο του 2007 κάποιοι οικονομολόγοι υποστήριζαν πως πρόκειται για μια << Δυσλειτουργία >> της αμερικανικής οικονομίας. Μετά το τέλος του 2008 και με δεδομένες τις εξελίξεις των αγορών ο όρος <<κρίση>> στη παγκόσμια οικονομία επιβεβαιώνεται και καθιερώνεται για να καταδείξει το σύνολο των επιπτώσεων μιας εκτεταμένης ύφεσης στην επιχειρηματική και γενικότερα στην οικονομική παγκοσμιότητα. Αυτές οι εντεινόμενες δυσμενείς εξελίξεις δεν θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστη και τη χώρα μας.

3.1 Μια σύντομη αναδρομή στις ξένες οικονομίες

Όπως παρατηρήσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο και άλλες χώρες στον άξονα της Ευρώπης δεν έμειναν ανεπηρέαστες. Συγκεκριμένα οι πιο αδύναμες οικονομίες λειτουργούσαν σαν αναπτυσσόμενη αγορά για τις ισχυρότερες οικονομίες στην κεντρική Ευρώπη. Με την έλευση του ευρώ, το 2001, αυτή η τάση εξελίχθηκε περαιτέρω. Η Γερμανία και η Ολλανδία επωφελήθηκαν στο έπακρο, τόσο από τις εισπράξεις τους από τα επιτόκια των δανείων, όσο και από την αύξηση των εξαγωγών τους. Συνολικά, οι ευρωπαϊκές τράπεζες και οι Βρυξέλλες, οι οποίες χωρίς καμία εγκράτεια ενέδιδαν προς δικό τους όφελος, δάνεισαν σχεδόν 2.000 δις στην Ιρλανδία, την Πορτογαλία, το Βέλγιο την Ισπανία οι οποίες είχαν μεγάλο δημόσιο χρέος και ελλείμματα. Ενώ όλοι ήξεραν ότι, μετά την ένταξη στην Ε.Ε., οι πελατειακές σχέσεις εκεί θα συνέχιζαν να ευδοκιμούν, η δημόσια διοίκηση διογκωνόταν πέρα από τα όρια, το επιχειρηματικό κλίμα ήταν άσχημο, οι αριστερές και δεξιές πολιτικές ήταν διεφθαρμένες, υπήρχε μαζική φοροδιαφυγή από τους πλούσιους, οι οργανισμοί λειτουργούσαν ανεπαρκώς και τα ευρωπαϊκά χρήματα δεν χρησιμοποιούνταν σωστά.

Συνεπώς οι σπατάλες και η κακοδιαχείριση, η μη αξιοποίηση των ευρωπαϊκών ενισχύσεων και προγραμμάτων για τη δημιουργία ανταγωνιστικών υποδομών σε ένα νέο περιβάλλον παγκοσμιοποίησης, η εύκολη λύση του δανεισμού για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών, ο κομματισμός και το λεγόμενο «πολιτικό κόστος», η διόγκωση και η κομματικοποίηση της δημόσιας διοίκησης, η ατιμωρησία των υπευθύνων και η ανεξέλεγκτη πάσης φύσεως διαφθορά ήταν αναπόφευκτο ότι θα οδηγούσαν στο σημερινό κατάντημα.

3.2 Η ελληνική οικονομία

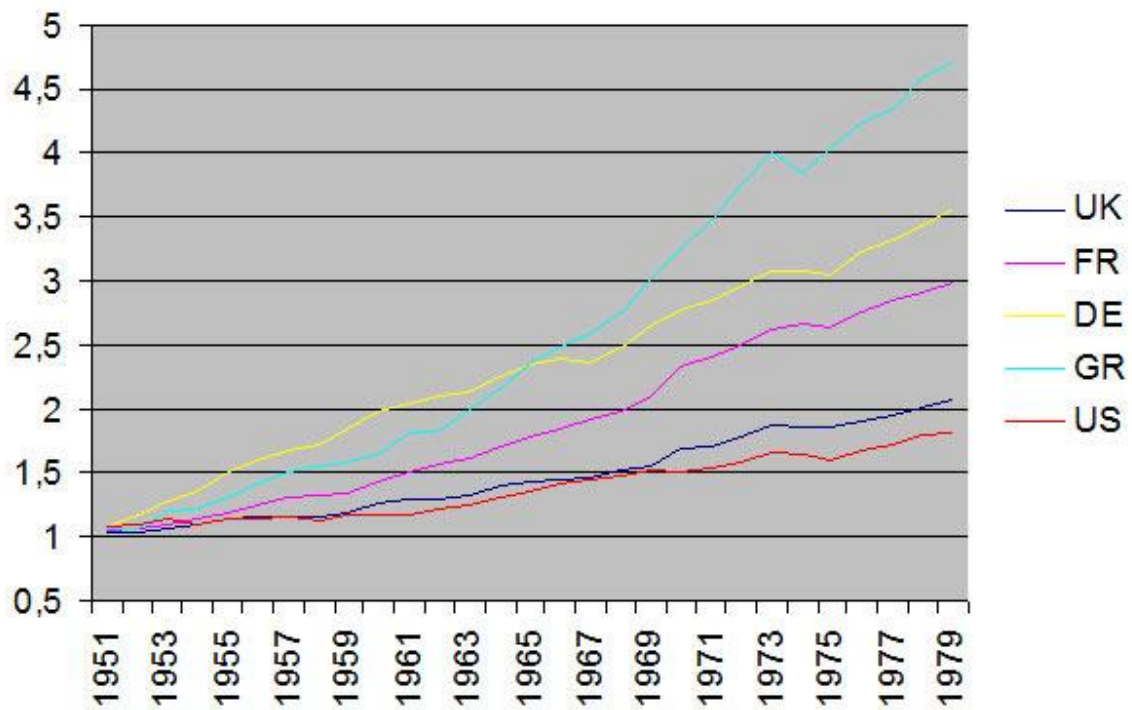
Η Ελλάδα απολαμβάνει ένα υψηλό βιοτικό επίπεδο και "πολύ υψηλή" Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, κατατάσσεται 29η στον κόσμο το 2011, και στην 22η θέση The Economist »για το 2005 σε παγκόσμιο επίπεδο την ποιότητα της ζωής του δείκτη. Σύμφωνα με την Eurostat, τα στοιχεία, το ΑΕΠ ανά κάτοικο σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ) ανήλθε σε 94 τοις εκατό του μέσου όρου της ΕΕ το 2008. Κύριες βιομηχανίες στην Ελλάδα είναι ο τουρισμός, η ναυτιλία, τα βιομηχανικά προϊόντα, τα τρόφιμα και την επεξεργασία του καπνού, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, χημικές ουσίες, προϊόντα από μέταλλο, εξόρυξης και πετρελαίου. Η αύξηση του ΑΕΠ στην Ελλάδα, κατά μέσο όρο, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 ήταν, επίσης, υψηλότερες από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3.2.1 Η ελληνική οικονομία πριν την κρίση

Η ελληνική οικονομία είναι αναπόσπαστο δημιούργημα των πολιτικών κομμάτων που κυβέρνησαν αυτόν τον τόπο από το 1974 και εντεύθεν, οφείλεται κατά κύριο λόγο σε μια θεμελιακή οικονομική αρχή, δηλαδή όταν οι δαπάνες δεν αντιστοιχούν σε έργα που θα φέρουν εισοδήματα που όχι μόνο θα υπερκαλύψουν τις δαπάνες, τότε δεν πρέπει να απορεί κανείς, αν το αποτέλεσμα αυτής της τακτικής είναι ή όχι η δημιουργία πλεονάσματος, αλλά η ένδεια. Μετά από επτά χρόνια δικτατορίας, το 1974, η Ελλάδα έγινε για πρώτη φορά ελεύθερη και ανεξάρτητη, μετά από δεκαετίες ξένων παρεμβάσεων και καταπίεσης από δεξιές κυβερνήσεις που δεν νοιάζονταν για το λαό.

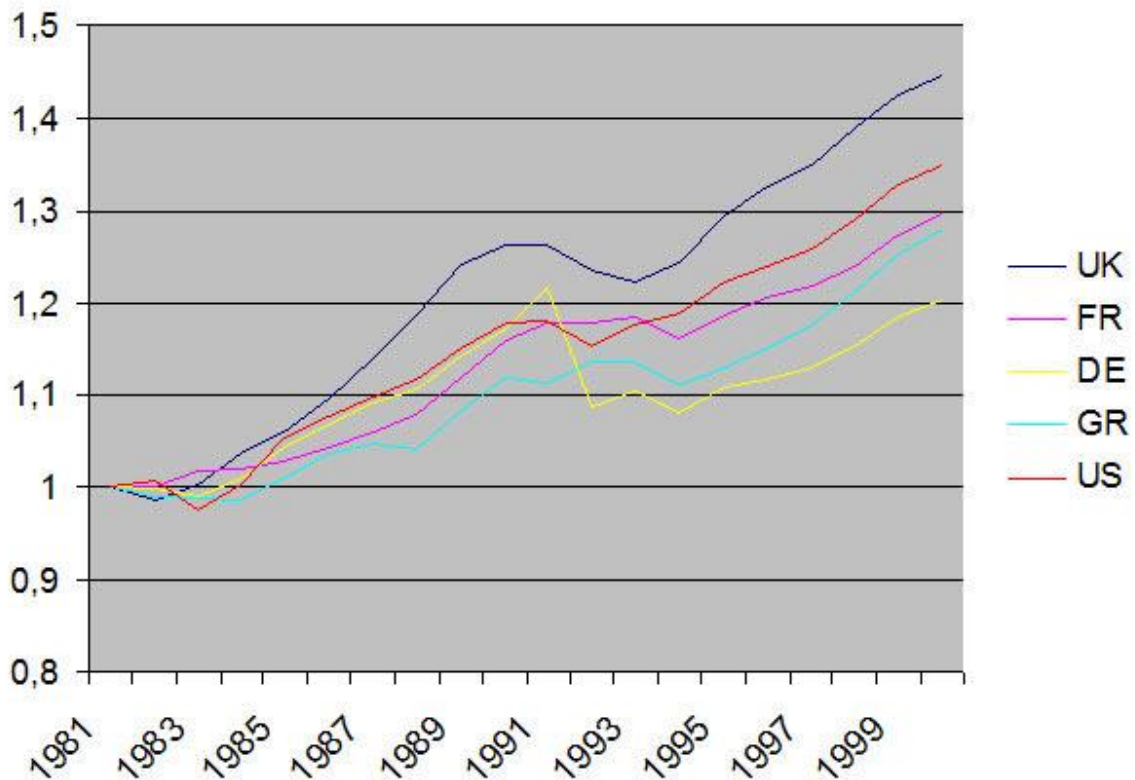
Πιο συγκεκριμένα, η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε ταχύτατα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο. Η συνεχής σύγκλιση με τις αναπτυγμένες δυτικές χώρες όμως διακόπηκε κατά το 1980 για να ξαναρχίσει το 1995 περίπου.

Στα γραφήματα παρακάτω, υπάρχει μια ενδεικτική σύγκριση της ανάπτυξης στην Ελλάδα συγκριτικά με άλλες χώρες, με έτη βάσης το 1950 και 1980. Όπως φαίνεται και στα γραφήματα όταν η καμπύλη μιας χώρας είναι υψηλότερη από μιας άλλης πλουσιότερης έχουμε σύγκλιση, ενώ στην αντίθετη περίπτωση έχουμε απόκλιση.

αύξηση ΑΕΠ 1950-1980, διάφορες χώρες

Βλέπει κανείς ότι το από το 1965 περίπου η Ελλάδα ξεπερνάει όλες τις χώρες ακόμα και την Γερμανία σε ταχύτητα ανόδου κ με διαφορά από την τελευταία περίπου στο 2%.

αύξηση ΑΕΠ 1980-2000, διάφορες χώρες

Αντίθετα όπως διαπιστώνει κανείς, μετά το 1980 η Ελλάδα μένει τελευταία, πίσω και από τις αρκετά πιο πλούσιες ΗΠΑ. Η κατάσταση βελτιώνεται λίγο το 1989 και ακόμα περισσότερο τη διετία 1995-1996.

Συγκεκριμένα, όταν ο Ανδρέας Παπανδρέου, ανέλαβε την εξουσία, το 1981, ως ο πρώτος αριστερός Πρωθυπουργός στην ιστορία της Ελλάδας, ανταποκρίθηκε στις μέχρι τότε καταπιεσμένες ανάγκες του λαού όπως η ανάγκη για ελευθερία (όλα έπρεπε να είναι εφικτά, όπως διαδηλώσεις, ισχυρά συνδικάτα και πανεπιστήμια που ως χώρος ελευθερίας δεν επιτρέπεται να εισέλθει η αστυνομία), η ανάγκη για εθνική περηφάνια και η ανάγκη για ένα κράτος φροντίδας. Πίστευε ότι η οικονομία μπορεί να αναπτυχθεί μόνο αν μπορείς να την τροφοδοτήσεις με χρήμα, αυξάνοντας δηλαδή το εισόδημα και παρέχοντας απασχόληση. Έτσι, ξεκίνησε να δανείζεται. Ο Παπανδρέου, αν και καθηγητής οικονομολόγος στο Berkeley, είχε κάθε άλλο παρά επιτυχία. Η στρατηγική του θα μπορούσε να λειτουργήσει μόνο σε μια προστατευμένη οικονομία, αλλά η Ελλάδα ήταν ήδη στην ΕΟΚ. Το πρόσθετο εισόδημα των ανθρώπων πήγε σε καταναλωτικά αγαθά, τα οποία εισάγονταν από το εξωτερικό. Τα χρήματα που δανειζόταν από το εξωτερικό, επέστρεφαν και πάλι εκεί. Έτσι η βιομηχανία στην Ελλάδα εξασθένησε, κ οι επιχειρήσεις πτώχευσαν. Συνεπώς η βόρεια Ευρώπη ήταν ισχυρότερη και καλύτερη.

3.2.2 Η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε.

Η Ελλάδα έγινε δεκτή στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 19 Ιουνίου 2000. Η ένταξης της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ πραγματοποιήθηκε το 2001, ένα έτος δηλαδή μετά από την επιτυχή πορεία σύγκλισης των δημοσιονομικών μεγεθών και την ικανοποίηση των (τεσσάρων από τα πέντε) κριτηρίων της συνθήκης του Μάαστριχτ (πληθωρισμός, έλλειμμα γενικής κυβέρνησης, δημόσιο χρέος, μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών, μακροπρόθεσμο επιτόκιο δανεισμού) με τη χρήση 1999 το έτος αναφοράς. Το επόμενο ακριβώς έτος, την 1 Ιανουαρίου 2002, η Ελλάδα και οι άλλες έντεκα τότε χώρες της ευρωζώνης απέκτησαν κοινό νόμισμα, το ευρώ.

Μετά από έναν έλεγχο που ανατέθηκε από την εισερχόμενη κυβέρνηση το 2004, τη Νέα Δημοκρατία, η Eurostat αποκάλυψε ότι τα στατιστικά στοιχεία για το έλλειμμα του προϋπολογισμού ήταν στο 3,38% του ΑΕΠ, έδειξε δηλαδή ότι υπερβαίνει το όριο κατά 3%. Αυτό οδήγησε σε ισχυρισμούς ότι η Ελλάδα δεν είχε συναντήσει στην πραγματικότητα και τα πέντε κριτήρια προσχώρησης, καθώς και την κοινή αντίληψη ότι η Ελλάδα εισήλθε στην Ευρωζώνη, μέσω των "παραποιημένων" αριθμών του ελλείμματος. Έτσι η Ελλάδα από το 2001 έως και το 2005 βρέθηκε να παραβιάζει το κριτήριο για έλλειμμα κάτω από 3% του **Συμφώνου Σταθερότητας** (το οποίο έχει σκοπό να διασφαλίζει ότι τα κράτη μετά την ένταξη στην ευρωζώνη και την ικανοποίηση των κριτηρίων του Μάαστριχτ, συνεχίζουν να τα τηρούν). Το ακαθάριστο προϊόν της χώρας μας συνέχισε να αυξάνεται με ρυθμούς άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Μπορεί ο δανεισμός να χρησιμοποιήθηκε για την πραγματοποίηση επενδυτικών έργων στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού της χώρας και των υποχρεώσεων της απέναντι στο σχέδιο ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, αλλά κυρίως και για την κάλυψη των αναγκών του κοστοβόρου δημοσίου τομέα της και λόγω της ευκολίας πρόσβασης σε πιστώσεις για καταναλωτικές δαπάνες. Δυστυχώς δεν δόθηκε τότε η απαραίτητη προσοχή ώστε τα χρήματα αυτά να χρησιμοποιηθούν στην εξυγίανση και σωστή οργάνωση των ασθενικών παραγωγικών τομέων της χώρας. Από τα τέλη του 2009 και αρχές 2010, εξαιτίας συνδυασμού διεθνών (οικονομική κρίση) και τοπικών (ανεξέλεγκτες δαπάνες κατά την περίοδο μέχρι τις εκλογές του 2009) παραγόντων η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα, καθώς έχει το δεύτερο μεγαλύτερο ετήσιο έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού και το δεύτερο μεγαλύτερο δημόσιο χρέος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Συνεπώς η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη μπορεί να ήταν ευεργετική δεν ήταν όμως αρκετή για να προστατεύσει την ελληνική οικονομία από την μεγάλη διεύρυνση των επιτοκιακών περιθωρίων δανεισμού (spreads) του δημοσίου κ των τραπεζών. Αυτό συνέβη γιατί η διεθνής κρίση συνέβαλε στην εστίαση των διεθνών αγορών του χρήματος και ειδικά στα υψηλά «δίδυμα» ελλείμματα (ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και ισοζυγίου γενικής κυβέρνησης) και αντιστοίχως στο υψηλό εξωτερικό και δημόσιο χρέος. Ο υψηλός δανεισμός σε συνδυασμό με τα επαναλαμβανόμενα ελλείμματα τόσο στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών όσο και των κρατικών προϋπολογισμών οδήγησαν στη μείωση της φερεγγυότητας του ελληνικού κράτους την περίοδο που διανύουμε, καθώς οι πλεονασματικές μονάδες είναι διατεθειμένες να δανείσουν τα χρήματά τους σε σταθερές οικονομικά χώρες και όχι σε χώρες οικονομικά αδύνατες. Το αποτέλεσμα ήταν η μεγάλη αύξηση του επιτοκίου δανεισμού της Ελλάδας, μιας και η ανάληψη μεγαλύτερου κινδύνου από τους δανειστές συνεπάγεται την προσαύξηση της απαιτούμενης ανταμοιβής, δημιουργώντας περαιτέρω δυσκολίες στην εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για την χρηματοδότηση των μέτρων που θα την βοηθούσαν στην εξυγίανση του οικονομικού της τομέα.

Όμως παρόλα αυτά, η ελληνική οικονομία δεν παύει να είναι μέρος της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας οικονομίας αλλά ταυτόχρονα δεν παύει να είναι και ελλειμματική. Η κυβέρνηση δανείζεται κάθε χρόνο δεκάδες δις. ευρώ για να καλύψει τις ανάγκες του Δημοσίου αλλά και τους τόκους του εξωτερικού μας χρέους, που φτάνει τα 250 δις. ευρώ. Σε μια περίοδο όπου οι πιστώσεις έχουν σταματήσει, είναι δύσκολο να βρίσκουμε δανεικά. Στο μεταξύ οι ελληνικές τράπεζες επίσης δεν βρίσκουν εύκολα δανεικά από το διεθνές σύστημα και έτσι κόβουν τα δάνεια και δημιουργούν προβλήματα σε όλες τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες δανειολήπτες.

3.2.3 Η αρχή της κρίσης στην Ελληνική Οικονομία

Η παγκοσμιοποίηση έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ραγδαία εξάπλωση της οικονομικής κρίσης από την Αμερική στον υπόλοιπο κόσμο και ακόλουθα στην Ελλάδα. Η οικονομική κατάσταση που επικρατούσε παγκοσμίως, με το τραπεζικό σύστημα να καταρρέει, με μείωση της ανάπτυξης, τα επιτόκια να ανεβαίνουν κτλ, επηρέασαν την προβληματική ελληνική οικονομία. Η ελληνική κυβέρνηση δανείζεται κάθε χρόνο για να καλύψει τις ανάγκες του δημοσίου αλλά και τους τόκους του εξωτερικού της χρέους. Έτσι, σε μια περίοδο όπου οι πιστώσεις έχουν σταματήσει, είναι δύσκολο για να βρει η ελληνική κυβέρνηση τα δανεικά που χρειάζεται ή τα βρίσκει με πολύ δυσβάστακτο επιτόκιο. Οι ελληνικές τράπεζες, επίσης, δε βρίσκουν εύκολα δανεικά από το διεθνές σύστημα, με αποτέλεσμα να αυξήσουν τα επιτόκια και να μειώσει (ως και να σταματήσει) τα δάνεια της σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα νοικοκυριά να αδυνατούν να πληρώνουν τις δόσεις τους. Οι τράπεζες αρχίζουν τις κατασχέσεις σε σπίτια-αυτοκίνητα, και τα νοικοκυριά περιορίζουν την κατανάλωση τους γιατί δεν έχουν χρήματα. Οι επιχειρήσεις δυσκολεύονται να πληρώσουν και κάνουν απολύσεις ή μείωση μισθών, ενώ άλλες κλείνουν. Όσοι έχουν υποστεί μείωση μισθών ή έχουν χάσει τις δουλειές τους, δεν έχουν εισόδημα ή έχουν μειωμένο με αποτέλεσμα να μη μπορούν να πληρώνουν τις δόσεις και να μη καταναλώνουν. Έτσι, πέρασε η διεθνής οικονομική κρίση στην Ελλάδα και τις τράπεζες, στην πραγματική οικονομία και τα νοικοκυριά. Χαρακτηριστικά παρατίθενται τα ακόλουθα στοιχεία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας τον Δεκέμβριο του 2008 η ανεργία διαμορφώθηκε στο 8,9% από 7,8% τον Νοέμβριο, ενώ την ίδια περίοδο ο μέσος όρος της ανεργίας στην ευρωζώνη ήταν 8,1%. Επίσης την ίδια περίοδο (Δεκέμβριος 2008) ο ετήσιος ρυθμός ανόδου της συνολικής χρηματοδότησης προς το σύνολο των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών υπολογίστηκε στο 16,4% από 21,5% που ανερχόταν τον Δεκέμβριο του 2007.

Παράλληλα, δείκτες όπως αυτοί της καταναλωτικής εμπιστοσύνης στην ευρωζώνη και στις ΗΠΑ, των παραγγελιών διαρκών αγαθών, των επενδύσεων κ.α. αποτυπώνουν την επιβράδυνση στην παγκόσμια ζήτηση και κατανάλωση. Στοιχεία που ενισχύουν την άποψη ότι ήταν αναπόφευκτο να επηρεαστεί και η ελληνική οικονομία. Από τα ανωτέρω συνάγεται το συμπέρασμα ότι η ύφεση στην Ελλάδα δεν συνδέεται άμεσα με τις πρωτογενείς αιτίες της κρίσης που εμφανίστηκε σε ΗΠΑ και Ευρώπη, αλλά με τις επιπτώσεις μια γενικευμένης κρίσης στην παγκόσμια οικονομία. Επιπτώσεις που βρήκαν πρόσφορο έδαφος και στην δυσμενή δημοσιονομική κατάσταση της χώρας μας.

3.3 Δημόσιο Χρέος

Δημόσιο χρέος είναι το σύνολο των οφειλών σε χρηματικές μονάδες του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Υπό την έννοια ευρύτερος δημόσιος τομέας συμπεριλαμβάνονται όλα τα επίπεδα δημόσιας διοίκησης ενός κράτους: κυβέρνηση, νομαρχία, δήμος κλπ. Το δημόσιο χρέος αυξάνεται από έτος σε έτος κατά το ποσό που ο ετήσιος κρατικός προϋπολογισμός παρουσιάζει έλλειμμα, ή αντιστρόφως μειώνεται κατά το ποσό που παρουσιάζει πλεόνασμα.

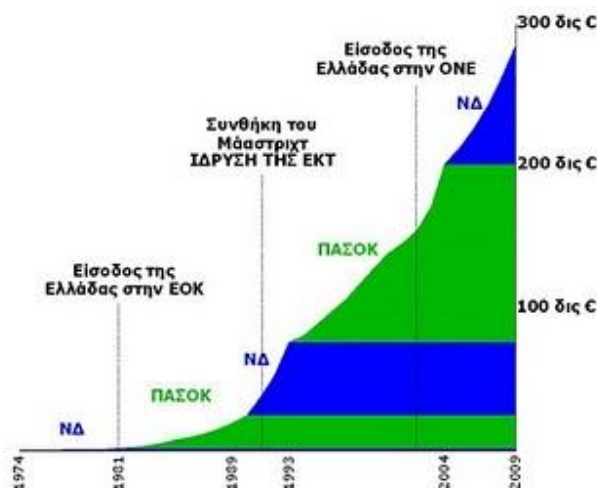
Το δημόσιο χρέος διακρίνεται σε "εσωτερικό χρέος", δηλαδή από πιστωτές που βρίσκονται εντός της συγκεκριμένης χώρας, και σε "εξωτερικό χρέος", δηλαδή από πιστωτές που εδρεύουν εκτός της χώρας, στο εξωτερικό. Η διάκριση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία όταν μάλιστα το εξωτερικό χρέος αναφέρεται σε άλλο νόμισμα, έναντι του εσωτερικού που αναφέρεται στο εθνικό ή εσωτερικό νόμισμα, (για τα κράτη μέλη της ΕΕ το κοινό νόμισμα θεωρείται εσωτερικό). Το εσωτερικό δημόσιο χρέος διακρίνεται επιμέρους ανάλογα της πηγής αλλά και της μορφής δανεισμού από την οποία έγινε η άντληση του προϊόντος του δανείου. Μια ιδιαίτερα σπουδαία διάκριση που γίνεται επίσης, είναι αυτή ανάμεσα στο καταναλωτικό και παραγωγικό δημόσιο χρέος, που χαρακτηρίζεται ανάλογα εκ του σκοπού κάλυψης του δανείου, προκειμένου να καλυφθούν αντίστοιχα καταναλωτικές ή επενδυτικές δαπάνες του Δημοσίου. Εκ της διάκρισης αυτής καθίσταται εμφανές ότι ο καταναλωτικός δανεισμός είναι ιδιαίτερα επιζήμιος και λίαν επικίνδυνος καθόσον διογκώνει το χρέος, χωρίς να διευρύνεται η παραγωγική δυνατότητα της οικονομίας και κατ' επέκταση του εθνικού εισοδήματος. Σε τελείως αντίθεση με το παραγωγικό δημόσιο χρέος όπου η τυχόν αύξησή του, ουσιαστικά, συμπορεύεται με τη βελτίωση της παραγωγικής δυνατότητας της οικονομίας.

3.3.1 Πως δημιουργήθηκε το ελληνικό δημόσιο χρέος

Η δημόσια συζήτηση για το ελληνικό χρέος είναι στην επικαιρότητα μήνες τώρα, από τη στιγμή που διατυπώθηκαν τα πρώτα προβλήματα στα δημοσιονομικά μεγέθη της χώρας μας. Φυσικό είναι οι πολιτικές αλλά και οι ιδεολογικές αντιπαραθέσεις να είναι αναπόφευκτες. Το ίδιο συμβαίνει και με το δημόσιο χρέος.

Δύο κυβερνήσεις κατάφεραν να φτάσουν το χρέος της χώρας μας από 25% του ΑΕΠ μας στο 105%. Η κυβέρνηση Παπανδρέου 1981-1990 και κυβέρνηση Μητσοτάκη 1990-1993. Από εκεί και πέρα τα θεμέλια της κρίσης μπήκαν για τα καλά στην οικονομία μας. Μάλιστα το χρέος αυξήθηκε και περίπου στο 115% πριν αρχίσει να έχει σαφή τάση μείωσης στα επόμενα χρόνια με τη βοήθεια των αποκρατικοποιήσεων, δηλαδή της πώλησης περιουσιακών στοιχείων του κράτους που μείωσαν βραχυπρόθεσμα τον λόγο χρέους προς ΑΕΠ. Η πτωτική τάση συνεχίστηκε και στην κυβέρνηση Καραμανλή από το 2004 ως το 2008. Από εκεί και πέρα και μέχρι το 2009 το χρέος έφτασε το 110% του ΑΕΠ έχοντας ως αιτία τη μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-09 που έπληξε την παγκόσμια οικονομία, τις δυσλειτουργίες, και τη διστακτικότητα με την οποία ασκήθηκε η δημοσιονομική πολιτική. Εντύπωση κάνει το παράδειγμα του Οργανισμού για την Αποξήρανση της Λίμνης Κωπαΐδας, ο οποίος υπάρχει ακόμα και πληρώνουμε υπαλλήλους και Δ.Σ. για αυτόν, και προφανώς κάνει και προσλήψεις, ενώ η λίμνη Κωπαΐδα έχει αποξηρανθεί από το 1931!

Ένα απλό διάγραμμα δείχνει περιεκτικά τα πάντα.

3.3.2 Η πορεία αύξησης του δημοσίου χρέους την περίοδο 1975 – 2012

Το Ελληνικό Δημόσιο Χρέος ακολουθεί τα τελευταία 30 χρόνια μια έντονη ανοδική πορεία. Βασική αιτία της υπερχρέωσης αποτέλεσε η χαμηλή ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής Οικονομίας κυρίως εξαιτίας του τεράστιου μεγέθους του Δημοσίου Τομέα σε σχέση με τον Ιδιωτικό. Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής Οικονομίας χρηματοδοτήθηκε κατά την δεκαετία του '80 κυρίως με Δημόσιο Χρέος ενώ κατά τις δεκαετίες του '90 και του '00 κυρίως με Ιδιωτικό Χρέος (πιστωτική επέκταση). Όταν τα περιθώρια επιπλέον δανεισμού στέρεψαν έγινε αντιληπτό το μέγεθος του προβλήματος στην χώρα. Μεγάλο πλήγμα για την ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας και όλων των άλλων 'φτωχών' χωρών του Νότου αποτέλεσε και η πολιτική του 'σκληρού' ευρώ της ΕΚΤ που οδηγεί στην αποβιομηχάνιση.

3.3.2.1 Μεταπολίτευση, περίοδος 1975 – 1981

Το προπολεμικό εξωτερικό Δημόσιο Χρέος, λόγω του διακανονισμού της χώρας μας επί τουρκοκρατίας το 1962-67, βαίνει συνεχώς μειούμενο. Από το 4% του συνολικού δημοσίου χρέους το 1974 θα πέσει το 1981 στο 0,6%. Συνολικά έχουμε 24 εξωτερικά δάνεια υπό την Κυβέρνηση Καραμανλή. Τρία από την γαλλική κυβέρνηση και τα υπόλοιπα από διεθνείς οργανισμούς και τράπεζες. Κυριαρχία του δολαρίου και απουσία της αγγλικής λίρας.

3.3.2.2 Η Ραγδαία Αύξηση, περίοδος 1981 – 1990. (Κυβέρνηση Α.Παπανδρέου)

Ο δημόσιος τομέας, υπό την Κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου, διευρύνεται εντυπωσιακά. Οι απασχολούμενοι στην κεντρική διοίκηση -ΔΕΚΟ από 300.000 θα αυξηθούν σε 460.000. Μαζί δε με τις δημόσιες τράπεζες και τις ελεγχόμενες από το Δημόσιο επιχειρήσεις θα φθάσουν τις 640.000. Σύμφωνα με τα στοιχεία του υπ. Οικονομικών και εισηγητικές εκθέσεις επί του προϋπολογισμού, τα ελλείμματα του ευρύτερα δημόσιου τομέα, από το 13,4% επί του ΑΕΠ το 1981 θα φθάσουν το 1989 στο 26,1%. Τα ελλείμματα θα καλυφθούν κατά 106% από τον δανεισμό. Το 1985 η Ελλάδα ήταν παγκόσμια πρώτη στο κατά κεφαλήν Δημόσιο Χρέος το οποίο είχε αρχίσει να προσδιορίζει την ύπαρξη της οικονομίας και όχι την ανάπτυξή της. Το διάστημα 1982-89, κατά μέσο όρο, η συνολική εξυπηρέτηση του Δημοσίου Χρέους κάλυψε το 33,61% των τακτικών εσόδων της ίδιας περιόδου. Η προσφυγή στον εξωτερικό δανεισμό έγινε για έργα συγκοινωνιακής, αγροτικής και αστικής υποδομής. Ένα, το 1982, για την αποκατάσταση των ζημιών από τους σεισμούς στην Καλαμάτα το 1981 και ένα για την υποστήριξη του ισοζυγίου πληρωμών.

Η Ελλάδα αποτέλεσε ένα κλασικό παράδειγμα στο οποίο στηρίχτηκε και αναπτύχθηκε η σημερινή Δυτική Οικονομία, όταν αποφάσισε να μεταβληθεί σε «χρεοκρατία» (debtocracy) και ειδικά από την εποχή που ο χρυσός αποτελούσε το αντίκρισμα του πλούτου μιας χώρας. Όταν σταμάτησε αυτό και το χρήμα «γεννιόνταν» από το χρέος, η Ελλάδα αποτέλεσε έναν βασικό πυλώνα ανάπτυξης των προηγμένων Δυτικών κρατών όχι μόνο γιατί πλήρωνε τοκογλυφικά δάνεια αλλά κυρίως γιατί με τα δάνεια αυτά αγόραζε στρατιωτικό υλικό και προϊόντα των χωρών που της δάνειζαν.

Η διόγκωση του δημόσιου χρέους ξεκίνησε στη δεκαετία του 1980, και υπήρξε ραγδαία. Από 28,6% του ΑΕΠ έτος 1980 ανήλθε σε 54,7% του ΑΕΠ το 1985. Δηλαδή, σε πέντε μόλις χρόνια, σχεδόν διπλασιάστηκε. Μετά τη ραγδαία αυτή άνοδο και αφού οι δυσμενείς επιπτώσεις από την υπερχρέωση της χώρας είχαν αρχίσει να γίνονται ορατές (ενδεικτικά: η δαπάνη για πληρωμή τόκων από 2,0% του ΑΕΠ το 1980 είχε ανέλθει στο 4,9% το 1985), η τότε κυβέρνηση αντελήφθη το πρόβλημα που είχε δημιουργήσει, αλλά δεν το ομολόγησε. Περίμενε πρώτα να κερδίσει τις εκλογές του 1985 και αμέσως μετά αποφάσισε να ασκήσει περιοριστική δημοσιονομική πολιτική, με αποτέλεσμα να μειωθεί ο ξέφρενος ρυθμός διόγκωσης του δημόσιου χρέους, κατά την επόμενη τετραετία. Εν συνεχεία όμως, λόγω των εκλογών του 1989, η περιοριστική πολιτική ανεστάλη και το δημόσιο χρέος εκτινάχτηκε στο 80,7% του ΑΕΠ το έτος 1990. Από τις πιο πάνω εξελίξεις γίνεται φανερό ότι ο εφιάλτης του δημόσιου χρέους, που ακόμη και σήμερα εξακολουθεί να ταλανίζει την ελληνική οικονομία, έχει τις ρίζες του στην οικονομική πολιτική που ασκήθηκε στη δεκαετία του 1980. Η οποία, δεν είναι υπερβολή να λεχθεί, υπήρξε η πιο καταστρεπτική για την ελληνική οικονομία κατά τη μεταπολεμική περίοδο.

Όσοι παρακολουθούσαν τις εξελίξεις εκείνη την εποχή θυμούνται ότι ένα από τα επικοινωνιακά συνθήματα της τότε κυβέρνησης ήταν: «η αναθέρμανση της οικονομίας». Την οποία «αναθέρμανση» ορισμένοι αδαείς περί τα οικονομικά αξιωματούχοι της περιόδου εκείνης φαντάστηκαν ότι θα επετύγχαναν μέσω τεχνητής αύξησης της ζήτησης (παρερμηνεύοντας προφανώς τη θεωρία του Keynes), με γενναίες εισοδηματικές ενισχύσεις (προερχόμενες από δανεισμό) προς επιλεγμένες ομάδες πολιτών, τους καλουμένους γενικώς και αορίστως «μη προνομιούχους». Ένα σύνθημα χωρίς σαφές κοινωνικό περιεχόμενο, αλλά με ευρέος φάσματος πελατειακή σκοπιμότητα. Η εισοδηματική αυτή πολιτική είχε ως συνέπεια την ισοπέδωση της

κλίμακας αμοιβής εργασίας (μεταξύ υψηλόβαθμων και χαμηλόβαθμων, ικανών και ανίκανων, εργατικών και ακαμάτων) και τον ευτελισμό των εννοιών «έφεση προς εργασία» και «παραγωγικότητα της εργασίας». Ταυτόχρονα, έγινε ότι ήταν δυνατόν για να υποβαθμισθεί ο ρόλος της ιδιωτικής επιχειρηματικότητας, ενώ αυξήθηκε υπέρμετρα ο αριθμός των κρατικοδίαιτων εργαζομένων. Έτσι, με την πολιτική αυτή επόμενο ήταν να εξαρθρωθεί η παραγωγική δομή της χώρας. Συνεπώς, δεν είναι τυχαίο ότι στη διάρκεια της δεκαετίας αυτής η παραγωγικότητα της εργασίας στην Ελλάδα μειώθηκε κατά 5,5% (έναντι αύξησης 20,1% στην Ε.Ε.-15), το πραγματικό ΑΕΠ αυξήθηκε μόλις κατά 6,8% (έναντι αύξησης 26,5% στην Ε.Ε.-15), η ανεργία διογκώθηκε από 2,7% το 1980 σε 7,0% το 1990 (από 5,8% σε 7,8% αντιστοίχως στην Ε.Ε.-15), η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, παρά τις αλλεπάλληλες υποτιμήσεις της δραχμής, κατέρρευσε και το έλλειμμα του Ισοζυγίου Πληρωμών παρουσίασε πρωτοφανή διεύρυνση.

3.3.2.3 Η Προσπάθεια Δημοσιονομικής Εξυγίανσης, περίοδος 1990-1993

Στο τέλος της δεκαετίας του 1980 είχε πλέον καταστεί απόλυτα σαφές ότι το δημόσιο χρέος αποτελούσε μεγίστη απειλή για την οικονομία της χώρας και, ιδία, για το οικονομικό μέλλον της νέας γενεάς Ελλήνων πολιτών που θα εκκαλούντο να το αποπληρώσουν. Συνεπώς, κάθε κυβέρνηση είχε υπέρτατο καθήκον να λάβει δραστικά μέτρα κατά της απειλής αυτής. Το έργο αυτό ανέλαβε να φέρει εις πέρας η κυβέρνηση της Ν.Δ. (Απρίλιος 1990 - Οκτώβριος 1993) παρά το υψηλό πολιτικό κόστος και τις βίαιες αντιδράσεις του κρατικοδίαιτου συνδικαλισμού. Η σχετική προσπάθεια απέδωσε τα μέγιστα, αλλά τα αποτελέσματα, για τους λόγους που αναφέρονται κατωτέρω, καθυστέρησαν να εμφανιστούν. Η πρόοδος που σημειώθηκε στο χρονικό αυτό διάστημα υπήρξε εντυπωσιακή, όπως αποδεικνύεται από τις εξελίξεις δύο βασικών δημοσιονομικών μεγεθών: πρώτον, από την αναστροφή του πρωτογενούς αποτελέσματος του ΓΚΠ (καθαρά έσοδα μείον δαπάνες πλην τόκων) από έλλειμμα σε πλεόνασμα (αρχής γενομένης από το έτος 1992) και, δεύτερον, από τον σταδιακό περιορισμό της αυξητικής επίδρασης και, εν συνεχεία (από το 1994 και μετά), τη μεταστροφή του αποτελέσματος ενδοκυβερνητικών συναλλαγών (ΟΤΑ, ΟΚΑ, λοιπά ΝΠΔΔ) σε παράγοντα μειωτικό για το Δ.Χ.. Θα πρέπει δε να αναφερθεί ότι η σωτήρια για τη μετέπειτα πορεία του Δ.Χ. ήταν αποτέλεσμα τολμηρής κυβερνητικής παρέμβασης στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης με τον Ν. 2084/92 (τον γνωστό ως «νόμο Σιούφα»).

Ωστόσο, οι πιο πάνω ουσιαστικές για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας δημοσιονομικές παρεμβάσεις δεν φάνηκε να ανακόπτουν την περαιτέρω διόγκωση του Δ.Χ. το οποίο εξακολούθησε να αυξάνεται για να φτάσει στο 111,6% του ΑΕΠ (σε επίπεδο γενικής κυβέρνησης) το έτος 1993. Όμως, η δυσμενής αυτή βραχυχρόνια εξέλιξη θα πρέπει να αποδοθεί σε δύο πρόσθετους παράγοντες, άσχετους με την ακολουθηθείσα κατά την περίοδο αυτή δημοσιονομική πολιτική: α) στην αυξημένη ετήσια επιβάρυνση για πληρωμή τόκων (από 1,3 τρισ. δρχ. το 1990 σε 2,7 τρισ. δρχ. το 1993) από ήδη συσσωρευμένα χρέη και, κυρίως, β) την ενσωμάτωση σωρείας χρεών τα οποία υπήρχαν αλλά δεν είχαν μέχρι τότε συμπεριληφθεί στο δημόσιο χρέος (όπως, συναλλαγματικές διαφορές της ΤτΕ, οφειλές από καταπτώσεις εγγυήσεων, ελλείμματα ΔΕΚΟ κ.ά.).

3.3.2.4 Η πορεία του δημόσιου χρέους εν όψει ΟΕ, περίοδος 1993-2000

Η εμφάνιση του δημόσιου χρέους με το πραγματικό του μέγεθος, όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά και τις πιο πάνω αναφερθείσες διορθωτικές παρεμβάσεις (για πρώτη φορά σε επίπεδο υψηλότερο του ΑΕΠ) φαίνεται να αφύπνισε και να ανησύχησε την επανελθούσα (μετά τις εκλογές του Οκτωβρίου 1993) κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Είναι προφανές ότι ο τότε πρωθυπουργός αναγνώριζε τη δυσχερή θέση στην οποία είχε περιέλθει η ελληνική οικονομία και, ταυτόχρονα, εξέφραζε την απόφαση της κυβέρνησής του να συνεχίσει την πολιτική δημοσιονομικής περισυλλογής, την οποία είχε εγκαινιάσει η απελθούσα κυβέρνηση της Ν.Δ. Πέραν όμως αυτού, τη συνέχιση της πολιτικής αυτής επέβαλε και η προετοιμασία εισόδου της χώρας στην ΟΝΕ, ήτοι η επιτακτική ανάγκη ικανοποίησης των κριτηρίων της Συνθήκης του Μάαστριχτ, μεταξύ των οποίων ήταν και η σταδιακή υποχώρηση του ύψους του δημόσιου χρέους.

Όσον αφορά τώρα την πορεία του δημόσιου χρέους, κατά την περίοδο αυτή παρατηρούνται συνοπτικά τα εξής: Μετά τη μεγάλη άνοδο που παρουσίασε το έτος 1993, για τους λόγους που αναφέρθηκαν ανωτέρω, το δημόσιο χρέος παρέμεινε περίπου σταθερό έως και το έτος 1996, σε ποσοστό 110% του ΑΕΠ, με μικρές αποκλίσεις γύρω από το ποσοστό αυτό. Άρχισε όμως να υποχωρεί από το έτος 1997 για να κατέλθει στο 105,1% του ΑΕΠ το κρίσιμο έτος 1999 (ικανοποιώντας έτσι το σχετικό κριτήριο) και, ακολούθως, στο 102,7% του ΑΕΠ το έτος 2000.

3.3.2.5 Συρρίκνωση παραγωγής, περίοδος 2000-2010

Η εκδήλωση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα εκδηλώθηκε ελαφρώς ετεροχρονισμένη σε σχέση με την ευρωζώνη. Μπήκε σε φάση ύφεσης το 2009, ενώ το 2008 ήταν χρονιά επιβράδυνσης στη διεύρυνση του ΑΕΠ. Το κυριότερο είναι ότι το τμήμα της Βιομηχανίας (Ορυχεία - Λατομεία, Μεταποίηση, Ηλεκτρισμός, Παροχή Νερού κατά την αστική στατιστική) είχε κατά 4% συρρίκνωση το 2008/2007, βρισκόμενη σε ύφεση από το 2005. Το 2008 όλοι οι κλάδοι της Μεταποίησης βρέθηκαν σε ύφεση, με εξαίρεση τον κλάδο Τροφίμων (αύξηση 1,2%). Η κρίση στη μεταποίηση φαίνεται στη μεγάλη συρρίκνωση των βιομηχανικών εμπορευμάτων (περίπου κατά 7%). Μεγάλη συρρίκνωση είχε ο κατασκευαστικός κλάδος (-9,4%). Την περίοδο 2002-2008 η τάση ήταν σημαντική συρρίκνωση της παραγωγής στα περισσότερα από τα κυριότερα αγροτικά προϊόντα με εξαίρεση το μαλακό σιτάρι, τον αραβόσιτο και τα ροδάκινα. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το πραγματικό αγροτικό εισόδημα επιδεινώθηκε το 2008 κατά -7,1%, λόγω στασιμότητας στις τιμές πώλησης από τους παραγωγούς και μεγάλης αύξησης των τιμών βιομηχανικών προϊόντων. Επίσης, το καθαρό αγροτικό εισόδημα ως συσχετισμός της καθαρής προστιθέμενης αξίας σε σχέση με το κόστος συρρικνώθηκε το 2008 στο 80,1% εκείνου του 2000. Στο 2008 σημειώθηκε μεγάλη πτώση τιμών στο Χρηματιστήριο Αθηνών, η συνολική χρηματιστηριακή αξία του οποίου ως ποσοστό του ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο τέλος του 2008 στο 1/3 περίπου εκείνης του τέλους του 2007 (Δεκέμβριος 2008: 28%, Δεκέμβριος 2007: 86%). Σημαντικό μέρος αυτής της πτώσης οφείλεται στη μαζική αποχώρηση ξένων επενδυτών τον Οκτώβριο του 2008.

Ανεξάρτητα από τη φάση στον κύκλο της κρίσης, ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας είναι η μακροχρόνια οξυμένη ελλειμματική δημοσιονομική της κατάσταση. Και μόνο με την επιβράδυνση του ΑΕΠ, που επιταχύνθηκε στο δεύτερο εξάμηνο του 2008, επιδεινώθηκαν θεαματικά οι όροι δανειοδότησης του κράτους. Οι τελευταίες εκτιμήσεις προβλέπουν ύφεση κατά 1% στο ΑΕΠ το 2009.

3.3.2.6 Η πορεία του ελληνικού δημοσίου χρέους, περίοδος 2010-2012

Σύμφωνα με τα στοιχεία του economist το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας έκλεισε για το 2009 σε επίπεδα πολύ πάνω από αυτά που θα καθιστούσαν το δημόσιο χρέος βιώσιμο. Έτσι, το Δημόσιο Χρέος της Ελλάδας στο τέλος του 2011 ανήλθε στο 122% του ΑΕΠ ή περίπου 394 δις δολάρια. Το 2012 κάθε Έλληνας θα χρωστάει λιγότερα αλλά καθώς το ΑΕΠ θα συρρικνώνεται, η σχέση Χρέος / ΑΕΠ θα είναι δυσμενέστερη για την χώρα.

Πίνακας: Το Δημόσιο Χρέος της Ελλάδας την 2ετία 2011-2012

2ετία 2011-2012	ΕΛΛΑΔΑ	
	2011	2012
<u>ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ</u> (Government Debt)	\$ 394 δις	\$ 387 δις
<u>ΠΟΣΑ ΧΡΩΣΤΑΕΙ ΚΑΘΕ</u> <u>ΚΑΤΟΙΚΟΣ</u>	\$ 35.870.06	\$ 35.132.48
<u>ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ</u>	11.000.000	11.000.000
<u>ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ</u>	122,2%	138,3%
<u>ΡΥΘΜΟΣ ΑΥΞΗΣΗΣ</u>	8,5%	4,8%

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες η ελληνική κυβέρνηση αδυνατούσε να δανειστεί με λογικά επιτόκια από τις αγορές για τη χρηματοδότηση του τρέχοντος δημοσιονομικού ελλείμματος και την αναχρηματοδότηση του χρέους. Αποτέλεσμα ήταν ο άμεσος κίνδυνος χρεοκοπίας και στάσης πληρωμών του Ελληνικού Δημοσίου. Κατόπιν αυτών η Ελλάδα κατέφυγε στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα. Η ανακοίνωση της προσφυγής στον μηχανισμό στήριξης έγινε στις 23 Απριλίου 2010 από τον πρωθυπουργό. Με τη χρηματοδότηση από το μηχανισμό αποφεύχθηκε ο άμεσος κίνδυνος χρεοκοπίας της Ελλάδας, που θα είχε πιθανές ανεξέλεγκτες συνέπειες και για όλη τη ζώνη του ευρώ. Έτσι χρηματοδοτήθηκε ένα εξαιρετικά υψηλό χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (115% το 2009) συνοδευόμενο από ένα εξίσου υψηλό έλλειμμα του προϋπολογισμού (12,9% του ΑΕΠ για το 2009) τη στιγμή που η οικονομία κατέγραφε ύφεση 2% το προηγούμενο έτος. Οι εξελίξεις αυτές πυροδότησαν μία σειρά από υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας από του

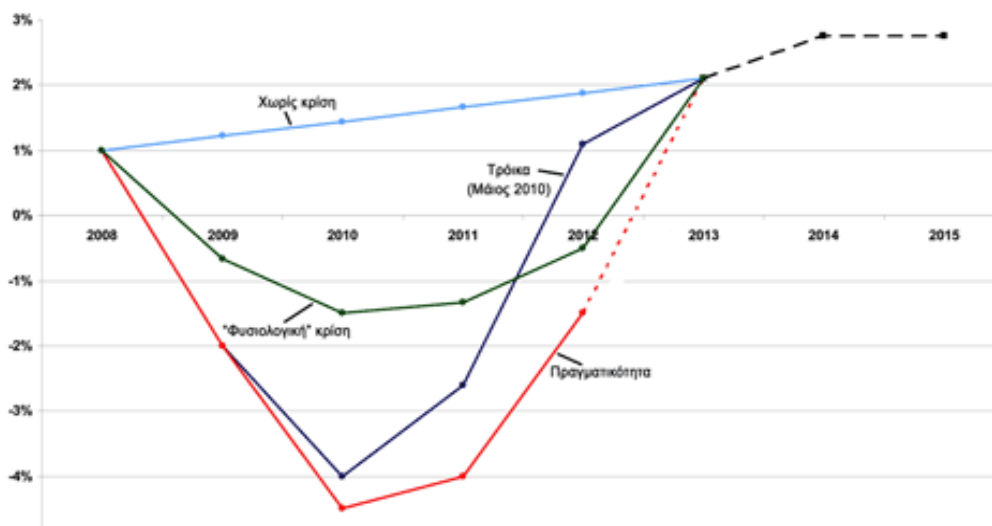
διεθνείς οίκους αξιολόγησης (Moody's, S&P, Fitch), διευρύνοντας το spread των ελληνικών ομολόγων από τα γερμανικά, επιβαρύνοντας το κόστος δανεισμού και εξυπηρέτησης του χρέους. Αυτό με τη σειρά του δυσχέρανε τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας, δυσκόλεψε περαιτέρω τη δημοσιονομική προσαρμογή (προσπάθεια μείωσης του ελλείμματος) και επιβάρυνε τον τραπεζικό τομέα, δημιουργώντας ασφυκτικές πιέσεις στην πραγματική οικονομία και την απασχόληση.

Ωστόσο τα ελλείμματα της Ελλάδας δεν είναι συγκυριακά, αποτέλεσμα της διεθνούς κρίσης. Η χώρα εμφανίζει συστηματικά ελλείμματα άνω του 3% του ΑΕΠ όλη την περίοδο από το 1991 μέχρι και το 2010. Με βάση τις προβλέψεις για την εξέλιξη του χρέους, ακόμη και αν επιτευχθεί ο στόχος μείωσης του ελλείμματος κάτω από το 3% το 2012 που απαιτεί το σύμφωνο σταθερότητας, στόχος που απαιτεί την εξοικονόμηση 10% του ΑΕΠ σε σχέση με το 2009, το 2012 το δημόσιο χρέος θα έχει ανέλθει στο 150%.

3.3.3 Διαγράμματα Οδύνης και Ελπίδας για την Οικονομία της Ελλάδας

1^ο Διάγραμμα: Οικονομία Ελλάδας

Στο διάγραμμα που παρουσιάζουμε σήμερα απεικονίζεται ο ρυθμός συρρίκνωσης και μεγέθυνσης της Ελληνικής οικονομίας την περίοδο 2008 – 2013.

Διάγραμμα: Ρυθμός μεγέθυνσης της Ελληνικής οικονομίας 2008 - 2013

Στο διάγραμμα σημειώνονται τέσσερις γραμμές:

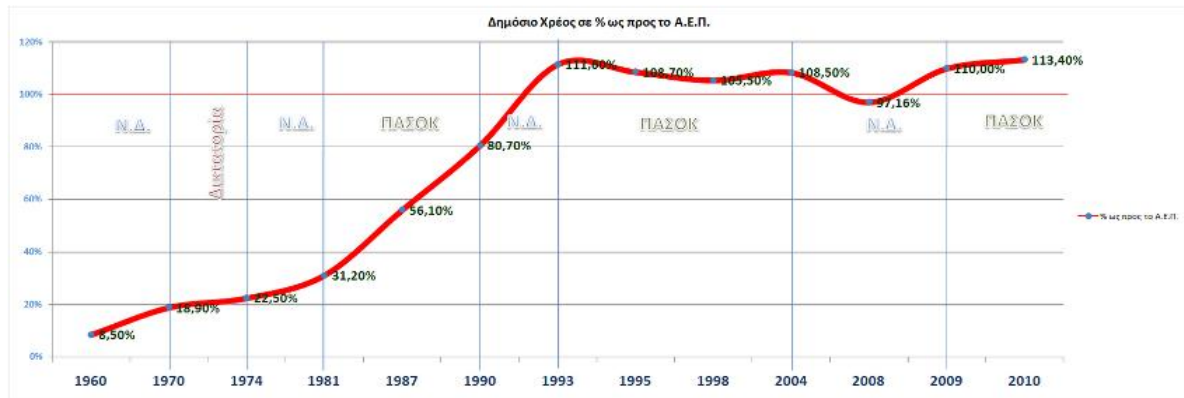
- Τι θα συνέβαινε στους ρυθμούς μεγέθυνσης της οικονομίας χωρίς να είχε έλθει η οικονομική κρίση του 2008, οπότε εμείς θα μπορούσαμε να δανειζόμαστε κανονικά, κλπ. (Χωρίς κρίση).
- Τι θα έπρεπε να συμβεί στους ρυθμούς μεγέθυνσης εάν εφαρμοζόταν ένα πρόγραμμα σταθεροποίησης της οικονομίας, όμως με το τραπεζικό σύστημα και τη νομισματική πολιτική να λειτουργούν κανονικά όπως σε όλες τις χώρες που έχει μελετήσει το ΔΝΤ και στις οποίες έχουν εφαρμοστεί παρόμοια προγράμματα δημοσιοοικονομικής συρρίκνωσης. Υπό αυτές τις συνθήκες η κρίση θα έπρεπε χονδρικά να παρουσιάζει το 1/3 του βάθους της κρίσης που έχει σήμερα στην Ελλάδα (Φυσιολογική" κρίση)^{*1}.
- Ποιες ήταν οι εκτιμήσεις της Τρόικας το Μάιο του 2010 για τους ρυθμούς μεγέθυνσης, όταν δηλαδή φτιαχνόταν το Μνημόνιο (Τρόικα, Μάιος 2010). Σημειώτεον ότι η Τρόικα ανέμενε αυξημένου βάθους κρίση στην Ελληνική οικονομία διότι γνώριζε αρκετά καλά τις επικρατούσες δυσλειτουργίες της Ελληνικής οικονομίας (χρηματοδοτικός τομέας, μικρός εξαγωγικός τομέας, οργάνωση της οικονομίας, κλπ.)^{*2}.
- Ποια είναι η πραγματικότητα μας στους ρυθμούς μεγέθυνσης, (Πραγματικότητα). Η αστοχία οφείλεται σε αρκετές αιτίες. Η σημαντικότερη είναι ότι οι λόγοι που θα αναμενόταν ότι θα οδηγούσαν την οικονομία στην ύφεση, στην πραγματικότητα την οδήγησαν σε ακόμη βαθύτερη ύφεση. Επιπροσθέτως δεν ελήφθησαν υπόψη οι αρνητικές συνέπειες της παράτασης της δημοσιονομικής προσαρμογής στα επόμενα έτη, καθώς και οι επιπτώσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής στα επόμενα έτη.

Σημειώσεις:

**1 Σύμφωνα με τη μελέτη του ΔΝΤ (IMF, World Economic Outlook, 2010), στην οποία εξετάζονται 37 προσπάθειες δημοσιοοικονομικής προσαρμογής σε 12 χώρες (μεγέθους τουλάχιστον 1,5% του ΑΕΠ, από το 1981 έως σήμερα), η μείωση του δημοσιοοικονομικού ελλείμματος κατά μία ποσοστιαία μονάδα (ως ποσοστό του ΑΕΠ) μειώνει το ρυθμό μεγέθυνσης της οικονομίας στον πρώτο χρόνο εφαρμογής του προγράμματος -κατά μέσο όρο- κατά περίπου 0,25 ποσοστιαίες μονάδες. Όμως, οι επιπτώσεις της δημοσιοοικονομικής εξυγίανσης δε σταματούν στο πρώτο έτος της προσπάθειας προσαρμογής. Αντιθέτως, γίνονται ιδιαίτερα αισθητές και κατά το δεύτερο έτος από την εφαρμογή των σχετικών μέτρων (οι επιπτώσεις στο ρυθμό μεγέθυνσης κατά το δεύτερο χρόνο φαίνεται να είναι παρόμοιες με αυτές του πρώτου έτους), ενώ από το τρίτο έτος αρχίζει να εκμηδενίζεται (ή να γίνεται ελαφρώς θετικό) το αρνητικό αποτέλεσμα της δημοσιοοικονομικής προσαρμογής στο παραγόμενο προϊόν.*

**2 Είναι απορίας άξιο πώς οι τεχνοκράτες του ΔΝΤ αλλά και η Ελληνική πλευρά αποφάσισαν και συμφώνησαν να εφαρμόσουν ένα πρόγραμμα όπως το Μνημόνιο, όταν γνώριζαν με βεβαιότητα ότι η νομισματική πολιτική (τραπεζικό σύστημα) δε θα μπορούσε να λειτουργήσει αντισταθμιστικά στις συνέπειές του, ενώ και οι άλλοι παράγοντες (εξαγωγικός τομέας, οργάνωση της οικονομίας) δε θα λειτουργούσαν ανασχετικά στην ύφεση.*

2^ο Διάγραμμα: Δημόσιο Χρέος Ελλάδας

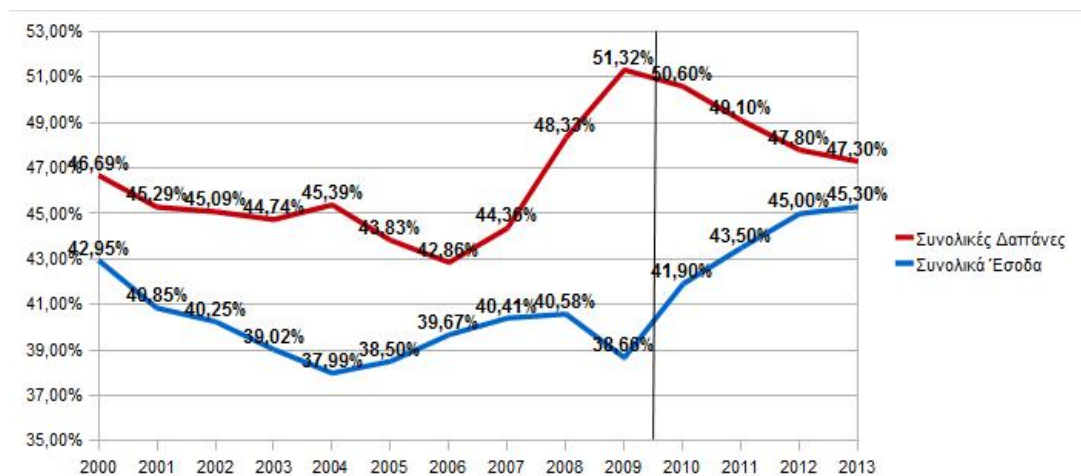
Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας, από το 1960 έως σήμερα. Υπάρχουν δύο σημεία που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής αφού φαίνεται καθαρά ότι:

- Το 1988 το ποσοστό του δημοσίου χρέους σε σχέση με το ΑΕΠ είναι στο 60% στη συνέχεια ανεβαίνει την περίοδο των κυβερνήσεων Εθνικής ενότητας 1988-'89 στο 80% και εκτοξεύεται στο 111% την περίοδο 1989- '93.
- Η πτώση στο 97% το 2008 οφείλεται στην αναθεώρηση με τη μέθοδο της δημιουργικής λογιστικής που αύξησε το ΑΕΠ σε ποσοστό 9% και αυτόματα έδειξε μειωμένο το δημόσιο χρέος, και όχι σε σοβαρή δημοσιονομική πολιτική.

3^ο Διάγραμμα: Δημόσιο Χρέος Ελλάδας τα τελευταία 10 χρόνια

<u>Ημερομηνία</u>	<u>Δημόσιο Χρέος</u>	<u>Μεταβολή (από προηγούμενο τρίμηνο)</u>
<u>30-06-2012</u>	<u>303.53 Δισ. €</u>	<u>↑+8.29%</u>
<u>01-03-2012</u>	<u>280.29 Δισ. €</u>	<u>↓-23.83%</u>
<u>31-12-2011</u>	<u>367.98 Δισ. €</u>	<u>↑+2.11%</u>
<u>30-09-2011</u>	<u>360.38 Δισ. €</u>	<u>↑+1.89%</u>
<u>30-06-2011</u>	<u>353.69 Δισ. €</u>	<u>↓-0.24%</u>
<u>31-03-2011</u>	<u>354.54 Δισ. €</u>	<u>↑+4.19%</u>
<u>31-12-2010</u>	<u>340.28 Δισ. €</u>	<u>↑+1.03%</u>
<u>30-09-2010</u>	<u>336.81 Δισ. €</u>	<u>↑+6.26%</u>
<u>30-06-2010</u>	<u>316.95 Δισ. €</u>	<u>↑+2.12%</u>
<u>31-03-2010</u>	<u>310.38 Δισ. €</u>	<u>↑+3.97%</u>
<u>31-12-2009</u>	<u>298.52 Δισ. €</u>	<u>↑+0.20%</u>
<u>30-09-2009</u>	<u>297.92 Δισ. €</u>	<u>↑+1.92%</u>
<u>30-06-2009</u>	<u>292.31 Δισ. €</u>	<u>↑+3.63%</u>
<u>31-03-2009</u>	<u>282.07 Δισ. €</u>	<u>↑+7.63%</u>
<u>31-12-2008</u>	<u>262.07 Δισ. €</u>	<u>↑+1.89%</u>
<u>30-09-2008</u>	<u>257.20 Δισ. €</u>	<u>↑+2.09%</u>
<u>30-06-2008</u>	<u>251.95 Δισ. €</u>	<u>↑+1.82%</u>
<u>31-03-2008</u>	<u>247.43 Δισ. €</u>	<u>↑+3.24%</u>
<u>31-12-2007</u>	<u>239.66 Δισ. €</u>	<u>↑+0.50%</u>
<u>30-09-2007</u>	<u>238.47 Δισ. €</u>	<u>↑+1.06%</u>
<u>30-06-2007</u>	<u>235.97 Δισ. €</u>	<u>↑+0.26%</u>
<u>31-03-2007</u>	<u>235.37 Δισ. €</u>	<u>↑+4.04%</u>
<u>31-12-2006</u>	<u>226.22 Δισ. €</u>	<u>↓-0.42%</u>
<u>30-09-2006</u>	<u>227.16 Δισ. €</u>	<u>↑+1.05%</u>
<u>30-06-2006</u>	<u>224.81 Δισ. €</u>	<u>↑+2.28%</u>
<u>31-03-2006</u>	<u>219.81 Δισ. €</u>	<u>↑+2.04%</u>
<u>31-12-2005</u>	<u>215.42 Δισ. €</u>	<u>↓-0.92%</u>
<u>30-09-2005</u>	<u>217.41 Δισ. €</u>	<u>↑+1.83%</u>
<u>30-06-2005</u>	<u>213.52 Δισ. €</u>	<u>↑+4.38%</u>
<u>31-03-2005</u>	<u>204.56 Δισ. €</u>	<u>↑+1.65%</u>
<u>31-12-2004</u>	<u>201.24 Δισ. €</u>	<u>↓-0.62%</u>
<u>30-09-2004</u>	<u>202.51 Δισ. €</u>	<u>↑+1.12%</u>
<u>30-06-2004</u>	<u>200.27 Δισ. €</u>	<u>↑+8.54%</u>
<u>31-03-2004</u>	<u>184.51 Δισ. €</u>	<u>↑+3.77%</u>
<u>31-12-2003</u>	<u>177.81 Δισ. €</u>	<u>↓-0.60%</u>
<u>30-09-2003</u>	<u>178.88 Δισ. €</u>	<u>↑+0.39%</u>
<u>30-06-2003</u>	<u>178.19 Δισ. €</u>	<u>↑+2.89%</u>
<u>31-03-2003</u>	<u>173.19 Δισ. €</u>	<u>↑+4.26%</u>
<u>31-12-2002</u>	<u>166.12 Δισ. €</u>	<u>↑+0.44%</u>
<u>30-09-2002</u>	<u>165.39 Δισ. €</u>	<u>↑+5.24%</u>
<u>30-06-2002</u>	<u>157.15 Δισ. €</u>	<u>↓0.00%</u>

4^ο Διάγραμμα: πορεία εσόδων – εξόδων 2000 – 2013

3.4 Πως η Ελλάδα προσπαθεί να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση

Η Ελλάδα βρίσκεται σε μία κρίσιμη καμπή της σύγχρονης ιστορίας της, καθώς οι οικονομικές πολιτικές των τριών τελευταίων δεκαετιών την έχουν οδηγήσει στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Η χρεοκοπία, ωστόσο, είναι δυνατόν να αποτραπεί και η Ελλάδα να επανέλθει σε τροχιά ανάπτυξης, με την προϋπόθεση ότι θα νομοθετηθούν και θα εφαρμοστούν με συνέπεια σημαντικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Για την επιτυχία αυτών των μεταρρυθμίσεων, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η κοινωνική συναίνεση. Συγκεκριμένα, χρειάζεται γενική ομοφωνία αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους απαιτούνται μεταρρυθμίσεις καθώς και με τις συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις που πρέπει να εφαρμοστούν. Η συναίνεση όμως απουσιάζει. Ορισμένοι αντιτίθενται στις μεταρρυθμίσεις στις οποίες έχει συμφωνήσει η Ελλάδα με τους δανειστές της, αναφέροντας ότι είναι άστοχες ή ότι σηματοδοτούν απώλεια της εθνικής κυριαρχίας. Κάποιοι άλλοι υπεραμύνονται των μεταρρυθμίσεων, υποστηρίζοντας, ωστόσο, ότι αποτελούν το τίμημα που πρέπει καταβληθεί για την αποφυγή της πτώχευσης, υπονοώντας έτσι ότι θα υποστήριζαν κάθε μεταρρύθμιση που θα απαιτούνταν από τους δανειστές της Ελλάδας. Τέλος, ένα μεγάλο ποσοστό του κοινού παραμένει αβέβαιο σχετικά με το αν η Ελλάδα θα καταφέρει να ξεπεράσει την κρίση, και δεν γνωρίζει με ποιόν τρόπο θα συμβάλλουν οι μεταρρυθμίσεις στην επίτευξη αυτού του σκοπού.

Συνεπώς η Ελλάδα βρέθηκε από τα τέλη του 2009 σε κατάσταση πτώχευσης, δηλαδή κατάσταση αδυναμίας χρηματοδότησης του τρέχοντος ελλείμματος, αδυναμίας αναχρηματοδότησης του χρέους και πληρωμής των ελληνικών κρατικών ομολόγων που έληγαν τον επόμενο χρόνο, ομόλογα που κατείχαν κατά ένα μέρος εγχώριες τράπεζες, ασφαλιστικά ταμεία, κλπ, και κατά ένα μέρος φορείς και τράπεζες του εξωτερικού. Η κατάσταση πτώχευσης στην οποία εξακολουθεί να βρίσκεται μέχρι στιγμής δεν έχει εξελιχθεί σε ανεξέλεγκτη χρεοκοπία με τη βοήθεια ενός «μηχανισμού στήριξης» που δημιουργήθηκε από τη λεγόμενη «Τρόικα», μέρος του οποίου η εν λόγω σύμβαση.

3.4.1 Ο μηχανισμός στήριξης

Στις 3 Μαΐου 2010, η Ελλάδα αιτήθηκε οικονομική βοήθεια ύψους €80δισ από τις υπόλοιπες (15) χώρες του Ευρώ και €30δισ από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Την αίτηση συνόδευαν 3 συνημμένα μνημόνια:

1. "Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής" (ΜΟΧΠ),
2. "Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης" (ΤΜΣ) και
3. "Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής" (ΣΠΟΠ).

Υπογράφοντας για την ελληνική πλευρά ήταν ο Υπουργός Οικονομικών Γιώργος Παπακωνσταντίνου και ο Πρόεδρος της Τράπεζας της Ελλάδος Γεώργιος Προβόπουλος. Στις 8 Μαΐου 2010 εγκρίθηκε "Σύμβαση Δανειακής Διευκόλυνσης" ("Loan Facility Agreement") με τις χώρες του Ευρώ και "Διακανονισμός Χρηματοδότησης Αμέσου Ετοιμότητας" ("Stand-by Agreement") με το ΔΝΤ. Το σύνολο αυτών των συμφωνιών ονομάζεται συχνά για συντομία "Μνημόνιο". Το νέο πακέτο βοήθειας της Ελλάδας στο οποίο θα συμμετάσχουν και ιδιώτες επενδυτές, ορίστηκε στα 109 δισ. ευρώ. Η εθελοντική συμμετοχή των ιδιωτών θα φτάνει τα 37 δισ. ευρώ. Αποτελεί μια ιστορική απόφαση για το μέλλον της Ελλάδας και της Ευρωζώνης. Το σχέδιο προβλέπει επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής των ελληνικών δανείων από 7,5 σε 15 έως και 30 χρόνια και μείωση του επιτοκίου στο 3,5%.

Στη συνέχεια σχηματίστηκε ομάδα εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΕΕ), της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), γνωστή και ως "Τρόικα", η οποία ανά τρίμηνο αξιολογεί την πρόοδο του προγράμματος εφαρμογής των όρων του "Μνημονίου" (ΜΟΧΠ και ΣΠΟΠ) και αποφασίζει για την εκταμίευση της αντίστοιχης δόσης του δανείου.

3.4.2 Το ύψος του δανείου

Το μνημόνιο, το σύνολο δηλαδή των συμφωνιών, εξασφάλισε στη χώρα δάνεια ύψους 110 δισ ευρώ προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες χρηματοδότησης της για τρία χρόνια, με την πρόβλεψη πως θα αντλούσε από τις αγορές 64 δισ ευρώ επιπλέον σε αυτό το διάστημα, το συνολικό ύψος των δανειακών αναγκών της χώρας μεταξύ 2010 και 2014 ήταν 174 δισ ευρώ. Λίγο πριν τον Ιούνιο του 2011 και η κρίση έχει κοστίσει, ήδη, περίπου αυτό το ποσό. Αν λάβουμε υπόψη, μάλιστα, πως η κυβέρνηση έχει 'δεσμεύσει' με νόμο 50 δισ ευρώ δημόσιας περιουσίας προς ανταλλαγή της με χρέος που κατέχουν οι δανειστές της χώρας, μέσω του προγράμματος 'αποκρατικοποιήσεων', τότε το ύψος του κόστους της κρίσης αυξάνεται εγγυημένα στα 212 δισ ευρώ ενώ αφαιρώντας το κέρδος από τη μείωση του ελλείμματος κατά 5% του ΑΕΠ στο 2010, δηλαδή περίπου κατά 12 δισ ευρώ, το κόστος διαμορφώνεται στα 200 δισ ευρώ.

Το νέο αυτό πακέτο στήριξης για την Ελλάδα προβλέπει συνοπτικά τα εξής:

- Συνολικό ποσό στήριξης: 159 δισ. ευρώ
- Νέα δάνεια: 60 δισ.

- Υπόλοιπο από τα παλαιά δάνεια (τρίκα): 49 δισ.
- Ιδιώτες: 37 δισ.
- Ευρωπαϊκός μηχανισμός στήριξης: 12,6 δισ.
- Επιτόκιο: 3,5% - 4%
- Διάρκεια δανείων: άνω των 15 ετών (από 7,5 έτη)
- Περίοδος χάριτος: 10 έτη
- Επαναγορά ομολόγων, μετακύλιση χρέους κλπ: 135 δισ. ευρώ (έως το 2020)

Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται τα παρακάτω οικονομικά μεγέθη.

Το δάνειο από Ευρωπαϊκή Ένωση και ΔΝΤ

Επιτόκιο ίσο με:	5%	
Εξόφληση σε χρόνια:	5	
		Ποσό Δανείου
Πρώτη δανείου δόση το 2010		40,000,000,000
Εξόφληση δανείου το 2011		-9,238,991,925
Εξόφληση δανείου σε 5 χρόνια		-46,194,959,626
Δεύτερη δόση δανείου το 2011		40,000,000,000
Εξόφληση δανείου το 2011		-9,238,991,925
Εξόφληση δανείου σε 5 χρόνια		-46,194,959,626
Τρίτη δόση δανείου το 2012		40,000,000,000
Εξόφληση δανείου το 2013		-9,238,991,925
Εξόφληση δανείου σε 5 χρόνια		-46,194,959,626

Ετήσια ποσά εξόφλησης συνολικού δανείου

2011	-9,238,991,925
2012	-18,477,983,850
2013	-27,716,975,775
2014	-27,716,975,775
2015	-27,716,975,775
2016	-18,477,983,850
2017	-9,238,991,925

Συνολικό ποσό εξόφλησης

2011 - 2017 Δάνειο από την ΕΕ σύν ΔΝΤ	-138,584,878,877	Διαφορά από ΕΕ / ΔΝΤ
2011 - 2017 Δάνειο από τις αγορές με επιτόκιο 10%	-158,278,488,477	-19,693,609,600 Θα πληρώναμε περισσότερα
2011 - 2017 Δάνειο από Κίνα με επιτόκιο 2%	-127,295,036,463	11,289,842,414 Θα πληρώναμε λιγότερα

3.4.3 Η πορεία προς το 1ο μνημόνιο

Τον Νοέμβριο του 2010 η Eurostat προχώρησε σε αναθεώρηση των ελληνικών ελλειμμάτων των τελευταίων ετών. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά το έλλειμμα του 2006 τοποθετήθηκε στο 5,7% του ΑΕΠ (12,1 δισ. ευρώ), του 2007 στο 6,4% του ΑΕΠ (14,4 δισ. ευρώ), του 2008 στο 9,4% του ΑΕΠ (22,3 δισ. ευρώ) και του 2009 στο 15,4% του ΑΕΠ (36,1 δισ. ευρώ). Αντίστοιχα αναθεωρήθηκε προς τα πάνω και το χρέος, με το χρέος του 2009 να αναθεωρείται στο 126,8% του ΑΕΠ που αντιστοιχεί σε 298 δις Ευρώ.

Έχοντας διαμορφωθεί ένα άσχημο κλίμα για την ελληνική οικονομία ο τότε πρωθυπουργός Κώστας Καραμανλής προκήρυξε τον Οκτώβριο του 2009 εκλογές. Για την απόφασή του αυτή κατηγορήθηκε από τους αντιπάλους του, πως με τις εκλογές είχε σκοπό να αποδράσει από την πολύ δύσκολη κατάσταση που διαμορφωνόταν. Τις εκλογές κέρδισε το ΠΑΣΟΚ με υποσχέσεις για αυξήσεις μισθών στα όρια του πληθωρισμού. Στις 20 Οκτωβρίου του 2009 ο υπουργός Οικονομικών ανακοίνωσε στο ECOFIN ότι το έλλειμμα για το 2009 θα εκτιναχτεί στο 12,5% από 3,7 που το υπολόγιζε η προηγούμενη κυβέρνηση (τελικά το 2010 αναθεωρήθηκε στο 15,4%). Δύο μέρες μετά ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα από Α σε Α-. Τον Δεκέμβριο ακολούθησε νέα υποβάθμιση από τους οίκους Fitch και Standard and Poor's, ενώ το spread του 10ετούς ομολόγου ανήλθε σε υψηλό 10ετίας. Στις 28 Ιανουαρίου του 2010 το spread των 10ετών ομολόγων έφτασε τις 405 μονάδες και στη συνέχεια ακολούθησε έντονα αυξητική πορεία ξεπερνώντας κάποια στιγμή και τις 1000 στη διάρκεια του 2010.

3.4.3.1 Πρώτο πακέτο οικονομικών μέτρων

Στα τέλη του Ιανουαρίου του 2010, ο πρωθυπουργός της χώρας βρισκόταν στο Νταβός της Ελβετίας για το ετήσιο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ όπου κατά την διάρκειά του δέχτηκε έντονες πιέσεις από ξένους ηγέτες για άμεση λήψη μέτρων. Λίγο μετά την επιστροφή του, στις 9 Φεβρουαρίου η κυβέρνηση ανακοίνωσε μέτρα για τον δημόσιο τομέα που περιλάμβαναν πάγωμα μισθών, περικοπές επιδομάτων 10%, περικοπές υπερωριών και οδοιορικών. Η ανακοίνωση προκάλεσε αντιδράσεις και μία πανελλαδική απεργία της ΑΔΕΔΥ στις 10 Φεβρουαρίου.

3.4.3.2 Δεύτερο πακέτο οικονομικών μέτρων

Στο επόμενο διάστημα άρχισε να αναφέρεται έντονα το ενδεχόμενο της χρεοκοπίας. Για την αποφυγή του ενδεχομένου η κυβέρνηση έλαβε στις 3 Μαρτίου νέα σκληρά μέτρα. Τα οικονομικά μέτρα που λήφθηκαν ήταν:

- Μείωση 30% στα δώρα Χριστουγέννων, Πάσχα, αδείας
- Μείωση 12% σε όλα τα επιδόματα του Δημοσίου
- Μείωση 7% στις αποδοχές υπαλλήλων ΔΕΚΟ, ΟΤΑ, ΝΠΙΔ
- Αύξηση ΦΠΑ από 4,5 στο 5%, από 9 στο 10%, από 19 στο 21%
- Αύξηση 15% στον φόρο της βενζίνης

- Επιβολή επιπλέον 10% έως 30% στους (ήδη υπάρχοντες) φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων.
- Επαναφορά τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα αυτοκίνητα, ακόμα και στα μικρότερου κυβισμού.
- Επέκταση των τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα ακίνητα, ακόμα και στα μικρότερα.

Τα μέτρα αυτά προκάλεσαν αντιδράσεις και έγιναν μεγάλες απεργίες και πορείες στις 5 και 11 Μαρτίου.

Με το δεύτερο πακέτο, η Ελλάδα έχασε την ευκαιρία να κάνει δραστικό κούρεμα του χρέους της ίσως και την τελευταία ευκαιρία να βγει από την κρίση. Οι τόκοι του χρέους πλέον θα είναι κάθε χρόνο 18-20 δις. για τριάντα χρόνια, δηλ. 9-10% του ΑΕΠ ή 25% των εσόδων του κράτους. Για να το καταλάβουμε καλύτερα, το Δημόσιο που σήμερα έχει ετήσιο έλλειμμα ίσο με 25% των εσόδων του, θα χρειάζεται από εδώ και μπρος να έχει ετήσιο πλεόνασμα μεγαλύτερο από 25% των εσόδων του, γιατί μόνο οι τόκοι του χρέους θα κοστίζουν 25% των εσόδων.

3.4.3.3 Τρίτο πακέτο οικονομικών μέτρων

Η Ελλάδα δεν κατάφερε να βελτιώσει την θέση της στις διεθνείς αγορές παρά την λήψη των μέτρων, με αποτέλεσμα ενάμιση μήνα μετά να προσφύγει στην βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα. Η ανακοίνωση της προσφυγής στον μηχανισμό στήριξης έγινε στις 23 Απριλίου από τον πρωθυπουργό. Ο μηχανισμός στήριξης επέβαλε στην Ελλάδα λήψη νέων μέτρων, τα οποία ανακοινώθηκαν από τον πρωθυπουργό την Κυριακή 2 Μαΐου και προέβλεπαν:

- Αντικατάσταση του 13ου και 14ου μισθού των δημοσίων υπαλλήλων με επίδομα 500 Ευρώ σε όλους όσους έχουν αποδοχές μέχρι 3.000 Ευρώ και πλήρης κατάργησή των δύο μισθών για μεγαλύτερες αποδοχές
- Αντικατάσταση 13ης και 14ης σύνταξης με επίδομα 800 Ευρώ για συντάξεις ως 2500 Ευρώ.
- Περαιτέρω περικοπή επιδομάτων 8% στα επιδόματα των δημοσίων υπαλλήλων και 3% στους υπαλλήλους των ΔΕΚΟ όπου δεν υπάρχουν επιδόματα.
- Αύξηση του συντελεστή ΦΠΑ από 21% σε 23% και από 10% σε 11%.
- Αύξηση στον ειδικό φόρο κατανάλωσης σε καύσιμα, τσιγάρα και ποτά κατά 10%
- Αύξηση στις αντικειμενικές τιμές ακινήτων
- Πρόσθεση ενός επιπλέον 10% στους φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων.
- Αλλαγές στα εργασιακά με αύξηση του ορίου απολύσεων και μείωση του κατώτατου μισθού.
- Στο ασφαλιστικό προέβλεπε αύξηση στα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης των γυναικών στον δημόσιο τομέα στα 65 χρόνια έως το τέλος του 2013 με έναρξη το 2011.

Την ανακοίνωση των μέτρων αυτών ακολούθησε πανελλαδική απεργία και ογκωδέστατη διαδήλωση στις 5 Μαΐου. Το μνημόνιο υπερψηφίστηκε επί της αρχής από τη βουλή την επόμενη μέρα, στις 6 Μαΐου.

3.4.4 Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015

Στο επόμενο διάστημα που ακολούθησε την ψήφιση του τρίτου πακέτου μέτρων και της μεγάλης απεργίας της 5ης Μαΐου δεν υπήρξαν κάποιες άλλες σημαντικές συλλογικές αντιδράσεις. Η κυβέρνηση προανήγγειλε μέτρα που προκάλεσαν αντιδράσεις επαγγελματικών κλάδων, κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και του Φθινοπώρου. Η ανεργία και ο πληθωρισμός άρχισαν να εκτινάσσονται ενώ οι μικροεπιχειρήσεις έβλεπαν τον τζίρο τους συνεχώς να μειώνεται με αποτέλεσμα να οδηγούνται όλο και περισσότερες στο κλείσιμο, γεγονός που περιγραφόταν ως κύμα λουκέτων. Στις 9 Δεκεμβρίου 2010 η κυβέρνηση κατέθεσε στη βουλή το πολυνομοσχέδιο για τα εργασιακά και τις ΔΕΚΟ. Το νομοσχέδιο περιλάμβανε ρυθμίσεις για υπερίσχυση των επιχειρησιακών συμβάσεων έναντι των κλαδικών, με μόνο περιορισμό το ύψος του βασικού μισθού της εθνικής συλλογικής σύμβασης. Θεσπίστηκε η δοκιμαστική περίοδος εργασίας με διάρκεια 12 μηνών, στο διάστημα των οποίων η σύμβαση μπορεί να καταγγελθεί χωρίς προειδοποίηση και χωρίς αποζημίωση απόλυσης. Επίσης το νομοσχέδιο έθετε πλαφόν τα 4.000 Ευρώ, στις μικτές αποδοχές των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ και μείωση 10% σε αμοιβές που ξεπερνούν τα 1.800 Ευρώ. Το πολυνομοσχέδιο υπερψηφίστηκε στις 15 Δεκεμβρίου από τους βουλευτές του κυβερνώντος κόμματος. Η χρονιά τελικά έκλεισε με το χρέος να αγγίζει το 142,8% του ΑΕΠ και το έλλειμμα στο 10,5%. Παράλληλα η οικονομία συρρικνώθηκε 4,5%

Ιστορία του ελληνικού χρέους και των ελλειμμάτων(1999-σήμερα)

	<u>1999</u>	<u>2000</u>	<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>	<u>2004</u>	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u> (προβλέψ εις)	<u>2012</u> (προβλέψ εις)
€ δισεκατομ μύρια	122.3	141	151. 9	159. 2	168	183. 2	195. 4	224. 2	239. 4	262. 3	298. 7	328. 6	=	=
% σε ποσοστό του ΑΕΠ	94	103. 4	103. 7	101. 7	97. 4	98.6	100	106. 1	105. 4	110. 7	127. 1	142. 8	157.7 (▲ 10.4%)	166.1 (▲ 5.3%)
Ανάπτυξη	3.4	4.5	4.2	3.4	5.9	4.4	2.3	5.2	4.3	1.0	-2.0	-4.5	-3.5	1.1
Έλλειμμα	=	-3.7	-4.5	-4.8	= 5.6	-7.5	-5.2	-5.7	-6.4	-9.8	= 15.4	= 10.5	-9.5	-9.3

Το 2011 η δυσαρέσκεια στην κοινωνία από την μεγάλη οικονομική ύφεση ήταν έντονη και στα μέσα Ιουνίου ήρθαν στο φως στοιχεία που έδειχναν μεγάλη απόκλιση της ελληνικής οικονομίας από τους στόχους και σημαντική υστέρηση εσόδων. Στις 15 Ιουνίου ξεκίνησε η συζήτηση στη βουλή για το Μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα και στις 29 Ιουνίου 2011 ψηφίστηκε από τη Βουλή των Ελλήνων το "Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015".

3.4.4.1 Πακέτο μέτρων

Το μεσοπρόθεσμο προβλέπει μία σειρά από μέτρα για τον περιορισμό των δαπανών και αύξησης των εσόδων. Περιορίζονται μισθολογικές και λειτουργικές δαπάνες και προστίθενται νέα φορολογικά μέτρα. Ιδρύεται οργανισμός Αποκρατικοποιήσεων (Ταμείο Δημόσιας Περιουσίας) με σκοπό την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας. Στόχος είναι έσοδα 50 δις από αποκρατικοποιήσεις.

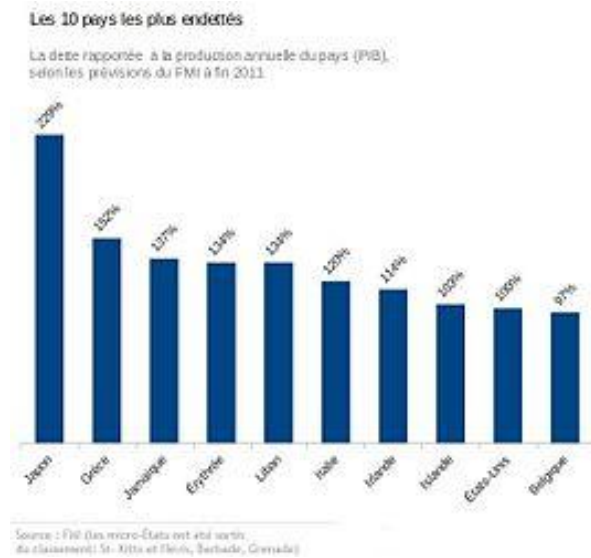
Στα φορολογικά μέτρα του μεσοπρόθεσμου περιλαμβάνονταν τα εξής:

- Αλλαγή φορολογικής κλίμακας με επιβάρυνση σε όλους όσους δηλώνουν εισόδημα πάνω από 8.000 Ευρώ
- Έκτατη εισφορά για όλους όσους έχουν εισόδημα πάνω από 12.000 Ευρώ
- Μετάβαση σε ανώτερη κλίμακα ΦΠΑ προϊόντων και υπηρεσιών εστίασης.
- Επιβολή κλιμακωτής αντικειμενικής δαπάνης κατοικίας
- Επιβολή ετήσιου τέλους για τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους επιτηδευματίες
- Επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για την καταπολέμηση της ανεργίας ύψους 2%
- Επιβολή Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης που θα παρακρατείται μηνιαία:
- Αύξηση του ποσοστού παρακράτησης ΛΑΦΚΑ σε όλες τις συντάξεις άνω των 1450 ευρώ, από 4% έως 10% που ίσχυε μέχρι τότε, σε 6% έως 14%.

Στα εργασιακά υπήρξαν επίσης σημαντικές αλλαγές

- Θεσπίζεται μέτρο εργασιακής εφεδρείας για οργανισμούς που καταργούνται.
- Όσοι προσλαμβάνονται χωρίς επαγγελματική εμπειρία θα αμείβονται με μισθό χαμηλότερο κατά 20% από το όριο της Εθνικής Συλλογικής Σύμβασης
- η διάρκεια των συμβάσεων ορισμένου χρόνου πηγαίνει από τα 2 στα 3 χρόνια

3.4.5 Η πορεία προς το δεύτερο Μνημόνιο

Δημόσιο χρέος κρατών ως ποσοστό του ΑΕΠ, όπως εκτιμάται για το τέλος του 2011.

Στις 23 Οκτωβρίου συγκλήθηκε έκτακτη σύνοδος κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την κατάρτιση ενός οριστικού σχεδίου αντιμετώπισης της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη. Η σύνοδος κατέληξε σε συμφωνία που ανακοινώθηκε τα ξημερώματα της 27ης Οκτωβρίου και απέβλεπε σε «κούρεμα» κατά 50% του ελληνικού χρέους και πρόσθετο πακέτο βοήθειας προς την Ελλάδα ύψους 130 δις €. Με βάση την συμφωνία οι ιδιώτες θα αποδεχτούν σε εθελοντική βάση, μείωση της αξίας των ελληνικών ομολόγων που διαθέτουν κατά 50%. Η συμφωνία θα συνοδεύεται από πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής με διάρκεια μέχρι το 2021 και δημιουργία μηχανισμού μόνιμης εποπτείας της Ελλάδας για την συνεχή παρακολούθηση της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων. Παράλληλα αποφασίστηκε η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών με ποσό ύψους 30 δις € και αύξηση κατά ένα τρις € των κεφαλαίων του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Οι αποφάσεις της συνόδου κορυφής χαιρέτιστηκαν θετικά από την κυβέρνηση ενώ αποδοκίμαστηκαν από όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης, τα οποία έκαναν λόγο για απόφαση ελεγχόμενης χρεοκοπίας της Ελλάδας. Έντονη ανησυχία εκφράστηκε στο εσωτερικό της χώρας για τις επιπτώσεις της συμφωνίας στην εισοδηματική πολιτική των επόμενων ετών, στο μέλλον των ελληνικών τραπεζών και των ασφαλιστικών ταμείων που είναι εκτεθειμένα σε ελληνικά ομόλογα.

3.4.5.1 Δημοψήφισμα

Την Δευτέρα 31 Οκτωβρίου ο πρωθυπουργός Γεώργιος Α. Παπανδρέου ανακοίνωσε την απόφαση του για διεξαγωγή δημοψηφίσματος με θέμα την νέα δανειακή σύμβαση. Η απόφαση

αυτή προκάλεσε έντονες αντιδράσεις και πολλοί βουλευτές εξέφρασαν δυσαρέσκειά τους. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα υπήρξαν κύριο θέμα συζήτησης της συνόδου των G-20, στην οποία κλίθηκε και ο Έλληνας πρωθυπουργός. Στο περιθώριο της συνόδου υπήρξε συνάντηση της καγκελαρίου της Γερμανίας Άνγκελα Μέρκελ και του προέδρου της Γαλλίας Νικολά Σαρκοζί με τον πρωθυπουργό της Ελλάδας. Μετά το τέλος της συνάντησης οι Μέρκελ και Σαρκοζί ανακοίνωσαν πως από το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος θα κριθεί στην ουσία η παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη. Ανακοινώθηκε επίσης πως παγώνει η εκταμίευση της έκτης δόσης του παλαιότερου πακέτου διάσωσης μέχρι την διενέργεια του δημοψηφίσματος.

Την Πέμπτη 3 Νοεμβρίου ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός οικονομικών τάχθηκε κατά της διεξαγωγής δημοψηφίσματος.

3.4.5.2 Νέα Κυβέρνηση

Έχοντας παραιτηθεί από την ιδέα του δημοψηφίσματος, ο πρωθυπουργός κατάφερε στην ψηφοφορία της 4ης Νοεμβρίου να λάβει ψήφο εμπιστοσύνης από τη βουλή. Την Κυριακή 6 Νοεμβρίου συναντήθηκε στο προεδρικό μέγαρο με τον πρόεδρο της αξιωματικής αντιπολίτευσης Αντώνη Σαμαρά, ενώπιον του Προέδρου της Δημοκρατίας. Στην συνάντηση υπήρξε συμφωνία μεταξύ των δύο πολιτικών αρχηγών για σχηματισμό κυβέρνησης συνεργασίας. Ακολούθησαν τετραήμερες διαβουλεύσεις με συμμετοχή των κομματικών επιτελείων του ΠΑΣΟΚ, της Νέας Δημοκρατίας και του ΛΑΟΣ, για την επιλογή του προσώπου που θα ηγηθεί στο νέο κυβερνητικό σχήμα. Οι διεργασίες ολοκληρώθηκαν την Πέμπτη 10 Νοεμβρίου οπότε επιλέχτηκε ο Λουκάς Παπαδήμος ως νέος πρωθυπουργός. Η νέα κυβέρνηση που ορκίστηκε την επόμενη μέρα περιλάμβανε έξι στελέχη από τη Νέα Δημοκρατία, τέσσερα από το ΛΑΟΣ, ενώ παρέμεναν σχεδόν όλα τα στελέχη της κυβέρνησης Παπανδρέου.

Την ίδια περίοδο η πραγματική οικονομία συνέχιζε να επιδεινώνεται με την ανεργία να καταγράφει νέο ρεκόρ κατά τον μήνα Αύγουστο φτάνοντας το 18,4% και ακόμα υψηλότερα κατά τον μήνα Νοέμβριο όπου έφτασε, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, στο 20,9%. Η επιδείνωση της οικονομίας αποτυπώνεται στα όλο και συχνότερα περιστατικά υποσιτισμού μαθητών που παρουσιάζονταν σε σχολεία. Στα τέλη Ιανουαρίου του 2012 το υπουργείο παιδείας ανακοίνωσε πρόγραμμα συσσιτίων για μαθητές, για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Ποσοστό ανεργίας (Ιανουάριος 2010 – Δεκέμβριος 2011)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

	Ιαν	Φεβρ	Μαρ	Απρ	Μαι	Ιουν	Ιουλ	Αυγ	Σεπτ	Οκτ	Νοεμ	Δεκ
2010	11.3	12.1	11.6	11.9	12.0	11.6	12.0	12.2	12.6	13.5	13.9	14.8
2011	15.1	15.9	16.2	15.8	16.6	16.0	16.5	18.4	17.5	18.2	20.9	21.0

3.4.5.3 Νέα μέτρα

Τα νέα μέτρα που συνοδεύουν το μνημόνιο εγκρίθηκαν από την Κυβέρνηση στις 10 Φεβρουαρίου 2012 και περιλαμβάνουν τα εξής:

- Μείωση κατά 22% του κατώτατου μισθού σε όλα τα κλιμάκια του βασικού μισθού (από 751€ σε 586€) και 32% στους νεοεισερχόμενους μέχρι 25 ετών.
- Κατάργηση 150.000 θέσεων εργασίας από το δημόσιο τομέα έως το 2015, εκ των οποίων 15.000 μέσα στο 2012.
- Ατομικές ή επιχειρησιακές συμβάσεις εργασίας αντί για τις κλαδικές. Άρση μονιμότητας σε ΔΕΚΟ και υπό κρατικό έλεγχο τράπεζες.
- Περικοπές συντάξεων, επιδομάτων, δαπανών υγείας, άμυνας, λειτουργιών του Κράτους και εκλογών.
- Κατάργηση των Οργανισμών Εργατικής Κατοικίας και Εστίας.
- Αύξηση αντικειμενικών αξιών και ενοποίηση φόρων στα ακίνητα.
- Πλήρες άνοιγμα 20 κλειστών επαγγελμάτων.
- Αύξηση των εισιτηρίων στις Αστικές Συγκοινωνίες και στον ΟΣΕ κατά 25%.
- Κλείσιμο 200 εφοριών, κατάργηση φοροαπαλλαγών και χαμηλού ΦΠΑ στα νησιά.

Τα νέα μέτρα που συνόδευαν το δεύτερο Μνημόνιο οδήγησαν σε παραίτηση στελεχών της Κυβέρνησης και αποχώρηση του ΛΑΟΣ λίγες μέρες πριν την ψήφισή του.

3.4.5.4 Ψήφιση

Το δεύτερο Μνημόνιο συζητήθηκε στη Βουλή στις 12 Φεβρουαρίου 2012 («Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας») και ψηφίστηκε τις πρώτες πρωινές ώρες της 13ης Φεβρουαρίου. Στις 9 Μαρτίου ολοκληρώθηκε με επιτυχία το PSI. Η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα έφτασε το 95,7%. Για τα υπόλοιπα ομόλογα ύψους 8,5 δις δόθηκε παράταση μέχρι τις 20 Απριλίου. Η απόφαση της κυβέρνησης να συμπεριληφθούν ρήτρες συλλογικής δράσης (CACs) θεωρήθηκε πιστωτικό γεγονός από την ISDA και οδήγησε στην ενεργοποίηση των CDS ύψους 3,2 δις.

3.4.6 Νέες συμβάσεις EFSF

Το ύψος της πρώτης δανειακής σύμβασης με τις χώρες της ΖτΕ (Μάιος 2010), έφθασε τα €80 δις υπό τη μορφή διακρατικών δανείων με αναλογική συμμετοχή των 16 κρατών – μελών της ΖτΕ. Το ΔΝΤ, συνεισέφερε με €30 δις, ανεβάζοντας έτσι το ύψος του πρώτου δανειακού «πακέτου» στα €110 δις όπως αναφέρθηκε ανωτέρω.

Το Φεβρουάριο του 2012, υπογράφηκαν τέσσερις συμβάσεις με το EFSF, που σχετίζονταν με τη διαδικασία του PSI:

- Η πρώτη σύμβαση ύψους €30 δις αφορούσε τη χρηματοδότηση της ανταλλαγής ελληνικών κρατικών ομολόγων βάσει του PSI (καταβολή μετρητών) με ποσό έως και €30 δις. Από αυτά τελικώς εκταμιεύθηκαν τα €9,7 δις.
- Η δεύτερη σύμβαση ύψους €5,5 δις, αφορούσε τη χρηματοδότηση αποπληρωμής των δεδουλευμένων τόκων ελληνικών κρατικών ομολόγων πριν την ανταλλαγή του PSI. Από αυτά τελικώς εκταμιεύθηκαν τα €4,8 δις.
- Η τρίτη σύμβαση ύψους €35 δις, είχε με σκοπό να παρασχεθεί στην Ελλάδα η δυνατότητα να χρηματοδοτήσει την ενδεχόμενη επαναγορά τίτλων της που έχουν παρασχεθεί ως ενέχυρο στο Ευρωσύστημα, με τίτλους του EFSF, κατά την περίοδο όπου η ΕΚΤ δεν θα δεχόταν ως ενέχυρο τα ελληνικά ομόλογα για την παροχή ρευστότητας στις ελληνικές τράπεζες λόγω του PSI και της συνακόλουθης υποβάθμισης σε καθεστώς επιλεκτικής χρεοκοπίας. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα προσωρινό εγγυητικό δάνειο, διάρκειας 1 έτους το οποίο εφόσον γνωρίζουμε δεν χρησιμοποιήθηκε από την Ελλάδα παρότι υπήρχε, τεχνικά, εκταμίευσή του από το EFSF, και συνεπώς η Ελλάδα δεν θα πληρώσει τους σχετικούς τόκους.
- Την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών με ποσό €23 δις.
- Τέλος, το Μάρτιο του 2012, υπογράφηκε και η δεύτερη δανειακή σύμβαση συνολικού ύψους €109,1 δις.

Από αυτά, όμως, μόνο τα €61,7 δις αποτέλεσαν καθαρό νέο δανεισμό, μιας και τα υπόλοιπα €47,7 δις αντιστοιχούν:

- στο μη εκταμιευθέν (έως τότε) «υπόλοιπο» (€24,4 δις) των αρχικών διακρατικών δανείων της πρώτης δανειακής σύμβασης με τις χώρες της Ζτε των €80 δις.
- Και στη σύμβαση ανακεφαλαιοποίησης τραπεζών ύψους €23 δις, που υπογράφηκε λίγες ημέρες νωρίτερα.

Σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην ιστοσελίδα του EFSF, τα €109,1 δις θα κατανεμηθούν ως εξής:

- Τα €61,1 δις θα διατεθούν για τη χρηματοδότηση του δεύτερου μνημονιακού προγράμματος
- Τα €48 δις θα διατεθούν για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών.
- Από τη μεριά του, το ΔΝΤ, αποφάσισε στις 15 Μαρτίου του 2012, να δεσμεύσει άλλα €28 δις για τη χρηματοδότηση της Ελλάδας, συμψηφίζοντας τα μη εκταμιευθέντα έως τότε ποσά από το αρχικό δάνειο των €30 δις (~10 δις).

Έτσι η πραγματική συνολική δανειοδότηση της Ελλάδας από το ΔΝΤ μπορεί να φτάσει τα €48 δις έως και το Μάρτιο του 2014.

Βάσει των ανωτέρω, η συνολική πραγματική, επισήμως εγκριθείσα, χρηματοδότηση της χώρας από την τρόικα μπορεί να φτάσει τα €245 δις, περίπου, έως και το τέλος του 2014, εφόσον φυσικά υπάρχει μνημονιακή κυβέρνηση.

3.4.7 Εκλογικές αναμετρήσεις και νέα κυβέρνηση

Στις 11 Απριλίου ο πρωθυπουργός Λουκάς Παπαδήμος ανακοίνωσε την ημερομηνία των εκλογών. Ημερομηνία διεξαγωγής τους ορίστηκε η 6η Μαΐου. Το αποτέλεσμα των εκλογών της 6ης Μαΐου οδήγησε σε ριζική αλλαγή του πολιτικού τοπίου. Τα ποσοστά των κομμάτων της συγκυβέρνησης συρρικνώθηκαν σημαντικά ενώ εντυπωσιακή υπήρξε η αύξηση των ποσοστών των κομμάτων που εξέφραζαν την εναντίωση τους στην κυβερνητική πολιτική. Από το κατακερματισμένο πολιτικό σκηνικό δεν προέκυψε τελικά κυβέρνηση. Στις 16 Μαΐου ορίστηκε υπηρεσιακή κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Παναγιώτη Πικραμμένο και προκηρύχθηκαν νέες εκλογές για τις 17 Ιουνίου. Οι εκλογές της 17ης Ιουνίου ανέδειξαν την Νέα Δημοκρατία πρώτο κόμμα, χωρίς όμως αυτοδυναμία. Με την συνεργασία του ΠΑΣΟΚ και της ΔΗΜ.ΑΡ, επιτεύχθηκε σχηματισμός κυβέρνησης συνεργασίας με πρωθυπουργό τον Αντώνη Σαμαρά.

3.5 Επιτάχυνση ανάκαμψης με αρωγό την Ευρώπη

Κατόπιν πρωτοβουλίας του προέδρου της, Ζοζέ Μανουέλ Μπαρόζο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πράττει ότι είναι δυνατόν για να βοηθήσει τις ελληνικές αρχές στην ανάκαμψη της εθνικής οικονομίας. Βασική πτυχή αυτής της προσπάθειας είναι η ταχεία διάθεση ευρωπαϊκών κεφαλαίων για την υλοποίηση έργων στην Ελλάδα. Όπως σημειώνει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα διαρθρωτικά κεφάλαια της Ε.Ε. θα μπορούσαν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση των οικονομιών προς μια διαρκή ανάκαμψη. Εδώ και πολλά χρόνια, η Ευρωπαϊκή Ένωση συγχρηματοδοτεί στην Ελλάδα έργα για τις υποδομές, το περιβάλλον, τη δημιουργία επιχειρήσεων, την κατάρτιση των εργαζομένων και των νέων, την αγροτική ανάπτυξη, την αλιεία και τις υδατοκαλλιέργειες. Από το 1986, η Ε.Ε. έχει συνεισφέρει στην υλοποίηση έργων στην Ελλάδα με το ποσό των 67 δισ. ευρώ. Κατά μέσο όρο, τα δύο τρίτα περίπου του κόστους της επένδυσης έχει καλυφθεί από την Ε.Ε., ενώ το υπόλοιπο από τον κρατικό προϋπολογισμό. Η συμμετοχή της Ε.Ε. στη χρηματοδότηση αυτών των έργων ανερχόταν σε ποσοστό 85% κατ' ανώτατο όριο. Σήμερα, η κρίση του δημόσιου χρέους θέτει σε κίνδυνο πολλά συγχρηματοδοτούμενα έργα. Οι κρατικές αρχές αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες στη χρηματοδότηση της ολοκλήρωσης των σχεδίων, με πιθανότητα καθυστερήσεων, μειώσεων και ακυρώσεων της χρηματοδότησης.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα βοηθήσει την Ελλάδα στην εκπλήρωση των στόχων της ανταγωνιστικότητας, της δημοσιονομικής εξυγίανσης και της ανάπτυξης. Δεδομένου του έκτακτου χαρακτήρα του σημερινού οικονομικού περιβάλλοντος, προτείναμε αυτή την εβδομάδα έκτακτα μέτρα προσωρινού χαρακτήρα για τη συνέχιση αυτών των έργων και την ταχύτερη εξεύρεση κεφαλαίων εκεί όπου χρειάζονται. Μετά την ομόφωνη υποστήριξη των απόψεων της Επιτροπής από την ευρωπαϊκή Σύνοδο Κορυφής του Ιουνίου, προτείνουμε μια αύξηση του ποσοστού συνεισφοράς της Ε.Ε. σε ένα δεδομένο έργο από το 85% στο νέο ανώτατο όριο του 95%. Και προτείνουμε νέες διαδικασίες ταχείας αποδέσμευσης αυτού του επιπλέον ποσού όταν ζητείται από τις ελληνικές αρχές. Αυτό σημαίνει ότι το βάρος της χρηματοδότησης θα μειωθεί για τις κρατικές αρχές, ενώ τα εν λόγω κεφάλαια θα είναι στη διάθεσή τους μέχρι τις αρχές του 2012 ούτως ώστε να συμβάλουν άμεσα στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και στην οικονομική ανάπτυξη. Οι προτάσεις αυτές θα μειώσουν την επιβάρυνση του κρατικού

προϋπολογισμού και θα διευκολύνουν την υλοποίηση έργων για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Οι επενδύσεις αυτές μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο. Μετά την έγκριση του ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των κρατών-μελών, η Ελλάδα θα έχει, για το 2012, πρόσβαση σε ποσό μέχρι 879 εκατ. ευρώ επί συνόλου 2.884 δισ. ευρώ που θα διατεθούν σε όλη την Ε.Ε. Η τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας και της ανταγωνιστικότητας που θα επιτευχθεί με αυτόν τον τρόπο είναι η σωστή λύση σε αυτούς τους δύσκολους καιρούς. Πρέπει να δράσουμε για τη μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, αλλά και για την οικονομική ανάκαμψη. Είναι επίσης σημαντικό να διασφαλιστεί ότι χώρες όπως η Ελλάδα παραμένουν ελκυστικές για τους επενδυτές, και ότι επενδύουμε στις μεγάλες δυνατότητες του ελληνικού λαού.

3.6 Ένα σαφές μήνυμα

Καλά νέα επεφύλασσε η έκθεση του ΟΟΣΑ για την ελληνική οικονομία και ακόμη πιο καλά λόγια είχε να πει για την Ελλάδα ο επικεφαλής του διεθνούς οργανισμού κ. Άνχελ Γκουρία. Ο Μεξικανός αξιωματούχος, ιδιαίτερα έμπειρος σε θέματα κρίσης, δεν δίστασε να πει ότι δίνει ψήφο εμπιστοσύνης στην Ελλάδα πιστεύοντας ότι το πρόγραμμα θα πετύχει. Αν και όχι χωρίς προϋποθέσεις, που ασφαλώς δεν αφήνουν κανένα περιθώριο παρανόησης αφού πρόκειται για το αυτονόητο: Την απαρτέγκλιτη τήρηση του προγράμματος και την ταχεία προώθηση των μεταρρυθμίσεων. Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια οι εκθέσεις του διεθνούς αυτού οργανισμού, όπως και των άλλων συναφών, ήταν πλήρεις αρνητικών επισημάνσεων, αυστηρών συστάσεων και αποθαρρυντικών για τους διεθνείς επενδυτές, που τους παρακολουθούν, αξιολογήσεων και προβλέψεων. Αυτή τη φορά ο ΟΟΣΑ και ο επικεφαλής του αναγνωρίζουν με εμφαντικό τρόπο και τις προσπάθειες που καταβάλλονται και την πρόοδο που έχει συντελεστεί, κάτι που μάλιστα, σύμφωνα με τον αξιωματούχο, δεν εκτιμάται ενίοτε ούτε από το εξωτερικό ούτε όμως και από το εσωτερικό της χώρας. Ασφαλώς ο διεθνής οργανισμός δεν μας κάνει χάρη. Ούτε έχει πολιτικά κίνητρα και δεσμεύσεις. Η έκθεσή του δείχνει ακριβώς ότι όταν υπάρχει σοβαρότητα στην προσπάθεια, ακόμα και με υστερήσεις και δυσκολίες, υπάρχει και αποτέλεσμα και αυτό το αποτέλεσμα καταγράφεται και έχει συγκεκριμένο αντίκρισμα στην αξιολόγηση της χώρας. Χαρακτηριστική είναι η βελτίωση της θέσης της Ελλάδας στη διεθνή κατάταξη της ανταγωνιστικότητας αμέσως μόλις ελήφθησαν μέτρα προς τη σωστή κατεύθυνση.

Η έκθεση βεβαίως είναι απολύτως σαφής σε ότι αφορά στα όσα πρέπει να γίνουν και στην αυστηρότητα με την οποία πρέπει να γίνουν. Όμως, και αυτό είναι το πολύτιμο μήνυμα που στέλνει, εφόσον προωθούνται με αποφασιστικότητα, η έξοδος της Ελλάδας από την κρίση είναι βέβαιη. Δεν υπάρχει πιο αξιόπιστη απάντηση σε όσους διεθνώς και εσωτερικά συνεχίζουν να αμφισβητούν την ελληνική προοπτική. Για την κυβέρνηση, που πράγματι χθες είχε μία ευτυχή στιγμή, το μήνυμα είναι σαφές: Πρέπει έμπρακτα και καθημερινά να αξιοποιεί στο έπακρο τη χείρα βοηθείας που οι εταίροι και οι διεθνείς οργανισμοί τείνουν στον βαθμό που η χώρα παραμένει συνεπής στις δεσμεύσεις της και χτίζει και πάλι την οικονομία και την αξιοπιστία της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΑΚΡΙΑ Η ΚΟΝΤΑ;

Στο κεφάλαιο αυτό θα ξεκινήσουμε απαντώντας στο ερώτημα αν « Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΕΙΝΑΙ ΜΑΚΡΙΑ Ή ΚΟΝΤΑ», εξ' αυτού κ ο τίτλος της πτυχιακής μας. Η απάντηση δυστυχώς δεν είναι αυτή που περιμέναμε ή καλύτερα αυτή που επιθυμούσαμε, αφενός γιατί ήδη βρισκόμαστε μέσα στην κρίση αλλά και αφετέρου η περίοδος που βιώνουμε είναι η δυσκολότερη όλων των εποχών. Αυτό συνέβη γιατί με την πάροδο του χρόνου τα πράγματα στην οικονομία της χώρας μας αλλά και στις οικονομίες των άλλων χωρών δεν εξελίχθηκαν με τον καλύτερο και επαρκεί τρόπο, γεγονός που έχει αποτελέσει ανασταλτικό χαρακτήρα στην ανάπτυξη της οικονομίας καθώς και αναρίθμητα προβλήματα σε κάθε χώρα διεθνώς. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι αφού η σημερινή οικονομία έχει μεγαλύτερο παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα στην κίνηση του κεφαλαίου, στην κίνηση του χρήματος και συνεπώς στην κίνηση της ρευστότητας σε σχέση με το παρελθόν, κάνει την κρίση αυτή πιο σοβαρή τόσο στις επιπτώσεις όσο και στους τρόπους αντιμετώπισής της.

Συγκεκριμένα, η παγκόσμια οικονομία, έχοντας ανακάμψει δυναμικά το 2010 από τη διεθνή κρίση, όπως αναμενόταν επιβραδύνθηκε το 2011. Μια σειρά έκτακτων γεγονότων επέτειναν ωστόσο την επιβράδυνση αυτή. Αρχικά, η «Αραβική Άνοιξη» με τις αναταραχές και τις ένοπλες εξεγέρσεις, αφού οδήγησε σε πολιτική αστάθεια τη Μέση Ανατολή, προκάλεσε νέο γύρο ανόδου της διεθνούς τιμής του αργού πετρελαίου το πρώτο τετράμηνο του έτους, πλήττοντας την παγκόσμια βιομηχανική παραγωγή. Στη συνέχεια, οι μεγάλες φυσικές καταστροφές στην Ιαπωνία έπληξαν και τις υποδομές και τις εξαγωγές της Ιαπωνίας, προκαλώντας πρόσκαιρες, πλην όμως σοβαρές ανωμαλίες στις εφοδιαστικές αλυσίδες πολλών κλάδων του διεθνούς εμπορίου. Ο κυριότερος παράγοντας επιδείνωσης του διεθνούς περιβάλλοντος ωστόσο ήταν η εκ νέου αύξηση της αβεβαιότητας στις διεθνείς αγορές λόγω της εντεινόμενης κρίσης δημοσίου χρέους σε Ελλάδα και Ιταλία και πρόσκαιρα στις ΗΠΑ, αλλά και λόγω της έκδηλης πολιτικής αδυναμίας ως προς την έγκαιρη, αποτελεσματική και βιώσιμη διαχείριση της κρίσης αυτής. Η αύξηση της αβεβαιότητας προκάλεσε επιδείνωση των προσδοκιών των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, μεγάλη υποχώρηση στα διεθνή χρηματιστήρια και μεγάλη υποχώρηση της καταναλωτικής και επενδυτικής δαπάνης, κυρίως στη ζώνη του ευρώ. Η οικονομική πολιτική στις προηγμένες οικονομίες το 2011 επικεντρώθηκε στη λήψη μέτρων αποκατάστασης της εμπιστοσύνης ως προς τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών, η οποία επλήγη από την εντεινόμενη κρίση δημοσίου χρέους κυρίως σε χώρες της Ζώνης του Ευρώ, αλλά και στην παράλληλη διατήρηση των εξαιρετικά ευνοϊκών χρηματοπιστωτικών συνθηκών για τη διευκόλυνση της συνέχισης της ανάκαμψης. Η προοδευτική εξάντληση μεγάλου μέρους των διαθέσιμων «όπλων» από πλευράς δημοσιονομικών και νομισματικών αρχών κατά την περίοδο 2008-2010 για την αντιμετώπιση της διεθνούς κρίσης έθεσε νέα διλήμματα μακροοικονομικής πολιτικής. Η περιπλοκότητα του εντεινόμενου προβλήματος, ιδίως στη Ζώνη του Ευρώ, και η αρνητική αλληλεπίδραση της οποιασδήποτε λύσης του, τόσο με τον ήδη εύθραυστο τραπεζικό τομέα όσο και με το διαθέσιμο εισόδημα, επιβάρυνε εκ νέου τις προσδοκίες και τους δείκτες εμπιστοσύνης νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Η κρίση εμπιστοσύνης, η επιβράδυνση πολλών οικονομιών, οι νέες απαιτήσεις για υψηλότερη κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών έως τα μέσα του 2012 και οι αποφάσεις για «κούρεμα» τμήματος του χρέους της Ελλάδας επιβάρυναν περαιτέρω το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα, οδηγώντας σε νέο κύκλο ανόδου των επιτοκίων δανεισμού κρατών. Το δημοσιονομικό

έλλειμμα εκτιμάται ότι υποχώρησε περαιτέρω, παρέμεινε όμως ιδιαίτερα υψηλό στις προηγμένες οικονομίες επιβαρύνοντας περισσότερο το δημόσιο χρέος και επιτείνοντας την αβεβαιότητα στις διεθνείς αγορές.

Όσον αφορά την Ελλάδα, θα ήταν ωφέλιμο να ληφθούν υπόψη οι προσπάθειες που γίνονται παγκοσμίως για το σχεδιασμό της εγχώριας στρατηγικής. Εξάλλου, η Ελλάδα οφείλει να συντονίσει τις ενέργειες της με αυτές των υπόλοιπων χωρών της Ε.Ε, της οποίας αποτελεί μέλος. Συγκριτικά με τα διεθνή ισχύοντα, οι υπηρεσίες που προσφέρει η χώρα μας είναι χαμηλού επιπέδου, μη προστιθέμενης αξίας και μη ανταγωνιστικές με άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση των εξαγωγών των αγαθών και υπηρεσιών. Ένα σημαντικό ακόμη πρόβλημα είναι ότι ήρθαν στην επιφάνεια οι λανθασμένες πολιτικές επιλογές διαχείρισης του δημόσιου τομέα και η κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος. Η Ελληνική οικονομία ταλανίζεται από σειρά παραγόντων τόσο εσωτερικών όσο και διεθνών. Τα σημερινά επίπεδα χρέους της Ελλάδας (Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης Ελλάδας €300 δις - Χρέος Γενικής Κυβέρνησης Ελλάδας €267 δις.) είναι κατά πολύ ψηλότερα από αυτά της Αργεντινής (€57 δις.) και της Ρωσίας (€1 δις.) όταν είχαν χρεοκοπήσει. Συμπερασματικά λοιπόν η χρεοκοπία της Ελλάδας είναι αντίθετη προς το συμφέρον των μεγάλων Ευρωπαϊκών εταιρών και του Ευρωπαϊκού οικονομικού οικοδομήματος γενικότερα. Αν χρεοκοπήσει η Ελλάδα θα προκαλέσει domino effect στον Ευρωπαϊκό Νότο (Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία). Αφού τουλάχιστον το 80% του χρέους της χώρας είναι δανεισμένο από ξένες επενδυτικές τράπεζες. Έτσι, η χρεοκοπία της Ελλάδας θα οδηγήσει σε πτώχευση πολλές από αυτές. Κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βιώνει την οικονομική κρίση με διαφορετικό τρόπο, σε διαφορετική έκταση και ένταση, ανάλογα με τη δομή στην οικονομική της διάρθρωση. Διαφορετικά βιώνει η Γαλλία και η Γερμανία την κρίση και διαφορετικά οι χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου όπως η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ελλάδα. Έτσι, κάθε χώρα δρά στο πλαίσιο των κατευθύνσεων της, στο μέτρο των αναγκών και των προβλημάτων της και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι το τελευταίο χρονικό διάστημα, πολλές κυβερνήσεις, υπό την πίεση κοινωνικών ομάδων στο εσωτερικό τους, επιστρατεύουν τον κρατικό παρεμβατισμό προκειμένου να προστατεύσουν τα εγχώρια προϊόντα τους και να διαφυλάξουν τις θέσεις εργασίας, αδιαφορώντας για τις επιπτώσεις της πολιτικής αυτής στις εξαγωγές των κρατών και στο διεθνές εμπόριο. Το ζητούμενο λοιπόν είναι η κυριαρχία της ψυχραιμίας για την αποφυγή κινήσεων πανικού και υπέρμετρης αντίδρασης, που μπορεί να βλάψουν τις αρχές μιας παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Παράλληλα, κρίνεται αναγκαία η επίτευξη συντονισμένης παγκόσμιας δράσης, με τη θεσμοθέτηση κανόνων διεθνούς εμβέλειας και αναγνώρισης.

Η διεθνής οικονομική κρίση είναι γεγονός, δεν μπορεί όμως να αποτελέσει άλλοθι για τα προβλήματα μας. Η προσέγγιση ότι η κρίση είναι διεθνής και τα προβλήματα της οικονομίας προέρχονται από αυτή είναι αναποτελεσματική, συσκοτίζει τις ευθύνες των κυρίαρχων δυνάμεων, οδηγεί σε λαθεμένες επιλογές και αδιέξοδα και τελικά δεν βοηθά στην ανασυγκρότηση της οικονομίας, στην άμβλυνση των ανισορροπιών και των κοινωνικών προβλημάτων συνοχής, που αυτή δημιουργεί. Συνεπώς κάθε χώρα θα πρέπει να βρεί την δική της πολιτική η οποία θα συντελέσει τον καθοριστικό παράγοντα εξόδου από τη κρίση ο οποίος δεν είναι κανείς άλλος πέραν από τη ανάπτυξη και μείωση δαπανών, ελάττωση σπαταλών, και μιας αποτελεσματικής κρατικής διοίκησης. Και κατ'επέκταση άντληση πόρων από υπόγειο πλούτο, τουρισμό, γεωργία, κτηνοτροφία και βιομηχανική παραγωγή, βοηθώντας έτσι και την σωστή ανάπτυξη όλων των τομέων που κάνουν μια οικονομία βιώσιμη. Ισοσκελίζοντας δηλαδή κατά κάποιο τρόπο το ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών.

Επίλογος

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είμαστε μάρτυρες της μεγαλύτερης χρηματοπιστωτικής κρίσης της τελευταίας εκατονταετίας. Η σημερινή οικονομία όπως άλλωστε έχουμε αναφέρει προηγουμένως έχει μεγαλύτερο παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα στην κίνηση του κεφαλαίου συγκρίνοντας την βέβαια με οποιανδήποτε άλλη κρίση που έχει σημειωθεί στο παρελθόν. Δημιουργώντας έτσι τις πιο σοβαρές επιπτώσεις σε όλες τις οικονομίες αλλά και κάνοντας αφενός δυσκολότερους τους τρόπους αντιμετώπισής της καθώς και αφετέρου ακόμη δυσκολότερους τους τρόπους βιωσιμότητας μας.

Είναι γεγονός ότι ενώ η χρηματοπιστωτική κρίση είχε ως αφετηρία την οικονομία των ΗΠΑ, η παγκοσμιοποίηση ήταν ικανή να μεταφέρει την κρίση ραγδαία σε όλη την υφήλιο. Ως εκ τούτου, είναι αναγκαίο ένα αυστηρότερο πλαίσιο λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών αγορών μέσω της δημιουργίας ενός ενιαίου παγκόσμιου εποπτικού φορέα ή τη στενότερη συνεργασία ανάμεσα στις εποπτικές αρχές της ΕΕ, των ΗΠΑ καθώς και άλλων μεγάλων οικονομιών. Είναι σημαντικό για την ΕΕ στο σύνολό της να ασκήσει επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, προωθώντας τα μεγάλα αναπτυξιακά έργα για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την προώθηση της ανάπτυξης με απώτερο στόχο τη γρήγορη και αποτελεσματική καταπολέμηση της οικονομικής κρίσης. Είναι επίσης σημαντικό να επισημανθεί ότι, ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικών κρίσεων, θα πρέπει να υπάρχει στενή και αρμονική συνεργασία ανάμεσα στις νομισματικές και δημοσιονομικές αρχές για τον καλύτερο συντονισμό και προώθηση στόχων και μέτρων από κοινού.

Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα, η εκδήλωση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης οδήγησε στην κρίση χρέους, με αποτέλεσμα την παρατεταμένη ύφεση και τη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας. Έχουν περάσει ήδη δύο χρόνια από τότε που εμφανίστηκε η οικονομική κρίση, η οποία όπως βλέπουμε καθημερινά είχε δυσάρεστες συνέπειες για τη χώρα μας και κυρίως για την οικονομική της κατάσταση. Από τότε όσες πολιτικές και μέτρα και αν έχουν εφαρμοστεί δεν επαρκούν ώστε να επανέλθει η χώρα μας στην κατάσταση των προηγούμενων ετών. Η έλλειψη έλεγχου από τον κρατικό μηχανισμό ήταν η κύρια αιτία για να φτάσουμε στο σημείο που βρισκόμαστε σήμερα. Συνέπεια αυτού ήταν να πραγματοποιούνται τεράστιες άσκοπες σπατάλες με χρήματα του δημοσίου, οι οποίες ουσιαστικά δεν πρόσφεραν τίποτα στον ελληνικό λαό όπως και θα έπρεπε, παρά μόνο την εξυπηρέτηση ατομικών συμφερόντων. Χρειάζονται λοιπόν μέτρα που να στηρίζουν τις ελληνικές επιχειρήσεις στηρίζοντας με αυτό τον τρόπο το προϊόν και την απασχόληση (εξάλειψη ανεργίας). Όσο αναφορά βέβαια και το ίδιο το άτομο μην ξεχνάμε ότι τα τελευταία χρόνια είχε εμφανιστεί και στη χώρα μας το μοντέλο της υπερκατανάλωσης, που οδήγησε ένα μεγάλο ποσοστό των Ελλήνων, σχεδόν τους περισσότερους δηλαδή, στο να ξοδεύουν τα χρήματα τους άσκοπα και έφτασαν στο σημείο να είναι σήμερα όλοι υπερχρεωμένοι σε δάνεια και πιστωτικές κάρτες, αδυνατώντας όμως να καλύψουν τις απαιτήσεις τους.

Ευχόμαστε λοιπόν, πως η σημερινή κατάσταση της χώρας μας και συνεπώς η κατάσταση όλων αυτών των χωρών που πλήττονται από την κρίση, να γίνει σε όλους μας μάθημα χωρίς άλλα παθήματα. Δηλαδή μέσα από τα προβλήματά που αντιμετωπίζει κάθε χώρα να βρει και να εφαρμόσει άμεσες και βοηθητικές λύσεις. Θα πρέπει λοιπόν να παρθούν ώριμες αποφάσεις, να ακολουθηθούν σωστές πολιτικές με γνώμονα πάντα το δημόσιο συμφέρον και να υπάρχει διαφάνεια σε όλες τις διαδικασίες με συνεχής πάντα ελέγχους, για την αποφυγή περαιτέρω προβλημάτων. Με σωστά μέτρα λοιπόν θα μπορέσει η χώρα μας και συγκεκριμένα όλες οι χώρες να ακολουθήσουν δικές τους πολιτικές χωρίς να εξαρτώνται από τις αποφάσεις άλλων. Έτσι θα υπάρχει μεγαλύτερη αισιοδοξία για το μέλλον της σημερινής γενιάς αλλά και των επόμενων.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ-ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ

Moody's	Οίκος αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας
Spread	Η διαφορά των τιμών των επιτοκίων δανεισμού μεταξύ δύο χωρών
S&P	Οίκος αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας
FITCH	Οίκος αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας
ECOFIN	Συμβούλιο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Θεμάτων
CACs	Collective Action Clause(Ρήτρες Συλλογικής Δράσης)
ISDA	International Swaps and Derivatives Association (Διεθνής Σύνδεσμος Συμβάσεων Ανταλλαγής και Παραγώγων)
EFSF	European Financial Stability Facility (Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας)

OAPEC	Organization of Arab Petroleum Exporting Countries
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
Bear Stearns	Αμερικανική Τράπεζα
Hedge funds	κεφάλαιο ανοικτού ή κλειστού τύπου όπου ένας διαχειριστής επενδύει τα χρήματα των μεριδιούχων έναντι κάποιας αμοιβής
CDO	Collateral Debt Obligation - δομημένο χρεωστικό ομόλογο
Nothern Rock	Πέμπτη μεγαλύτερη βρετανική τράπεζα
PSI	Private Sector Involvement- Όρος που χρησιμοποιείται στις διαδικασίες αναδιάρθρωσης κρατικού χρέους
ONE	Οικονομική και Νομισματική Ένωση
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
E.E.	Ευρωπαϊκή Ένωση

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΔΤΚ	Δείκτης Τιμών Καταναλωτή
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΔΕΚΟ	Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
ΟΤΑ	Οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης
ΟΚΑ	Ομάδα Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΖτΕ	Ζώνη του Ευρώ
ΤτΕ	Τράπεζα Της Ελλάδος
ΑΔΕΔΥ	Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων
ΛΑΦΚΑ	Λογαριασμός Αλληλεγγύης Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης

ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Πληθωρισμός	Η συνεχής αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών μιας οικονομίας μέσα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο
Ν. 2084/92	Νόμος Σιούφα(Για πρώτη φορά εισάγεται η αντίληψη της διαφοροποίησης των ασφαλιστικών προϋποθέσεων με βάση το έτος πρώτης ασφάλισης)
G-20	Είναι η ομάδα των 20 κρατών που συνήλθε για πρώτη φορά το Δεκέμβριο του 1999 στο Βερολίνο
ΕΕ-27	27 χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΣΔ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αλεξανδρίδης Μ. Α., (2006), <<Ελληνική Οικονομία>>, Αθήνα: Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική ΕΠΕ.
- Αλεξανδρίδης Μ. Α., (2007) <<Οικονομική της Ανάπτυξης>> Αθήνα: Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική ΕΠΕ.
- Κατσέλη Λ., Μαγουλά Χ., (2005) <<Μακροοικονομική ανάλυση και Ελληνική οικονομία>>, Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω - Δάρδανος Γιώργος.
- Γεωργόπουλος, (2006) <<Χρηματοπιστωτικό σύστημα και διοίκηση τραπεζών>>, Εκδόσεις πανεπιστημίου πατρών.
- Πανηγυράκης Γ., (2001) <<Σύγχρονη Διοικητική Δημοσίων Σχέσεων>>, Αθήνα, Εκδόσεις Μπένου,
- Σφακιανάκης Μ.Κ, 1998, <<Διοικητική κρίσεων>>, Αθήνα, Εκδόσεις Έλλην.
- Η κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης,(2009), εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα
- Σαπουντζόγλου Γ.- Πετόντης Χ., <<Τραπεζική Θεωρία και Πρακτική>>, Εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα ,2006

Ξένη Βιβλιογραφία

- Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, *World Economic Outlook*, Σεπτέμβριος 2011
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *European Economic Forecast*, Νοέμβριος 2011.
- Mishkin F. S., (1992): “Anatomy of a financial crisis”, *Journal of evolutionary Economics*, 2
- Caprio, G.Jr., and Klingebiel, D., (1997), “Bank Insolvency: Bad Luck, Bad Policy, or Bad Banking?”, *Annual World Bank Conference on Development Economics 1996*.

Αρθρογραφία

- Αγγελόπουλος Κ., “Παγκόσμια οικονομική κρίση, ουδέ κακόν αμιγές καλού”, *Επιστημονικό Μάρκετινγκ*, Τεύχος 56, 71-72 σελ.
- Εφημερίδα Κέρδος, (28/2/2009)
- Περιοδικό. «ΑΚΤΙΝΕΣ», αρ. 702
- Καθημερινή (31-7-2011)
- Ελευθεροτυπία Θα τους δανείσουμε για να μας δανείσουν (17-08-2011)
- Ελευθεροτυπία Νέο πακέτο 158 δισ. ευρώ υπό δρακόντειο έλεγχο (21 -07- 2011)
- Καθημερινή Το χρονικό διόγκωσης του δημόσιου χρέους, 1980-2005
- Ελευθεροτυπία Με έλλειμμα άνω του Μάαστριχτ μήκαμε το 1999 στην ΟΝΕ
- Τα Νέα Η συμφωνία με Ευρώπη και ΔΝΤ (05-05-2010)

- Πρώτο Θέμα Στις 23 Οκτωβρίου η έκτακτη Σύνοδος Κορυφής (10-10-2011)
- Τα Νέα Κατατέθηκε στη Βουλή το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα
- Τα Νέα Συμφώνησαν οι πολιτικοί αρχηγοί στα νέα μέτρα (09-02-2012)
- Ορκίστηκε η κυβέρνηση Σαμαρά. Το Βήμα. (21/06/2012).

Δελτία Τύπου

- Οικονομικό Δελτίο της Alpha Bank, Φεβρουάριος 2009, Τεύχος 108
- Έκθεση της Τραπεζής της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2008-2009, Αθήνα, 16 Φεβρουαρίου 2009
- Έκθεση INE ΓΣΕΕ για το 2009, το έλλειμμα για το 2008 ήταν 6,1 και το 2009 12,9, με βάση τα αναθεωρημένα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος
- Alpha Bank, Greece and Southeastern Europe – Economic and Financial Outlook, Economic Research Department, No 61, April 2007.
- Eurobank EFG, Greek Banking Review, Division of Research & Forecasting, November 2006.
- IOBE, η ελληνική οικονομία τεύχος 60 Ιούλιος 2010 2^ο τρίμηνο.
- Υπουργείο Οικονομικών της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Έκθεση Δεκεμβρίου 2009
- Δ/ση Μακροοικονομικής Ανάλυσης «Η ελληνική οικονομία 1960-1997»
- Αγγλικό δικηγορικό γραφείο (Μάιος 2010). "ΕΥΡΩ (80 000 000 000) ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΑΝΕΙΑΚΗΣ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗΣ (+ Μνημόνια συνεννόησης)". Υπουργείο Οικονομικών. (28 Ιουν 2011)
- Του **Περικλή Γκόγκα** Λέκτορα Οικονομικής Ανάλυσης και Διεθνών Οικονομικών, Τμήμα Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων και Ανάπτυξης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Διαδικτυακά άρθρα

- « Δελτίο Δημόσιου Χρέους ». Ανακτήθηκε : 22 Οκτωβρίου 2010, από http://www.minfin.gr/contentapi/f/binaryChannel/minfin/datastore/cb/9f/e1/cb9fe18249b0ea1510cf35bbf6d5d60a167a60a6/application/pdf/100819_debt_gr.pdf
- «Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μία κρίσιμη συγκυρία». Ανακτήθηκε στις 26 Δεκεμβρίου 2011, από <http://greekeconomistsforreform.com>
- «Η διεθνής δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών». Ανακτήθηκε : 2010, από <http://www.banksnews.gr/portal/useful/962>
- 'Η κρίση στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα και η επεκτάσεις της στην ελληνική οικονομία'. Ανακτήθηκε από <http://www.insight.gr/economy.php?artid=15>
- Από τη Βικιπαίδεια, την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια, <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CE%BB%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%B6%CE%BF>
- Penn World Tables, <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b3/GDP50-80.jpg>
- "Profit without End: Capitalism Is Just Getting Started", στο MRZine, 28/7/2007 <http://el.wikipedia.org/6>

- "Υπό επιτήρηση η Ελλάδα για το έλλειμμα τον Μάρτιο η απόφαση για την περίοδο χάριτος", 18/02/2009 www.in.gr,
- "Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της Ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο", ο νόμος 3845/2010 όπως εκδόθηκε από το Εθνικό Τυπογραφείο (ΦΕΚ 65 του 2010, 6 Μαΐου 2010)
- "Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015", ο νόμος 3985/2011 όπως εκδόθηκε από το Εθνικό Τυπογραφείο (ΦΕΚ 151 του 2011, 1 Ιουλίου 2011)

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

www.statistics.gr
www.bankofgreece.gr
www.kathimerini.gr
www.tovima.gr
www.iobe.gr
www.imerisia.gr
www.sev.org.gr
www.naftemporiki.gr
www.banksnews.gr
www.minfin.gr
www.insight.gr
www.enthesi.net
www.makthes.gr
www.onalert.gr

http://en.wikipedia.org/wiki/Greek_Financial_Audit,_2004,
<http://el.wikipedia.org/wiki>
http://www.istorikathemata.com/2010/06/blog-post_21.html
<http://www.newstime.gr/?i=nt.el.article&id=25140>
http://www.capitalinvest.gr/info.php?product_id=162
<http://logioshermes.blogspot.com/2012/08/1821-2011.html#ixzz26wNksNXu>
<http://www.gigafm.gr/wp-content/uploads/2011/05/xreos.png>
<http://www.imf.org/external/region/eur/pdf/2011/ebci031611a.pdf>
<http://www.gigafm.gr/wp-content/uploads/2011/05/xreos.png>
http://nea-metra.blogspot.com/2011/05/30-2012-natura_05.html
http://www.istorikathemata.com/2010/06/blog-post_21.html
<http://www.businessdictionary.com/definition/financialinstitution>
http://politikikrisi.blogspot.gr/p/blog-page_17.html
<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=446619>
<http://users.hol.gr/~kokkonis/courses/interwar/depression.html>
<http://www.atticafreepress.gr/2010/03/17/8122/>
<http://www.madata.gr/index.php/epikairota/economy/30133.html>
http://4.bp.blogspot.com/_WRnjT3uFIg/TB9V9JcKpQI/AAAAAAAAACTw/XBXOG1vIlpk/s1600JPG